

İDEAL ƏR
(Dördpərdəli komediya)

İstedadlı, həssas, alicənab və xeyirxah dostum Frank Harrisə xırda bir ithaf

İŞTİRAKÇILAR:

Qraf Kaverşem – Qarter ordenli kavalər
Vikont lord Qorinq – onun oğlu
Ser Robert Çiltern – baron, xarici işlər nazirinin müşaviri
Vikont de Nanjak – Londonda fransız səfirliyinin attaşesi
Mister Monford
Meyson – ser Robert Çilternin eşikağası
Fipps – lord Qorinqin eşikağası
Ceyms, Harold – nöqərlər
Ledi Çiltern
Ledi Markbi
Qrafinya Bezildon
Missis Marçmont
Miss Meybl Çiltern – ser Robert Çilternin bacısı
Missis ÇİVLİ

Birinci pərdə. Ser Robert Çilternin Qrosvenor meydanındakı evi. Səkkizguşəli zal

İkinci pərdə. Ser Robert Çilternin qonaq otağı

Üçüncü pərdə. Lord Qorinqin Kurzon stritdəki evinin kitabxanası

Dördüncü pərdə. İkinci pərdədəki şərait

Hadisələr bizim günlərdə Londonda cərəyan edir.

Pyesin bütün hadisələri 24 saat ərzində baş verir.

BİRİNCİ PƏRDƏ

Ser Robert Çilternin Qrosvenor meydanındakı evi. Səkkizguşəli zal. Otaq işıqlıdır, qonaqlarla doludur. Yuxarıda pilləkəndə ledi Çiltern durub. İyirmi yeddi yaşlı olar. Gözəldir, klassik gözəlliyi olan bir qadın tipi. O, yuxarı qalxan

qonaqları salamlayır. Tavandan pilləkənin üstüylə şamdanlı çilçıraq sallanır. Pilləkənin divarından XVIII əsr iri fransız xalçası asılıb; üstündə Buşernin “Məhəbbətin təntənəsi” təsvirləri var. Sağ tərəfdəki qapıdan zəif musiqi səsi gəlir, simli kvartet səsidir. Sol tərəfdəki qapılar o biri otaqlara açılır. Missis Marçmont və ledi Bezildon XVI Lüdivik üslublu divanda yan-yanə oturublar. Hər ikisi çox qəşəngdir, incə və zərif görünür. İncə cazibədarlıq onların maneralarına bir qədər də füsunkarlıq gətirir. Vatto bu vəziyyətdə onların portretlərini məmnuniyyətlə çəkərdi.

MİSSİS MARÇMONT. Marqaret, bü gün Hartloksə gedəcəksiniz?

LEDİ BAZİLDON. Yəqin ki! Bəs siz?

MİSSİS MARÇMONT. Mən də gedəcəyəm. Onlar darıxdırıcı ziyafətlər verirlər, eləmi?

LEDİ BAZİLDON. Daha deməyin, dəhşətdir! Özüm də məəttəl qalırım ki, mən ora niyə gedirəm. Heç anlaya bilmirəm: ümumiyyətlə, axı mən belə yerlərə nə üçün gedirəm?

MİSSİS MARÇMONT. Məsələn, mən bura gəlirəm ki, maraqlı və faydalı bir şey öyrənim.

LEDİ BAZİLDON. Ah! Mənim öyrənməkdən zəhləm gedir!

MİSSİS MARÇMONT. Elə mənim də. Həm də axı belə yerlər adamı işgüzar dairələrlə bir səviyyədə qoyur, elə deyil? Lakin əziz Gertruda Çiltern həmişə deyir ki, guya, mənim gərək həyatda ciddi məqsədim olsun. Bura da onu tapmaq ümidiylə gəldim.

LEDİ BAZİLDON (qonaqlara dəstəli gözlüyü ilə baxır). Axı mən burada həyatın ciddi məqsədi ola biləcək elə bir adam görmürəm. Bax, o cənab var e, mənə stola dəvət edən, elə bütün günü mənə öz arvadından danışdı.

MİSSİS MARÇMONT. Nə bayağı adammış!

LEDİ BAZİLDON. Çox bayağı və duzsuz! Bəs sənəin kavalərin nə danışdı?

MİSSİS MARÇMONT. Mənim haqqımda danışdı.

LEDİ BAZİLDON (süzgün-süzgün). Maraqlıydı sizə?

MİSSİS MARÇMONT (başını bulayaraq). Bir damcı belə maraqlı deyildi.

LEDİ BAZİLDON. Ah, əzizim Marqaret, biz sizinlə necə də əzabkeşik!

MİSSİS MARÇMONT (durur). Bu, bizə necə də yaraşır, Oliviyə!

Hər ikisi durub musiqi çalınan zala tərəf gedir. Cavan attaşə, öz qalstukları və ingilispərəstliyi ilə tanınan vikont de Nanjak yaxınlaşır, yüngülvari təzim edir və söhbətə qoşulur.

MEYSON (pilləkənin yuxarisından təcə qonaqların gəldiyini elan edir). Mister və ledi Ceyn Barford. Lord Kaverşam.

Lord Kaverşam, görünür, yaşlı bir centlmendir, təxminən, yetmiş yaşı var; qırmızı lent və Qarter ordeni taxıb, lap köhnə liberalların bir tipidir, Lorensin rəsmlərindəki adamlara bənzəyir.

LORD KAVERŞAM. Axşamınız xeyir, ledi Çiltern! Mənim avara oğlum hələ gəlməyib?

LEDİ ÇİLTERN (gülür). Yox, lord Qorinq hələ gəlib çıxmayıb, deyəsən!

MEYBL ÇİLTERN (lord Kaverşama yaxınlaşır). Nə üçün siz lord Qorinqə avara deyirsiniz?

Meybl Çiltern alma ağacının çiçəkləri kimi ağ-çəhrayı rəngdə olan ingilis qadın gözəlliyinin mükəmməl nümunəsidir; ondan təzə-tər yaz güllərinin ətri gəlir. Saçlarından zər tökülür, elə bil, günəşin şüalarıdır, bərq vurur; xırda ağzında dodaqları azca aralıdır, uşaq kimi, elə bil, nəşə gözləyir. O, gəncliyinin və bakirəliyinin son dərəcə cazibədar amansızlıq, heyranedicə ərköyünlük çağındadır. Sağlamdüşüncəli adamlar üçün o heç bir incəsənət əsərini xatırlatmır; lakin o, həqiqətən, Tanaqra heykəliyinə bənzəyir: belə bir kompliment, yəqin ki, bu xanımın heç xoşuna gəlməzdi.

LORD KAVERŞAM. Çünki o, avara həyat tərzini keçirir.

MEYBL ÇİLTERN. Bunu necə dilinizə gətirirsiniz? Hər səhər saat onda mən görürəm ki, o, Haydparqda at sürür, həftədə üç dəfə operaya gedir, gündə, heç olmasa, yeddi dəfə paltarını dəyişir, demək olar ki, hər axşam ziyafətlərə gedir... Bunun harası avara həyat oldu?

LORD KAVERŞAM (qadına baxır, gözlərində minnətdar bir təbəssüm var). Siz, doğrudan da, füsunkar gənc ledisiniz!

MEYBL ÇİLTERN. Oh, lord Kaverşam, siz necə də mərhəmətli və nəzakətlisiniz! Xahiş edirəm bizə tez-tez gəlin. Bilirsiniz ki, biz hər çərşənbə evdə oluruq. Oh, orden sizə necə də yaraşır!

LORD KAVERŞAM. Mən heç yerə getmirəm! Düzü, London cəmiyyətindən bezmişəm. Əgər mən öz şəxsi dərzimə təqdim etsələr, etiraz etməyəm; çünki o, həmişə bilir kimə səs vermək lazımdır. Amma heç vaxt arvadımın şlyapasını tikən dərzisinin stolunda oturmaram. Çünki ledi Kaverşamın bütün şlyapaları çox pis gündədir.

MEYBL ÇİLTERN. Ah, belə deməyin, lord Kaverşam! London cəmiyyətinə nə olub axı, mən onu sevirəm! Düşünürəm ki, son zamanlar o, yaxşılığa doğru xeyli dəyişib. Məncə, indi bizim cəmiyyət gözəl sarsaqlardan və parlaq lunatiklərdən ibarətdir. Elə cəmiyyət bunlardan ibarət olmalıdır da!

LORD KAVERŞAM. Hm! Bəs Qorinq bunlardan hansıdır: gözəl sarsaq, yoxsa parlaq lunatik?

MEYBL ÇİLTERN (ciddiyyətlə). Hələlik lord Qorinqi xüsusi kateqoriyaya aid etmək məcburiyyətində qalmışam. Amma o, sürətlə inkişaf edir.

LORD KAVERŞAM. Hansı tərəfə inkişaf edir?

MEYBL ÇİLTERN (yüngülcə əyilərək). Çox güman ki, bu yaxınlarda bunu sizə deyəcəyəm, lord Kaverşam...

MEYSON (qonaqların gəldiyini elan edir). Ledi Markbi! Missis ÇİVLİ!

Ledi Markbi və missis ÇİVLİ daxil olurlar. Ledi Markbi xoşagəlimli yaşlı bir qadındır, cəmiyyət arasında tanınır, ağ saçlarını səliqə ilə “à la marquise” formasında düzəltdirib, əynində gözəl krujevası var; onu müşayiət edən missis ÇİVLİ arıq, uzun qadındır, quru, qırmızı rəngdə boyanmış dodaqları onun ağbəniz çöhrəsini, elə bil, ikiyə bölüb; sarışın saçları, qartal burnu, uzun boynu var; boz-yaşıl, narahat gözləri var. Günçiçəyi paltarının üstündə brilyant qaşlar var, səhləb çiçəyinə bənzəyir, adamda maraqlıdır. Qadının bütün hərəkətləri gözəl görünür və ümumilikdə o, incəsənət əsəridir, lakin bu əsərdə həddən artıq çox məktəbin təsirlərinin izləri görünür.

LEDİ MARKBİ. Əzizim Gertruda! Axşamınız xeyir olsun! Sizin qonaqpərvərliyiniz və lütfkarlığınızdan istifadə edib mən öz rəfiqəm missis ÇİVLİ də buraya gətirmişəm. Sizin kimi gözəl qadınlar bir-birinizi gərək ki tanısınlar!

LEDİ ÇİLTERN (mülayim təbəssümlə missis ÇİVLİə sarı gedir, sonra qəflətən dayanır, amiranə təzim edir). Məncə, biz haradasa görüşmüşük missis ÇİVLİə. Onun ikinci dəfə ərə getdiyini bilmirdim.

LEDİ MARKBİ (mehribancasına). Ah, bizim günlərdə qadınlar daha tez-tez ərə getməyə başlayıblar, elə deyilmi? İndi bu bir dəbdir. (Hersoginya Meriboroya üzünü tutur.) Axşamınız xeyir, əziz hersoginya, hersoq necədir? Kəmağıllığı hələ də var? Hə, belə də olmalıydı... elə onun mərhum atası da ağıldan zəif idi... Nəsildən-nəslə söhbəti var e! Elə deyil?

MİSSİS ÇİVLİ (yelpiyini yellədə-yellədə). Ledi Çiltern, doğrudan, biz sizinlə görüşmüşük? Yadıma sala bilmirəm harada... Mən uzun müddət idi İngiltərədə deyildim...

LEDİ ÇİLTERN. Missis ÇİVLİ, biz məktəbdə bir yerdə oxumuşuq.

MİSSİS ÇİVLİ (ucadan). Doğrudan? Mən tamam məktəb illərimi unutmuşam. Bircə onu deyə bilərəm ki, o illər acı xatirələr kimi yaddaşımda qalıb.

LEDİ ÇİLTERN (soyuq tərzdə). Bu, məni heç də təəccübləndirmir!

MİSSİS ÇİVLİ (qılıqla). Ledi Çiltern, bəri başdan deyim ki, sizin ərinizlə tanış olmağı səbirsizliklə gözləyirəm. O, xarici işlər nazirliyinə gedəndən Vyanada

ancaq ondan danışirlar. Qəzetlər həтта onun soyadını düzgün yazmağı öyrənib. Təkcə bu, elə onun şöhrətindən xəbər verir.

LEDİ ÇİLTERN. Missis ÇİVLİ, düşünürəm ki, sizinlə mənim ərim arasında nəşə ümumi oxşar cəhətlər olsun! (Uzaqlaşır.)

VİKONT DE NANJAK. Ah! Əziz madam, nə gözəl sürpriz! Mən sizi Berlindən sonra görməmişdim!

MİSSİS ÇİVLİ. Elədir, sonuncu dəfə Berlində görüşmüşük, vikont! Düz beş il keçib!

VİKONT DE NANJAK. O vaxtdan bəri siz daha da cavanlaşmış, gözəlləşmişiniz. Buna necə nail olmuşunuz?

MİSSİS ÇİVLİ. Sizin kimi qəşəng adamlarla danışmağı hər zaman özüm üçün bir prinsip etdiyimə görə, vikont!

VİKONT DE NANJAK. Ah! Siz məni yoldan çıxarırsınız! Buna burada belə deyirlər: siz mənim üstümə yağ sürtürsünüz!

MİSSİS ÇİVLİ. Doğrudan, burada belə deyirlər? Ah, necə pis sözdür!

VİKONT DE NANJAK. Bunların çox maraqlı dili var. Hesab edirəm ki, bu ifadəli və ibarəli dil daha geniş yayılmağa layiqdir.

Ser Robert Çiltern daxil olur. Qırx yaşı olsa da, cavan görünür. Üzü təmiz qırıxılıb, qara gözləri, qara saçları var. Üz cizgiləri aydın görünür. Lakin xoşagəlimli deyil. Çox adam ona hörmətlə yanaşır. Qüsursuz maneraları var, təkəbbürlü əlamətləri də görünür. Adama elə gəlir ki, o, həyatda hansı uğurlara nail olmaq lazım olduğunu yaxşı dərk edir və bununla qürur duyur. Əsəbi adam təsiri bağışlayır, yorğun görünür. Möhkəm ağız cizgiləri ilə dümdüz çənəsi arasında heyrətedici bir kontrast var; dərin və romantik ifadəli gözləri adama nəşə deyir. Onun xarici görkəmindəki bu ziddiyyətlər adamda onun daxili aləmi barədə də şübhələr yaradır: düşünürsən ki, bu adamın içində və çölündə ehtiraslar və ağıl, fikir və hisslər ayrı-ayrılıqda yaşayır; onlardan hər biri zorla qapadılıb, iradənin əmrini gözləyir. Zərif burun pərələri, arıq, solğun əlləri, sivri barmaqları da əsəbdən xəbər verir. Onu koloritli adam adlandırmaq da düzgün olmazdı. Ümumilər Palatasında koloritlik ola bilməz. Lakin Van Deyk böyük məmnuniyyətlə bu adamın başının şəklini çəkərdi.

SER ROBERT ÇİLTERN. Ledi Markbi, axşamınız xeyir! Güman edirəm ki, ser Conu da özünüzlə gətirmişiniz, buradadır?

LEDİ MARKBİ. Oh! Mən sizə ərimdən daha qəşəng adamlar gətirmişəm. Ser Con siyasətlə ciddi məşğul olandan çox dözülməz olub. Həqiqətən də, sizin Ümumilər Palatası nə qədər faydalı olmağa çalışırsa, bir o qədər də ziyan verir.

SER ROBERT ÇİLTERN. Məncə, yox, ledi Markbi! Bütün hallarda biz əlimizdən gələni edirik ki, mümkün qədər vaxtımızı daha çox boş-boşuna öldürək; hə, kimdir o gətirdiyiniz qəşəng qonaqlar?

LEDİ MARKBİ. Missis ÇİVLİ! Mənə elə gəlir ki, o, Dorsetşir ÇİVLİlərindən biridir. Amma dəqiq bilmirəm; indi ailələr o qədər qarışıq olub ki! Görürsən, tanıdığın nəsiləndən olan adam axırda gəlib olur tamam başqa birisi!

SER ROBERT ÇİLTERN. Missis ÇİVLİ? Mən bu adı eşitmişəm, deyəsən!

LEDİ MARKBİ. O, Vyanadan təzə gəlib.

SER ROBERT ÇİLTERN. Belə de! Məncə, artıq bilirəm kimdən danışırırsınız!

LEDİ MARKBİ. Oh! Əlbəttə! O, hər yerdə olur, çoxlu dostu var; onlar haqqında elə maraqlı şeylər danışır ki! Mən gələndə qış mütləq Vyanaya gedəcəyəm! Ümid edirəm ki, bizim səfirliyimizdə yaxşı aşpaz var, eləmi?

SER ROBERT ÇİLTERN. Əgər olmasa, bizə xəbər verin, səfiri geri çağırıraq! Zəhmət olmasa, mənə missis ÇİVLİni göstərin. Mən bu qadını görmək istəyirəm.

LEDİ MARKBİ. Gəlin sizi tanış edim. (missis ÇİVLİə sarı dönərək) Əzizim, ser Robert Çiltern sizinlə tanış olmaq üçün sinov gedir!

SER ROBERT ÇİLTERN (təzim edir). Füsunkar missis ÇİVLİlə tanış olmaq üçün hər kəsin ürəyi gedir. Vyanadakı atasımız elə yalnız sizin barənizdə yazır bizə.

MİSSİS ÇİVLİ. Təşəkkür edirəm, ser Robert. Komplimentlə başlayan tanışlıq mütləq möhkəm dostluğa çevrilir. Çünki başlanğıc, özül düzgün qurulur. Bundan başqa, sən demə, biz ledi Çilternlə də bir-birimizi çoxdan tanıyırmışıq!

SER ROBERT ÇİLTERN. Doğrudan?

MİSSİS ÇİVLİ. Əlbəttə. Elə indicə xanımınız mənə xatırlatdı ki, biz məktəbdə bir yerdə oxumuşuq. İndi yadıma düşür, tamam xatırladım. O, həmişə yaxşı davranışa görə mükafat alardı. Hə, hə, çox yaxşı yadıma düşür: o, əla davranışına görə mükafat alardı.

SER ROBERT ÇİLTERN (gülür). Bəs siz, missis ÇİVLİ, hansı mükafat almısınız?

MİSSİS ÇİVLİ. Eh! Mənim mükafatlarım bir qədər gec olub! Güman etmirəm ki, onlar yaxşı davranışdan ötrü idi! Unutmuşam!

SER ROBERT ÇİLTERN. Əminəm ki, onlar nəsə gözəlliyə görə olub!

MİSSİS ÇİVLİ. Bilmirəm qadınlar gözəl olduqlarına görə mükafat alır, ya yox? Amma düşünürəm ki, buna görə onlar həmişə cəzalandırılırlar. O qədər gözəl qadınlar tanıyıram, onlar vaxtından əvvəl dəridən-qabıqdan çıxırlar ki, kavalərləri yalnız onlara baxsın, xəyanət etməsinlər. Bax sizin bu London gözəlçələrinin əzabkeş və üzücü sifətlərini görəndə bundan başqa izah tapmıram.

SER ROBERT ÇİLTERN. Çox hüznü fəlsəfədir! Missis ÇİVLİ, başa düşürəm ki, sizin izahatınıza təsnifat verməyə cürət edirəm... Amma xahiş edirəm bir

sualıma cavab verəsiniz: siz optimist adamsınız, ya pessimist? Axı indi yalnız bu iki məzhəb dəbə minib...

MİSSİS ÇİVLİ. Nə ondanam, nə də bundan! Optimizm ürəkdən gələn qəhqəhə ilə başlayır, pessimizm isə mavi eynəklərlə bitir. Bundan əlavə, bunların hər ikisi pozadan başqa bir şey deyil!

SER ROBERT ÇİLTERN. Siz təbii qalmaq istəyirsiniz?

MİSSİS ÇİVLİ. Hərdən. Lakin bu poza çox çətindir, çox davam gətirə bilməzsən!

SER ROBERT ÇİLTERN. Bəs belə bir nəzəriyyə barədə bizim indi tez-tez eşitdiyimiz psixoloji roman müəllifləri nə deyirdilər, görəsən?

MİSSİS ÇİVLİ. Ah! Qadınların gücü bundadır ki, onu psixologiya ilə izah edə bilməzsən. Kişiləri analiz etmək olar, qadınları isə... onlara gərək pərəstiş edəsən, çox sevəsən...

SER ROBERT ÇİLTERN. Deməli, siz düşünürsünüz ki, elm qadın problemi qarşısında acizdir?

MİSSİS ÇİVLİ. Elm heç vaxt qeyri-reallığın öhdəsindən gələ bilməz. Buna görə də bu dünyada elmin gələcəyi yoxdur.

SER ROBERT ÇİLTERN. Sizcə, qadınlar irrasionaldırlar, yəni qeyri-reallığı təmsil edirlər?

MİSSİS ÇİVLİ. Bəli... yalnız yaxşı geyinən qadınlar.

SER ROBERT ÇİLTERN (nəzakətlə təzim edərək). Burada mən sizinlə razı deyiləm. Xahiş edirəm, əyləşəsiniz. Hə, indi mənə deyin görüm, sizi o gözəl Vyananı tərk edib bizim bu dumanlı Londona gəlməyə nə vadar etdi? Bəlkə də, bu, nəzakətsiz sualdır?

MİSSİS ÇİVLİ. Nəzakətsiz suallar olmur, nəzakətsiz cavablar olur.

SER ROBERT ÇİLTERN. Hər halda, mənim üçün maraqlıdır: gəlişiniz siyasi xarakter daşıyır, yoxsa bu bir əyləncə həvəsidir?

MİSSİS ÇİVLİ. Siyasət mənim yeganə əyləncəmdir. Görürsünüz də, indi qırx yaşa qədər qadını yoldan çıxarmağa icazə verilmir, yaxud qadın qırx beş yaşa çatmamış onu romantik olmağa qoymurlar; bax belə... biz yazıq qadınlar, otuzyaşlı qadınları deyirəm, nə ilə məşğul olaq? Buna görə də bizə qalır yalnız siyasət və yaxud da xeyriyyəçilik işləri ilə məşğul olmaq... Amma deyim ki, xeyriyyəçilik öz əziz-xələf adamlarını zinhara gətirməyi xoşlayan qadından ötrü, sadəcə, sonuncu sığınacaqdır. Mən siyasətə üstünlük verirəm. Məncə, bu daha... necə deyim... yaraşıqlıdır!

SER ROBERT ÇİLTERN. Siyasət xeyirli sahədir! Karyera üçün də əlverişlidir.

MİSSİS ÇİVLİ. Hərdən! Bəzən isə qumar oyunudur, ser Robert! Bəzən də görürsən ki, siyasət çox darıxdırıcı olur.

SER ROBERT ÇİLTERN. Bəs siz siyasətdə bunlardan hansını tapmısınız?

MİSSİS ÇİVLİ. Mən? Hər üçünün qarışığını. (Yelpiyini əlindən salır.)

SER ROBERT ÇİLTERN. İcazə verin! (Yelpiyi yerdən qaldırır və qadına uzadır.)

MİSSİS ÇİVLİ. Təşəkkür edirəm.

SER ROBERT ÇİLTERN. Amma siz mənim əsas sualıma cavab vermədiniz. Hər halda, nə üçün birdən-birə Londona gəlməyi qərara aldınız və bizi bu şərəfə layiq bildiniz? Mövsüm, demək olar ki, qurtarmaq üzrədir...

MİSSİS ÇİVLİ. Oh! London mövsümü məni maraqlandırmır! Çox, necə deyim, izdivaclı-nikahlı bir mövsümünüz var! Burada qadınlar ya tilovunu atıb ər tutur, ya da ərlərindən qaçıb gizlənirlər. Mən sizi görmək istəyirdim. Doğru deyirəm. Bilirsiniz də qadın marağı nə deməkdir... Demək olar ki, kişilərin ki kimidir.

Doğrusu, sizi nə üçün görmək istəyirdim? Sizdən bir şey xahiş etmək istəyirəm.

SER ROBERT ÇİLTERN. Ümidvaram ki, bu, balaca bir şey deyil, missis ÇİVLİ! Çünki təcrübəmə görə, bilirəm ki, xırda xahişləri yerinə yetirmək çox çətin olur.

MİSSİS ÇİVLİ (bir qədər fikirləşəndən sonra). Yox, düşünmürəm ki, bu bir xırda işdir.

SER ROBERT ÇİLTERN. Buna çox şadam. Xahiş edirəm, deyin, nə məsələdir?

MİSSİS ÇİVLİ. Sonra deyərəm. (Qalxır.) Olarmı sizin bu gözəl evinizi gəzim? Eşitmişəm. gözəl şəkil qalereyanız var? Zavallı baron Arnheym mənə deyirdi ki... Baronu xatırlayırsınızmı?.. deyirdi, sizin kolleksiyanızda Koronun 1 əsrarəngiz peyzajları var!

SER ROBERT ÇİLTERN. (az qala, nəzərəcərpacaq dərəcədə diksinərək.) Siz Baron Arnheymi yaxşı tanıyırdınız?

MİSSİS ÇİVLİ (gülərək). Çox yaxından. Bəs siz?

SER ROBERT ÇİLTERN. Bir vaxtlar tanıyırdım.

MİSSİS ÇİVLİ. Çox gözəl insan idi, elə deyilmi?

SER ROBERT ÇİLTERN (bir qədər pauzadan sonra). Elədir, demək olar ki, hər cəhətdən gözəl adam idi.

MİSSİS ÇİVLİ. Heyif ki, o, memuarlarını yazmadı. Yazsaydı, çox maraqlı olardı!

SER ROBERT ÇİLTERN. Düzdür. O da qədim yunanlar kimiydi, səyahətlərdə olmuşdu, adamları və şəhərləri yaxşı tanıyırdı.

MİSSİS ÇİVLİ. Həm də axı onun Penelopa kimi evdə gözləyən ağır bir yükü də yox idi!

MEYSON (bildirir). Lord Qorinq!

Lord Qorinq daxil olur. Onun otuz dörd yaşı var. Amma həmişə deyir ki, daha cavandır. Üzündə heç bir ifadə yoxdur. Ədəb-ərkan maskası taxıb, elə bil. O ağıllıdır, lakin özü belə düşünməyi xoşlamır. Qüsursuz modabazdır; kim ona romantik desə, hirsələnə bilər. O, həyatı bir oyun sanır, adamlarla münasibətləri normaldır. Anlaşılmaz olmasından xoşlanır. Bu keyfiyyət, elə bil, onu başqalarından bir pillə yuxarıda qoyur.

SER ROBERT ÇİLTERN. Axşamınız xeyir, mənim əzizim Artur! Missis ÇİVLİ, icazə verin, lord Qorinqi sizə təqdim edim. Londonda ən avara bir adam!

MİSSİS ÇİVLİ. Mən lord Qorinqlə artıq görüşmüşəm.

LORD QORİNQ (təzim edərək). Heç düşünməzdim ki, siz məni yadda saxlamısınız, missis ÇİVLİ!

MİSSİS ÇİVLİ. Mənim gözəl yaddaşım var. Amma yalnız istədiyim şeyləri yadda saxlayıram. Hə, siz hələ evlənməmişiniz?

LORD QORİNQ. Məncə... hələ yox!

MİSSİS ÇİVLİ. Necə də romantiksiniz!

LORD QORİNQ. Oh! Mən əsla romantik deyiləm. Hələ qocalmamışam.

Romantikanı özümdən yaşca böyüklərə buraxıram!

SER ROBERT ÇİLTERN. Missis ÇİVLİ, lord Qorinq öz Boodle2 klubunun tipik məhsuludur!

MİSSİS ÇİVLİ. Bu klub onu qəbul etdiyinə sevinməlidir.

LORD QORİNQ. Siz Londonda çox qalacaqsınız?

MİSSİS ÇİVLİ. Müəyyən mənada havadan asılıdır. Bir az da buradakı yeməklərdən, bir qədər də ser Robertdən...

SER ROBERT ÇİLTERN. Ümid edirəm ki, siz bizi Avropa müharibəsinə düçar etmək istəmirsiniz, eləmi?

MİSSİS ÇİVLİ. Hələlik buna bir təhlükə yoxdur! (Lord Qorinqə istehzalı bir təbəssüm atır, sonra da ser Robert Çilternin müşayiəti ilə zaldan çıxır.)

Lord Qorinq tələsmədən Meybl Çilternə yaxınlaşır.

MEYBL ÇİLTERN. Siz çox gecikirsiniz!

LORD QORİNQ. Mənimçün darıxmışdınız?

MEYBL ÇİLTERN. Çooxxx!

LORD QORİNQ. Heyif, bilməmişəm, yoxsa daha çox ləngiyərdim... Xoşlayıram kimsə mənimçün darıxsın...

MEYBL ÇİLTERN. Nə eqoist adamsınız!

LORD QORİNQ. Hə, mən çox xudbinəm!

MEYBL ÇİLTERN. Lord Qorinq, siz həmişə mənə pis cəhətlərinizi deyirsiniz...

LORD QORİNQ. Mən hələ onların yarısını demişəm, miss Meybl!

MEYBL ÇİLTERN. O biri cəhətləriniz də çox pisdir?

LORD QORİNQ. Lap dəhşətdir! Mən gecələr onlar barədə düşünəndə dərhal yuxuya gedirəm.

MEYBL ÇİLTERN. Nə olar, sizin pis cəhətləriniz mənim xoşuma gəlir. Heç mən istəmirəm ki, siz onları düzəldəsiniz.

LORD QORİNQ. Siz necə də nəcibsiniz! Amma siz elə həmişə nəcibsiniz! Yeri gəlmişkən, miss Meybl, sizə bir sual vermək istəyirəm: bu missis ÇİVLİ buraya

kim gətirib? O qadını deyirəm, yasəmən rəngli donda olan qadını. İndicə sizin qardaşınızla otaqdan çıxdı.

MEYBL ÇİLTERN. Oh! Hə, o qadın! Məncə, onu ledi Markbi gətirib. Niyə soruşursunuz ki?

LORD QORİNQ. Heç. Elə-belə. Mən o qadını çoxdan idi görmürdüm.

MEYBL ÇİLTERN. Nə mənasız səbəbdir!

LORD QORİNQ. Bütün səbəblər mənasızdır.

MEYBL ÇİLTERN. O qadın kimdir belə?

LORD QORİNQ. Ooo! Gündüzlər dahi, gecələr isə gözəlçə!

MEYBL ÇİLTERN. O qadın mənim heç xoşuma gəlmir!

LORD QORİNQ. Bu, onu göstərir ki, sizin əla zövqünüz var!

VİKONT DE NANJAK (yaxınlaşır). Ah, gənc ingilis xanımının çox zəngin zövqü var, elə deyil? Çox zəngin, sayı-hesabı olmayan bir zövq!

LORD QORİNQ. Elə qəzetlərimiz də həmişə belə yazır!

VİKONT DE NANJAK. Mən sizin ingilis qəzetlərini oxuyuram. Çox maraqlı çıxır.

LORD QORİNQ. Deməli, əziz Nanjak, siz, yəqin, elə-belə oxuyursunuz, yalnız mənasını duyursunuz!

VİKONT DE NANJAK. Mən çox istərdim ki, dərindən başa düşüm, amma ingilis dili müəllimim mənə qadağan edir. (Meybl Çilternə üzünü tutaraq) Madmazel, icazə verin sizi musiqi salonuna müşayiət edim.

MEYBL ÇİLTERN (çox hirsli görkəm alır). Böyük məmnuniyyətlə, vikont! Böyük məmnuniyyətlə... (Lord Qorinqə sarı dönüb çəpəki baxır). Siz də musiqi salonuna gəlirsiniz?

LORD QORİNQ. Əgər indi orada musiqi yoxdursa, gələrəm...

MEYBL ÇİLTERN (acıqlı-acıqlı). Musiqi almancadır! Onsuz da, siz onu başa düşməyəcəksiniz. (Kəskin şəkildə dönüb vikontla zala gedir, lord Kaverşam oğlunun yanına gəlir.)

LORD KAVERŞAM. Hə, ser! Neyləyirsən burada? Adətin üzrə vaxt öldürürsən, eləmi? Sən gərək indi yataqda olaydın! Yatmaq vaxtıdır! Belə gec yatmaq olmaz! Eşitmişəm, sən ötən gecə ledi Raffordun evində düz səhər saat dördə kimi rəqs eləmişən?

LORD QORİNQ. Yox, ata, saat dördə on beş dəqiqə qalmışdı.

LORD KAVERŞAM. Başa düşürəm də! Sən indiki bu London cəmiyyətinə necə dözsürsən? Kütlə yığıncığıdır! Heç nə barədə danışirlar!

LORD QORİNQ. Mən də heç nə barədə danışmağı xoşlayıram, ata! Bu, yeganə şeydir ki, bu barədə mən nəşə bilirəm.

LORD KAVERŞAM. Sən, deyəsən, yalnız elə kef üçün yaşayırsan!

LORD QORİNQ. Ondan başqa nə var ki, yaşayasan, ata? Bəs nə üçün yaşayım, xoşbəxtlik üçün? Xoşbəxtlik qədər insanı qocaldan şey yoxdur.

LORD KAVERŞAM. Sən qəlbsiz adamsan, ser! Sənin qəlbin yoxdur!

LORD QORİNQ. Məncə, var, ata! Ooooo, axşamınız xeyir, ledi Bezildon!

LEDİ BAZİLDON (gözəl qaşlarını qaldırır). Siz buradasınız? Mən heç bilmirdim ki, siz siyasi klublara gedirsiniz!

LORD QORİNQ. Mən siyasi klubları çox sevirəm. Bu klublar yeganə yerdir ki, adamlar orada siyasətdən danışmırlar.

LEDİ BAZİLDON. Mənsə siyasətdən danışmağı xoşalyıram. Bütün günü danışsam, yorulmaram. Amma siyasətçilərə qulaq asmaqdan zəhləm gedir. Başa düşürəm ki, bu parlamentdə oturan bədbəxt adamlar öz bitməyən debatlarına necə dözürlər?!

LORD QORİNQ. Onlar öz debatlarına qulaq asırlar ki, dözsünlər!?

LEDİ BAZİLDON. Doğru deyirsiniz?

LORD QORİNQ (daha ciddi tərzdə). Əlbəttə! Axı qulaq asmaq çox təhlükəli bir şeydir! Qulaq assan, səni inandıra bilərlər! O adam ki özünü aqlın gücü ilə inandıрмаğa imkan verdi, deməli, çox ağılsız adamdır!

LEDİ BAZİLDON. Ah! Bu kişilərdə çox şey var ki, mən indi-indi başa düşürəm! Əvvəllər heç bilmirdim. Qadınlarda da çox şey var ki, ərləri o şeyləri heç qiymətləndirə bilmir.

MİSSİS MARÇMONT (ah çəkərək). Bizim ərlərimiz heç vaxt bizdə olan şeyləri qiymətləndirmirlər. Biz bundan ötrü də başqalarına müraciət etməli oluruq!

LEDİ BEZİLDON (təsdiqləyir). Bəli, düz deyir, başqalarına! Həmişə başqalarına!

LORD QORİNQ (gülür). Və bunu o qadınlar deyir ki, onların ərləri Londonun ən yaxşı ərləri kimi tanınmışlar, hə?

MİSSİS MARÇMONT. Bax elə bədbəxtlik də bundadır! Biz buna dözə bilmirik! Mənim Recinaldım tamam ümitsiz bir cömərddir. Hərdən elə dözülməz olur ki! Belə bir adamla tanış olmaq son dərəcə maraqsızdır!

LORD QORİNQ. Necə böyük dəhşət! Əslində, biz bunu hamıya deməliyik!

LEDİ BAZİLDON. Heç mənimkini demirsiniz? Mənim Bezildonum lap betərdir! Evdə oturmağı elə sevir ki, elə bil, subay oğlandır!

MİSSİS MARÇMONT (ledi Bezildonun əlini sıxır). Yazıq Oliviyam! Biz səninlə nümunəvi ərlərə getmişik, indi də bax belə – altını çəkirik!

LORD QORİNQ. Mən deyərdim ki, belə hallarda ərlər əzab çəkir.

MİSSİS MARÇMONT (özünü təhqir edilmiş sayaraq dikəlir). Oh, yox, əzizim, elə deməyin! Onlar mümkün qədər xoşbəxt və razıdırlar. Amma əsl faciə budur ki, onlar bizə həddən artıq inanırlar! Hə, faciə elə bundadır!

LEDİ BAZİLDON. Elədir, əsl faciə də budur!

LORD QORİNQ. Bəlkə, elə bu, komediya, ledi Bezildon?

LEDİ BAZİLDON. Nə dediniz, lord Qorinq? Komediya? Ayıb deyil? Belə niyə deyirsiniz?

MİSSİS MARÇMONT. Məncə, lord Qorinq, həmişəki kimi, düşmən düşərgəsindədir; bayaq mən gördüm ki, o qadınla, missis ÇİVLİLə söhbət edirdi...

LORD QORİNQ. Missis ÇİVLİ gözəl qadındır!

LEDİ BAZİLDON (gərgin vəziyyətdə). Xahiş edirəm, bizim yanımızda başqa qadınları tərifləməyin! Heç olmasa, gözləyəydiniz! Macal verin, biz tərifləyəydik də!

LORD QORİNQ. Mən gözlədim!

MİSSİS MARÇMONT. Onu görməyəcəksiniz! Biz o qadını tərifləmək belə istəmirik! Mənə söylədilər ki, o qadın bazar ertəsi operada olub və orada şam yeməyi zamanı Tommi Rafforda deyib ki, London cəmiyyəti başdan-ayağa kuklalardan və zövqsüz adamlardan ibarətdir.

LORD QORİNQ. Düz deyir. Kişilər hamısı zövqsüz, qadınlar isə kukla kimi çox gözəldirlər. Elə deyil məgər?

MİSSİS MARÇMONT (bir qədər susduqdan sonra). Ooo! Yəni düşünürsünüz ki, missis ÇİVLİ bunu demək istəyib?

LORD QORİNQ. Əlbəttə və məncə, bu, yetərincə lap ağıllı bir məzəmmətdir!

Meybl Çiltern daxil olur. O da söhbətə qoşulur.

MEYBL ÇİLTERN. Siz niyə missis ÇİVLİ barədə danışırınsız? Sən bir işə bax, hamı ondan danışır! Lord Qorinq deyir ki... hə, siz onun barəsində nə dediniz, lord Qorinq? Ah, hə, yadıma düşdü, deyir, o qadın gündüzlər dahidir, gecələr isə gözəlçə!

LEDİ BAZİLDON. Necə dəhşətli bir uyğunsuzluq var! Çox süni görünür!

MİSSİS MARÇMONT (xəyala dalaraq). Mən dahilərə baxmağı, qəşəng kişilərə qulaq asmağı xoşlayıram.

LORD QORİNQ. Ah! Missis Marçmont, bu artıq ədəbsizlikdir axı!

MİSSİS MARÇMONT (çox məmnun halda işıq saçır). Mən şadam ki, siz mənə bunu dediniz. Marçmontla düz yeddi ildir ailə qurmuşuq, o, heç vaxt mənə ədəbsiz deməyib. Kişilər çox diqqətsiz olurlar!

LEDİ BAZİLDON (qadına sarı dönərək). Mən həmişə demişəm, əzizim Marqaret, siz Londonun ən ədəbsiz qadınısınız.

MİSSİS MARÇMONT. Ah! Düz deyirsiniz, Oliviya, siz axı mənə həmişə lütfkarlıq göstərmisiniz.

MEYBL ÇİLTERN. Deyin görüm, əgər qadın yemək istəyirsə, bu da ədəbsizlikdir? Mən bərk acmışam. Lord Qorinq, siz məni şam süfrəsinə müşayiət edərsinizmi?

LORD QORİNQ. Məmnuniyyətlə, miss Meybl! (Birgə gedirlər.)

MEYBL ÇİLTERN. Mənim sizə heç sözüm yoxdur! Bütün axşamı mənimlə heç bir kəlmə belə söhbət kəsmədiniz!

LORD QORİNQ. Necə danışa bilərdim axı? Siz o diplomat uşaq-muşaqla getdiniz.

MEYBL ÇİLTERN. Siz gərək bizim dalımızca düşəydiniz; belə vəziyyətlərdə sırtıqlıq yalnız nəzakət sayıladı. Nəsə bu axşam sizdən xoşum gəlmir!

LORD QORİNQ. Siz isə mənim çox xoşuma gəlersiniz...

MEYBL ÇİLTERN. Nə olar, bunu bir qədər nümayişkaranə göstərin, görüm də! (Onlar pilləkənlə aşağı düşürlər.)

MİSSİS MARÇMONT. Oliviya, mən nəsə özümü birtəhər hiss edirəm, elə bil, zəifləmişəm... Şam etmək istərdim. Nəsə çox acmışam, böyük məmnuniyyətlə yemək yeyərdim...

LEDİ BAZİLDON. Marqaret, mən acından ölürəm!

MİSSİS MARÇMONT. Bu kişilərin heç vicdanı yoxdur! Belə şeylər barədə düşünməzlər heç!

LEDİ BAZİLDON. Kişilər xalis heyvan xislətlidirlər, əzizim; daha dəqiq, kobud materialistlərdir, vəssalam!

Vikont de Nanjak digər qonaqlarla birgə musiqi zalından çıxır; bütün qonaqları diqqətlə nəzərdən keçirəndən sonra ledi Bezildona yaxınlaşır.

VİKONT DE NANJAK. Qrafinya, icazə verin, sizi şama dəvət edirəm!

LEDİ BAZİLDON (soyuq tərzdə). Mən heç vaxt axşamlar yemirəm, vikont! Təşəkkür edirəm.

Vikont getmək istəyir. Ledi Bezildon bunu görəndə kimi dərhal yerindən durub onun əlindən tutur.

LEDİ BAZİLDON. Amma sizinlə böyük məmnuniyyətlə yemək otağına düşərəm.

VİKONT DE NANJAK. Mən yeməyi çox sevirəm. İştaha sarıdan tamam ingilisəm.

LEDİ BAZİLDON. Siz elə əsl ingilisdə oxşayırsınız, vikont! Lap ingilis kimisiniz.

Onlar ötüb-keçirlər. Missis Marçmonta modabaz bir cavan oğlan, şıq geyinmiş mister Monford yaxınlaşır.

MİSTER MONFORD. Missis Marçmont, şam yeyirsiniz?

MİSSİS MARÇMONT (süzgün). Təşəkkür edirəm, mister Monford, mən axşamlar yemək yemirəm. (Sonra cəld qalxır və onun əlindən tutur.) Amma sizin yanınızda oturaram və sizə baxaram.

MİSTER MONFORD. Mən yemək yeyəndə kiminsə mənə baxmağını xoşlamıram.

MİSSİS MARÇMONT. Onda başqasına baxaram.

MİSTER MONFORD. Heç bu da mənim ürəyimcə deyil.

MİSSİS MARÇMONT (sərt). Mister Monford, xahiş edirəm, belə ictimai yerdə mənim üçün ağır qısqanclıq səhnəsi düzəltməyin!

Digər qonaqlar kimi onlar da pilləkənlə aşağı düşürlər; bu vaxt pilləkənlə ser Robert Çiltern və missis ÇİVLİ qalxırlar, onlar zala girirlər.

SER ROBERT ÇİLTERN. Missis ÇİVLİ, İngiltərəni tərk etməmişdən öncə kiminsə bağ evinə qonaq getmək fikriniz yoxdur ki?

MİSSİS ÇİVLİ. Oh, yox! Mən sizin ingilis bağ evlərindəki ziyafətləri xoşlamıram. İngiltərədə hətta səhər yeməyi vaxtı da adamlar süfrəni tündləşdirirlər. Ah, elə darıxdırıcı olur ki! Yalnız küt adamlar səhər yeməyi vaxtı gərgin olurlar. Bundan başqa, bir də görürsən ki, hansısa ailə üzvü başladı yeməkdən qabaq moizə oxumağa, ya da nəsə duaya oxşar bir şey. Mənim İngiltərədə qalmağım, əslində, sizdən asılıdır, ser Robert. (Divanda əyləşir.)

SER ROBERT ÇİLTERN (onun yanında oturur). Ciddi deyirsiniz?

MİSSİS ÇİVLİ. Çox ciddi deyirəm. Mən sizinlə böyük bir siyasi və maliyyə şirkəti barədə danışmaq istəyirəm, bu, Argentina kanalının tikintisi ilə məşğul olan bir aksioner şirkətidir.

SER ROBERT ÇİLTERN. Missis ÇİVLİ, doğrudanmı, sizi belə darıxdırıcı və praktik mövzular maraqlandırır?

MİSSİS ÇİVLİ. Mən darıxdırıcı və praktik mövzuları çox sevirəm. Amma darıxdırıcı və praktik adamları sevmirəm. Bunlar arasında böyük fərq var. Bundan başqa, bilirəm ki, siz də beynəlxalq kanal layihələri ilə maraqlanırsınız. Siz lord Radleyin köməkçisi olmusunuz, elə deyilmi? Bizim hökumətimizin Süveyş kanal layihəsini alan vaxtı...

SER ROBERT ÇİLTERN. Elədir. Amma Süveyş kanalı tamamilə başqa bir iş idi. Böyük və əhəmiyyətli layihə idi. O, bizim Hindistana birbaşa yolumuzu açdı. İmperiyanın maraqları nəminə biz onu öz nəzarətimizə götürməliydik. Bu Argentina layihəsi isə adi birja fırlıdadır.

MİSSİS ÇİVLİ. Alverdir, ser Robert! Çox cürətli və gözəl alver!

SER ROBERT ÇİLTERN. Missis ÇİVLİ, inanın mənə, bu fırlıdadır. Gəlin şeyləri öz adıyla çağıraq. Bu, bizim işimizi daha da asanlaşdırar. Bizim Xarici İşlər Nazirliyində bu kanal barədə bütün məlumatlar var. Hətta mən oraya xüsusi komissiya göndərdim ki, hər şeyi məxfi şəkildə öyrənib bizə məlumat versin; onlar bildirdilər ki, torpaq işləri hələ təzə-təzə başlayıb, amma yığılmış pullar bilinmir hara xərclənib. Bu, ikinci Panamadır, onun uğur qazanacağı sual altındadır. Güman edirəm ki, siz ora sərmayə qoymamısınız! Siz ağıllı qadınsınız.

MİSSİS ÇİVLİ. Mən o layihəyə çoxlu sərmayə qoymuşam.

SER ROBERT ÇİLTERN. Belə bir ağılsız işi görməyi sizə kim məsləhət verdi?
MİSSİS ÇİVLİ. Sizin və mənim köhnə dostumuz!

SER ROBERT ÇİLTERN. Kim?

MİSSİS ÇİVLİ. Baron Arnheym.

SER ROBERT ÇİLTERN (qaşlarını çatır). A... bəli, bəli... xatırlayıram. O, öləndən sonra belə bir şeyə gəzdi ki, onun bu fırlıqla əlaqəsi var.

MİSSİS ÇİVLİ. Bu, onun sonuncu romanı idi; daha doğrusu, sonuncudan qabaqkı.

SER ROBERT ÇİLTERN (ayağa durur). Axı siz mənim Korotlarımı görmədiniz? Onlar musiqi zalındadır. Bu şəkillər musiqi ilə səsləşir, elə deyilmi? İcazə verin, onları sizə göstərim.

MİSSİS ÇİVLİ (başını bulayır). Nəsə bu axşam əhvalım yoxdur; o gümüşü-çəhrayı toranlıqlara baxmağa həvəsim gəlmir. Biznesdən danışmaq istəyirəm. (Əli ilə işarə edir ki, ser onun yanında otursun.)

SER ROBERT ÇİLTERN. Mənim sizə bir məsləhətim var, missis ÇİVLİ: gələcəkdə öz pullarınızı təhlükəsi az olan layihələrə yatırın. Bu kanalın taleyi, əlbəttə, İngiltərənin layihəyə münasibətindən asılıdır; sabah mən komissiyanın hesabatını parlamentə təqdim edəcəyəm.

MİSSİS ÇİVLİ. Siz bunu etməməlisiniz. Ser Robert, nəinki mənim maraqlarımdan ötrü, habelə öz marağınızdan ötrü, bunu etməyin.

SER ROBERT ÇİLTERN (təəccüblə qadına baxır). Öz marağım? Əzizim missis ÇİVLİ, nə demək istəyirsiniz? (Yanında əyləşir.)

MİSSİS ÇİVLİ. Ser Robert, mən sizinlə açıq danışacağam. İstəyirəm ki, siz o hesabatı parlamentdən geri götürəsiniz; əsas bu olsun ki, komissiya yaxşı araşdırmayıb məsələni, nəticələr səthidir, ya da onlara yanlış məlumatlar verilib, yaxud da başqa bir səbəb tapın. İstəyirəm əlavə olaraq deyəsəniz ki, hökumət bu layihəyə yenidən baxacaq; siz hesab edirsiniz ki, Argentina kanalı layihəsi tamamlanandan sonra onun böyük beynəlxalq əhəmiyyəti olacaq. Hər halda, siz bilirsiniz, belə vəziyyətlərdə nazirlər nə deyirlər. Bir neçə bayağı söz... İndiki dövrdə dinləyən adamlarda bayağı və boş sözlərdən başqa heç nə beləcə əlverişli təəssürat yaratmır. Şit və duzsuz sözlər adamları ovsunlayır. Bunu mənim xətrimə edərsiniz, eləmi, ser Robert?

SER ROBERT ÇİLTERN. Missis ÇİVLİ, inana bilmirəm ki, siz ciddiyyətlə mənə belə bir təklif edirsiniz!

MİSSİS ÇİVLİ. Tamam ciddi deyirəm.

SER ROBERT ÇİLTERN (soyuq tərzdə). Hər halda, yenə deyirəm, icazə verin, bunu zarafat kimi qəbul edim.

MİSSİS ÇİVLİ (çox inandırıcı və çılğın). Ah! Mən ciddi deyirəm! Əgər mən dediyimi eləsəniz... mən ... sizə yaxşı pul verəcəyəm...

SER ROBERT ÇİLTERN. Pul verəcəksiniz?

MİSSİS ÇİVLİ. Əlbəttə.

SER ROBERT ÇİLTERN. Məncə, sizi başa düşmədim... Nə demək istəyirsiniz?

MİSSİS ÇİVLİ (özünü divana söykəyib ser Robertə baxır). Çox təəssüf edirəm.

Mən Vyanadan bura gəldim ki, siz məni necə lazımdır başa düşəsiniz.

SER ROBERT ÇİLTERN. Başa düşmürəm sizi!

MİSSİS ÇİVLİ (daha mülayim tonla). Əziz Robert, axı siz işgüzar adamsınız!

Qiymətinizi deyin, məncə, sizi satın almaq mümkündür. Bizim dövrdə hər kəsi almaq olar. Amma bəziləri çox bahadır – məsələn, mən. Lakin siz, mənə elə gəlir çox da baha qiymət deməyəcəksiniz.

SER ROBERT ÇİLTERN (acıqla durur). İcazə versəniz, sizin faytonu çağırardım.

Missis ÇİVLİ, siz xaricdə çox qalmısınız, görünür, indi siz, sadəcə olaraq, ingilis centlmeni ilə nə danışdığınızı anlamırsınız.

MİSSİS ÇİVLİ (yelpiyini ona toxunduraraq saxlayır, yelpiyi eləcə saxlayıb danışır). Mən kiminlə danışdığımı yaxşı bilirəm və bunu da bilirəm ki, siz dövlət sirrini hansısa birja alverçisinə satmaqla uğurlarınızın əsasını qoymusunuz.

SER ROBERT ÇİLTERN (dodağını dişləyir). Bu nə deməkdir?

MİSSİS ÇİVLİ (ayağa durur və düz müsahibinin üzünə baxır). O deməkdir ki, mən sizin var-dövlətinizin və karyeranızın əsl mənbəyini bilirəm; bir də... sizin məktubunuz da mənim əlimdədir.

SER ROBERT ÇİLTERN. Hansı məktub?

MİSSİS ÇİVLİ (həqarətlə). Sizin baron Arnheymə lord Radleyin köməkçisi olarkən yazdığınız məktub! Məktubda barona deyirsiniz ki, Süveyş kanalının səhmlərini alsın. Bu məktub isə hökumətin Süveyş kanalı səhmlərini almaq qərarından üç gün əvvəl yazılıb.

SER ROBERT ÇİLTERN (boğuş səslə). Yalandır, düz deyil!

MİSSİS ÇİVLİ. Siz elə bilirdiniz məktub məhv olub gedib? Nə yaman sadələvhünüz! Məktub məndədir.

SER ROBERT ÇİLTERN. Bu, sadəcə, alver idi, bir şey deyildi ki! Bütçə hələ Ümumilər Palatasından keçməyib. Onu keçirməyə də bilərlər, təsdiq etməzlər, vəssalam.

MİSSİS ÇİVLİ. Bu, fırlıdaq idi, ser Robert! Gəlin hər şeyi öz adıyla çağırıq. Bu, işimizi asanlaşdırar. Və indi isə mən bu məktubu sizə satmaq istəyirəm; əvəzində siz gərək açıq-aşkar Argentina layihəsini müdafiə edəsiniz. Siz bir kanalla varlandınız. İndi də mənə və dostlarıma kömək eməlisiniz ki, biz də o biri kanalla varlanaq.

SER ROBERT ÇİLTERN. Sizin təklifiniz... bu ki alçaqlıqdır... mən buna alçaqlıq deyirəm!

MİSSİS ÇİVLİ. Ooo, yox, bu olmadı! Ser Robert, bu, həyatın bir oyunudur, biz onu gec, ya tez oynamalıyıq!

SER ROBERT ÇİLTERN. Mən sizin xahişinizi yerinə yetirə bilmərəm.

MİSSİS ÇİVLİ. Yəni deyirsiniz, siz bunu edə bilməzsiniz, hə? Bilirsiniz ki, siz uçurumun bir addımlığındasınız? Şərtləri siz diktə etmirsiniz. Siz şərtləri qəbul etməlisiniz. Tutaq ki, imtina etdiniz...

SER ROBERT ÇİLTERN. Onda nə olar?

MİSSİS ÇİVLİ. Əzizim ser Robert, onda bilirsiniz nə olacaq? Siz məhv olacaqsınız, vəssalam! Yadınızda saxlayın! Sizin bu ingilis puritanizmi sizi gör hara gətirib çıxarıb! Qədimdə heç kəs bir az da olsa, qonşusundan özünü yaxşı göstərməyə çalışmazdı. Əslində, qonşudan daha yaxşı görünmək meşşanlıq və pis tərbiyə sayırdı. İndi isə hər biriniz əxlaq dəlisi olmusunuz mənimçün. Hər kəs təmizlik, satılmazlıq, namusluluq, daha nə bilim yeddi cür ləyaqətli məziyyət sahibi olmalıdır. Bəs nəticəsi hanı, hə? Siz hamınız ağac çəlikləri kimi bir-birinizin dalınca yıxılacaqsınız. Heç bir il keçmir, İngiltərədə kimsə yox olur. Əvvəllər qalmaqallar adama daha çox şan gətirərdi; adamlar daha çox maraqlanırdılar. İndi qalmaqal insanı məhv edir. Sizinki də heç yaxşı olmayacaq. Sizi məhv edəcək. Əgər bilsələr ki siz cavanlığınızda, nazirin köməkçisi olduğunuz vaxtlarda külli miqdarda pul alıb dövlət sirrini vermişiniz və bu da sizin var-dövlətinizin və karyeranızın əsasını qoyub, onda vay halınıza. Siz ictimaiyyətdən qaçıb gizlənmə bilməyəcəksiniz. Bütün bunlardan sonra, ser Robert, siz hansı ixtiyarla öz gələcəyinizi məhv edirsiniz ki? Yaxşısı budur, elə düşmənilə diplomatik saziş bağlayın, qurtarıb getsin! İndki halda mən sizin düşmənilizəm. Sizdən də güclüyəm. Böyük ordu mənim tərəfimdədir. Sizin, əlbəttə ki, yüksək vəzifəniz var. Bu da sizin həssas yerinizdir. Siz onu müdafiə etmək qabiliyyətində deyilsiniz. Mən isə hücumdayam. Qeyd edirəm ki, mən sizə moizə də oxumuram. Mən sizə iltifat göstərdim, sizi bağışladım; mənə sağ ol deyin. Keçmişdə siz çox bic, həm də əxlaqsız bir hərəkət etmişiniz, bu da sizə çox fayda gətirib. Nə istəyirdiniz, onları da almısınız: var-dövlət, vəzifə, cəmiyyətdə mövqe. İndi isə bunun əvəzini ödəmək vaxtı çatıb. Gec-tez hər şey üçün cavab verməli olursan. Həyat bunun üstündə qurulub. İndi siz ödəməlisiniz. Buradan getməmiş siz mənə söz verməlisiniz ki, hesabatı geri götürəcəksiniz və parlamentdə layihənin lehinə danışacaqsınız.

SER ROBERT ÇİLTERN. Siz mümkün olmayan şey tələb edirsiniz.

MİSSİS ÇİVLİ. Siz bunu mümkün etməlisiniz. Axı bundan başqa çıxış yolunuz da yoxdur. Ser Robert, bilirsiniz də ingilis qəzetləri necədir! Təsəvvür edin ki, bu evi tərk edən kimi faytonu dərhal qəzətlərdən birinin ofisinə sürdürəcəyəm, bu məktubu onlara verəcək, sonra da qalmaqal barədə danışacağam. Görün onlar nə qədər sevinəcək! Sizi necə böyük məmnuniyyətlə palçığa batıracaq, sonra da söyəcəklər, bir sözlə, yıxıb-sürüyəcəklər. Üz qabığına hansısa yoğunlaşmış müxbir özündənrazı halda məqalə yazacaq, sizi rüsvay edəcək!

SER ROBERT ÇİLTERN. Susun, yetər! İstəyirsiniz mən hesabatı geri götürüm və parlamentdə də qısaca çıxış edib deyim ki, layihənin gələcəyi var, hə?

MİSSİS ÇİVLİ (divanda əyləşir). Bəli, mənim şərtim belədir.

SER ROBERT ÇİLTERN (yavaşdan). Sizə nə qədər desəniz pul verərəm!

MİSSİS ÇİVLİ. Ser Robert, hətta sizin də öz keçmişinizi almağa pulunuz çatmaz!

Bunu heç kəs edə bilməz!

SER ROBERT ÇİLTERN. Mən sizin xahişinizi yerinə yetirə bilmərəm. Yox, bunu etməyəcəyəm!

MİSSİS ÇİVLİ. Etməlisiniz! Əgər etməsəniz... (Dərhal yerindən qalxır.)

SER ROBERT ÇİLTERN (özünü itirmiş halda). Dayanın, bir dəqiqə! Siz mənə nə təklif edirsiniz bəs? Axı dediniz, siz mənim məktubumu özümə qaytaracaqsınız?

MİSSİS ÇİVLİ. Əlbəttə. Söz verirəm. Mənə inana bilərsiniz. Sabah axşam doqquzun yarısında mən parlamentdə olacağam, görüşə gələnlər üçün ayrılmış balkonda. O vaxta kimi mənim istədiyim bəyanatı versəniz, sizə məktubu qaytaracağam. Bunun üçün kifayət qədər fürsətimiz olacaq. Özü də sizə xoş arzular diləməklə. Mən sizinlə təmiz oyun oynayıram... Əlində kozır varsa, gərək həmişə təmiz oynayasan! Bunu mənə baron Arnheym öyrədib! O, mənə daha çox şey... öyrədib...

SER ROBERT ÇİLTERN. Mənə düşünməyə vaxt verin.

MİSSİS ÇİLTERN. Yox, siz indi qərara gəlməlisiniz!

SER ROBERT ÇİLTERN. Heç olmasa, bir həftə... üç gün vaxt verin!

MİSSİS ÇİVLİ. Mümkün deyil! Mən bu gecə Vyanaya teleqram vurmalıyam!

SER ROBERT ÇİLTERN. Aman Allah! Sizi mənim qarşıma kim çıxartdı belə?!

MİSSİS ÇİVLİ. Şərait! (Qapıya sarı yeriyir.)

SER ROBERT ÇİLTERN. Dayanın, getməyin! Razıyam! Hesabat geri götürüləcək! Mən elə edərdəm ki, kanalla bağlı mənə sual versinlər.

MİSSİS ÇİVLİ. Təşəkkür edirəm. Bilirdim ki, biz razılığa gələcəyik. Elə ilk görüşdən sizin necə adam olduğunuzu bildim. Mən sizi analiz etdim, sizin məndən xoşunuz gəlməsə belə, sizi öyrənirdim. Hə, indi isə mənim faytonumu çağırırdırsa bilərsiniz. Sizin qonaqlar artıq şam yeməyindən qayıdırlar. Siz ingilislər isə həmişə yeməkdən sonra romantik olursunuz. Mən də buna dözə bilmirəm.

Ser Robert Çiltern çıxır. Qonaqlar görünürlər, onların arasında ledi Çiltern də var. Ledi Markbi, lord Kaverşam, ledi Bezildon, missis Marçmont, vikont de Nanjak, mister Monford da buradadır.

LEDİ MARKBİ. Aaa, əzizim missis ÇİVLİ, ümidvaram darıxmadınız! Ser Robert adamı elə əyləndirir ki, eləmi?

MİSSİS ÇİVLİ. Lap çox əyləndirir! Onunla söhbətdən elə ləzzət aldım ki!

LEDİ MARKBİ. O, özünə çox maraqlı və parlaq karyera qurub və füsunkar bir xanımla evlənib. Ledi Çiltern ali prinsiplərlə yaşayan qadındır; bunu söyləməyə

şadam! Mən artıq başqalarına nümunə ola bilmirəm, bir qədər yaşlaşmışam! Lakin həmişə nümunəvi qadınlara heyran oluram, onlara xüsusi hörmətim var. Ledi Çiltern də adamlara, belə deyək də, çox nəcib təsir göstərir; amma bəzən onun ziyafətləri darıxdırıcı keçir. İnsan hər şeyi yaxşı edə bilməz ki, düzdür? Hə, indi mən getməliyəm, əzizim. Sabah sizin dalınızca gəlimm?

MİSSİS ÇİVLİ. Təşəkkür edirəm.

LEDİ MARKBİ. Saat beşdə gedərik parka. Bir az gəzərik orada. İndi parkın ən gözəl vaxtıdır. Orada hər şey təptəzə görünür.

MİSSİS ÇİVLİ. Adamlardan başqa!

LEDİ MARKBİ. Elədir, insanlar bir qədər üzülüblər, elə bil. Mən müşahidə etmişəm ki, mövsümün sonlarında çox adamın beynində, elə bil, yumşalma gedir. Lakin elə yüksək ziyalıqdansa bu yaxşıdır. Yüksək mədənilik xarici görkəmi də korlayır. Mədəni, oxumuş qızların burunları nəyə görə yekə olur, kişilər belələrini sevmirlər. Gecəniz xeyrə qalsın, əzizim! (ledi Çilternə) Gecəniz xeyrə, Gertruda! (Lord Kaverşamın qoluna girib çölə çıxır.)

MİSSİS ÇİVLİ. Ledi Çiltern, nə möhtəşəm eviniz var! Mən çox gözəl bir gecə yaşadım. Sizin ərinizlə tanışlıq çox maraqlı oldu.

LEDİ ÇİLTERN. Missis ÇİVLİ, mənim ərimlə nə üçün tanış olmaq istəyirdiniz?

MİSSİS ÇİVLİ. Oh, sizə deyim... Mən onu Argentina kanalı layihəsi ilə maraqlandırmaq istəyirdim. Yəqin, eşitmisiniz bu kanal barədə. Onu da deyim ki, sizin əriniz tez ipə yatan adamdır, daha doğrusu, ağıllı mühakimələrlə dərhal razılaşan adamdır. Bu da kişilərdə çox nadir hallarda baş verir. Mən dərhal onu razı saldım. On dəqiqəyə məsələni həll etdim onunla, fikrini dəyişdirdim. Sabah parlamentin axşam iclasında o, layihənin lehinə danışacaq. Biz ikimiz də ora gedib onun nitqinə qulaq asmalıyıq. Bu, əsl hadisə olacaq!

LEDİ ÇİLTERN. Siz, yəqin, səhv edirsiniz. Mənim ərim bu fırıldaqçı sövdəgərliyi müdafiə etməz.

MİSSİS ÇİVLİ. Ooo, mən sizi əmin edirəm, artıq məsələ həll olunub. İndi mən Vyanadan buraya üzücü bir yol qət etdiyimə peşman da deyiləm. Səfərim tam uğurlu alındı. Amma əlbəttə, qarşıdan gələn iyirmi dörd saat müddətində hər şey sirr olaraq qalmalıdır.

LEDİ ÇİLTERN (soyuqqanlı). SIRR? Nə sIRR? Kiminlə kim arasındakı sirdən danışırırsınız?

MİSSİS ÇİVLİ (gözləri parıldayır). Sizin ərinizlə mənim aramda...

SER ROBERT ÇİLTERN (daxil olur). Missis ÇİVLİ, sizin karetsiz artıq buradadır...

MİSSİS ÇİVLİ. Təşəkkür edirəm. Gecəniz xeyrə qalsın, ledi Çiltern. Gecəniz xeyrə, lord Qorinq. Mən Klaric hotelində qalırım. Mənə baş çəkməyə gəlmək fikriniz yoxdur ki?

LORD QORİNG. Arzu etsəniz, gələrəm, missis ÇİVLİ!

MİSSİS ÇİVLİ. Oh! Bu qədər rəsmi olmayın! Yoxsa mən özüm sizə baş çəkərəm. Görürəm, İngiltərədə belə şeylər məqbul deyil. Xaricdə daha mədəni cəmiyyət var. Ser Robert, mənə aşağıya qədər ötürərsinizmi? İndi biz sizinlə daha yaxın dostuq, ümumi maraqlarımız var, eləmi? (Ser Robert Çilternin qolundan yapışır, zala tərəf boylanır.)

Ledi Çiltern pilləkənə doğru yerişir, onların dalınca baxır. Onlar pilləkənlə aşağı enirlər. Ledi Çilternin sifəti qızarıb, incik və həyəcanlı görkəm alır. Sonra qonaqlardan kimsə ona yaxınlaşır, birlikdə sol qapıya tərəf gedirlər.

MEYBL ÇİLTERN. Necə iyrenc qadındır!

LORD QORİNQ. Miss Meybl, yaxşı olar ki, siz gedib yatasınız.

MEYBL ÇİLTERN. Lord Qorinq!

LORD QORİNQ. Mənim atam bir saat bundan qabaq mənə dedi ki, gedib yatım. İndi də mən sizə məsləhət görürəm bunu. Mən faydalı məsləhətlərlə həmişə belə davranıram: onları, sadəcə, başqalarına ötürürəm. Onlarla ayrı cür heç nə etmək də olmur. Bəzən onlardan mənə heç bir qram da fayda gəlmir.

MEYBL ÇİLTERN. Lord Qorinq, siz həmişə mənə otaqdan qovursunuz. Məncə, siz şir ürəyi yemisiniz. Özü də mənim heç yatmaq niyyətim də yoxdur. (Divana tərəf gedir.) Gəlin burada oturaq, hər şeydən danışaq; amma Kral Akademiyasından, missis ÇİVLİ və şotland dialektində yazılmış romanlardan başqa hər şeydən danışa bilərik! Çünki danışmaq istəmədiyim mövzular adamın ürəyincə deyil. (Divanın üstündəki balışın yanında nəşə görür.) Aaa, bu nədir belə? Kimsə brilyant saçyığanını itirib, deyəsən? Necə gözəldir, ilahi? Bax! Kaş beləsindən mənim də olaydı! Amma Gertruda mənə yalnız mirvari taxmağa icazə verir. Mirvarini taxmaqdan bezmişəm! Mirvari taxanda mən yaxşı, ağıllı görünürəm, mədəni görünürəm. Görəsən, bu brilyant saçyığan kimindir?

LORD QORİNQ. Hə, maraqlıdır. Görəsən, onu kim salıb?

MEYBL ÇİLTERN. Gözəl saçyığandır!

LORD QORİNQ. Elədir, əntiqə bilərzikdir!

MEYBL ÇİLTERN. Bu, bilərzik deyil, saçyığandır!

LORD QORİNQ. Onu bilərzik kimi də taxmaq olar! (Brilyantı qadından alır, yaşıl portmanetini çıxarır, saçyığanı ehtiyatla ora qoyur, sonra pencəyinin qoltuq cibində gizlədir. Bütün bunları çox soyuqqanlıqla edir.)

MEYBL ÇİLTERN. Nə edirsiniz?

LORD QORİNQ. Miss Meybl, istəyirəm sizdən qeyri-adi bir xahiş edim...

MEYBL ÇİLTERN (çox həvəslə). Ooo, axır ki! Mən bunu bütün günü gözləyirdim!

LORD QORİNQ (ilk anda pərt halda, sonra özünü dərhal ələ alır). Bu saçıyğanı götürdüyümü heç kəsə deməyin! Kimsə onu axtarıb-eləsə, ya da yazıb-eləsə, o saat mənə xəbər eləyin!

MEYBL ÇİLTƏRN. Doğrudan, qəribə xahişdir!

LORD QORİNQ. Bilirsiniz, mən bu saçıyğanı nə vaxtsa bir nəfərə bağışlamışdım!

MEYBL ÇİLTƏRN. Bağışlamışdınız?

LORD QORİNQ. Bəli.

Ledi Çiltern daxil olur. O biri qonaqlar artıq gediblər.

MEYBL ÇİLTƏRN. İndi ki belədir, onda gecəniz xeyrə qalsın! Gecəniz xeyrə, Gertruda! (Çıxır.)

LEDİ ÇİLTƏRN. Gecən xeyrə, əzizim! (lord Qorinqə) Gördünüz də, ledi Markbi kimi gətirmişdi bura?

LORD QORİNQ. Hə, gördüm. Çox da yaxşı sürpriz deyildi. O qadın bura nə üçün gəlmişdi?

LEDİ ÇİLTƏRN. Görünür, Roberti yoldan çıxarmaq üçün gəlib! Gəlib ki, özünün marağında olduğu bir layihəni parlamentdən keçirmək üçün Robertə müdafiə etdirməsin. Argentina kanalını deyirəm.

LORD QORİNQ. Məncə, o, ünvanı səhv salıb, elə deyil? O, sizin ərinizi anlamaq biləcək bir qadın deyil!

LEDİ ÇİLTƏRN. Haradan? Mənim ərim kimi təmiz, gözəl təbiətli bir adamı haradan anlasın axı!

LORD QORİNQ. Elədir. Görünür, Roberti tora salmaq o qadın üçün çox çətin olub! Təəccüblüdür! Hərdən ağıllı qadınlar elə səhvlər buraxırlar ki!

LEDİ ÇİLTƏRN. Nə? Siz buna ağıllı deyirsiniz? Məncə, bu axmaqlıqdır.

LORD QORİNQ. Bunlar çox vaxt ikisi də bir şeydir. Gecəniz xeyrə qalsın, ledi Çiltern!

LEDİ ÇİLTƏRN. Gecəniz xeyrə!

Ser Robert Çiltern daxil olur.

SER ROBERT ÇİLTƏRN (dodağını çeynəyir). Artur, gedirsiniz? Bəlkə, bir az da oturasınız?

LORD QORİNQ. Təəssüf ki, otura bilmərəm. Hələ Hartlokama da dəyməliyəm. Orada macar orkestri macar musiqisi ifa edir. Görüşənədək, hələlik. (Çıxır.)

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Əzizim, sən bu gecə necə də füsunkarsan!

LEDİ ÇİLTERN. Robert, mənə de görüm, sən o qadını müdafiə edəcəksən, ya yox? De ki, sən o fırıldaq Argentina layihəsini dəstəkləməyəcəksən! Sən bunu edə bilməzsən!

SER ROBERT ÇİLTERN (geriyə çəkilir). Bunu sənə kim dedi?

LEDİ ÇİLTERN. O qadın! Missis ÇİVLİ! Hər halda, indi o, özünü belə təqdim edir! O, bunu elə məzə ilə deyirdi ki, elə bil, mənə əl salırdı. Robert, mən bu qadını tanıyıram. Amma sən tanımırısan. Biz məktəbdə onunla bir yerdə oxumuşuq. O qadın elə məktəb illərində də beləcə yalançı, tərbiyəsiz idi; o, hamıya öz axmaq hərəkətləri ilə təsir edirdi; ona inanıb onunla dostluq edənlər onu yaxşı tanıyırdılar. Mən ona nifrət edirdim, ondan zəhləm gedirdi. O oğruydu. Oğurluğa görə onu məktəbdən qovmuşdular. Sən isə ona imkan verirsən ki, səni dilə tutsun, səni razılığa gətirsin!

SER ROBERT ÇİLTERN. Gertruda, əzizim, bütün bunlar, ola bilsin ki, həqiqətdir; lakin bunlar çoxdan olub axı! Yaxşı olar ki, bunları unudaq! Missis ÇİVLİ o vaxtdan bəri dəyişə də bilər! Axı insanı yalnız keçmişinə görə mühakimə etməzlər!

LEDİ ÇİLTERN (tam arxayın). Bizim keçmişimiz biz özümüzük. Necə yəni, insanı nə üçün keçmişinə görə mühakimə etməsinlər?

SER ROBERT ÇİLTERN. Bu insafsızlıqdır, Gertruda!

LEDİ ÇİLTERN. Bu ədalətlidir, Robert! Bilirsənmi, o, özünü öyürdü ki, guya, sən ona söz vermişən ki, bu Argentina kanalını öz nüfuzun, adınla müdafiə edəcəksən! Axı mən sənə öz ağzından eşitmişəm ki, bu bir vicdansız dələduzluqdur!

SER ROBERT ÇİLTERN (dodağını dişləyir). Ola bilsin, səhv etmişəm. Biz hamımız hərdən səhv edirik.

LEDİ ÇİLTERN. Axi sən elə dünən deyirdin ki, komissiyanın hesabatını almısan, komissiya bu layihəni qətiyyətlə pisləyir!

SER ROBERT ÇİLTERN (otaqda var-gəl etməyə başlayır). Mənim əsasım var deyəm ki, komissiya üzvlərini aldadıblar, ya da onlara yanlış məlumatlar verilib. Bundan başqa, Gertruda, axı siyasət və şəxsi həyat – bunlar ayrı-ayrı şeylərdir. Bunlarda ayrı-ayrı qanunlar işləyir, onların məqsədləri də fərqlidir.

LEDİ ÇİLTERN. Dəxli yoxdur! Həm siyasətdə, həm də şəxsi həyatda insan gərək yüksəkdə dursun. Mən burada fərq görmürəm!

SER ROBERT ÇİLTERN (dayanır). Sən də belə hesab et ki, indiki halda bu praktik məsələdə mən öz fikrimi dəyişdirmişəm. Vəssalam.

LEDİ ÇİLTERN. Vəssalam?

SER ROBERT ÇİLTERN (sərt). Hə!

LEDİ ÇİLTERN. Robert! Mənim sənə belə bir sual verməyimin özü bir dəhşətdir! Amma.... de görüm, sən mənə əsl həqiqətin hamısını söylədin, ya yox?

SER ROBERT ÇİLTERN. Niyə soruşursan axı?

LEDİ ÇİLTƏRN (pauzadan sonra). Niyə cavab vermirsən?

SER ROBERT ÇİLTƏRN (oturur). Gertruda, həqiqət çox mürəkkəb məsələdir! Siyasət isə çox mürəkkəb mexanizmdir! Orada hər şey bir-biri ilə bağlı, bir-biri ilə əlaqəlidir. Bir də görürsən, sənə bir xidmət göstərirlər, sən də gərək bunun əvəzində nəşə edəsən. Çox vaxt siyasətdə gərək kompromisə gedəsən. Hamı belə edir.

LEDİ ÇİLTƏRN. Kompromisə gedəsən? Robert, sən niyə bu gün mənə ayrı şeylər deyirsən? Axı mən səndən bu şeyləri eşitməyə alışmamışam? Sən niyə birdən-birə dəyişdin?

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Mən dəyişməmişəm. Lakin bəzən şərait insandan güclü olur.

LEDİ ÇİLTƏRN. Heç bir şərait əxalqi qanunlardan güclü ola bilməz.

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Yaxşı... əgər mən desəm ki...

LEDİ ÇİLTƏRN. Nə desən?

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Belə etməyə məcburam... Bu, çox vacibdir.

LEDİ ÇİLTƏRN. Namussuz olan bir şey vacib ola bilməz! Əgər bu, belə vacibdirsə, onda bəs mən səndə nəyi sevmişəm, hə? Robert, bu, belə deyil, hə? De ki, bu, belə deyil! Nəyinə lazım bunu etmək? Bu, sənə nə verəcək? Pul? Axı bizə pul lazım deyil! Özü də bu cür pul?! Natəmiz mənbədən gələn pul insanı ləkələyir! Bu, sənə hakimiyyət verəcək? Axı hakimiyyət də öz-özlüyündə puç bir şeydir! Yalnız yaxşılıq etmək insanı hakim edə bilər, o, insana məmnunluq gətirir. Bəs onda nə üçün sən razılıq verirən, Robert? De görüm, nə üçün bu alçaqlığı boynuna götürmək istəyirsən?

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Gertruda, sənə belə danışmağa haqqın yoxdur. Mən sənə izah elədim artıq; bu, sadəcə, ağıllı bir kompromisdür. Başqa bir şey deyil!

LEDİ ÇİLTƏRN. Robert, başqaları üçün və bir də ki həyatda yalnız tamah axtaranlar üçün bu, yaxşı bir şeydir! Amma sənə üçün yox, Robert, sənə yaraşmır! Sən başqaları deyilsən! Sən həmişə yüksəkdə durmusan! Həyatın çirkəbləri səndən yan keçib. Sən hamı üçün, mənim üçün də ideal olmusan, şərəf və ləyaqət idealı! Beləcə də qal, Robert! Sən bu yüksək idealdan, ali dəyərlə varisliyindən əl çəkmə! Bu fil sümüyündən olan qülləni dağıtma! Robert, kişi qadını sevə bilər, hətta qadın ondan aşığıda dursa belə, çirkəba bulassa, rüsvay olsa, pozğunluq etsə, namusunu tapdasa belə, o, qadını sevə bilər; lakin biz qadınlar üçün sevgi sitayiş deməkdir; əgər bu sitayiş və ehtiram yoxdursa, deməli, sevgi də yoxdur! Ah, mənim sənə olan sevgimi öldürmə, Robert!

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Gertruda!

LEDİ ÇİLTƏRN. Bilirəm, həyatda keçmişə mənfi sirlərlə dolu olan adamlar var; insan nə vaxtsa şərəfsiz bir hərəkət edir, belə şeylər olur! Sonra da buna başqa bir şərəfsiz hərəkətlə cavab verməli olursan. Ah, Robert, mənə demə ki, sən də belə

etmişən! Robert, de görüm, sənin həyatında da gizli bir şərəfsizlik, ya gizli bir rüsvayçılıq olubmu? Bu saat mənə de, elə indicə de! Yoxsa...

SER ROBERT ÇİLTERN. Yoxsa nə?..

LEDİ ÇİLTERN (yavaşdan). Yoxsa... gərək biz ayrılmaq...

SER ROBERT ÇİLTERN. Ayrılmaq?

LEDİ ÇİLTERN. Hə, ayrılmaq! Həmişəlik və əbədi! Belədə bizim hər ikimiz üçün yaxşı olar!

SER ROBERT ÇİLTERN. Gertruda, mənim keçmiş həyatımda elə bir şey yoxdur ki, sən bilməyəsən.

LEDİ ÇİLTERN. Mən bunu bilirdim, Robert, mən buna əmin idim. Lakin nə üçün sən bu gün belə dəhşətli şeylər danışırsan? Sən bu gün özünə oxşamırsan! Yaxşı, gəl bu barədə danışmayaq! Sən missis ÇİVLİə yazarsan ki, bu dələduz layihəni müdafiə etməyəcəksən, hə? Əgər sən ona söz vermişənsə, onda sözünü geri götür! Vəssalam!

SER ROBERT ÇİLTERN. Mütləq gərək yazam?

LEDİ ÇİLTERN. Başqa yol var bəyəm?

SER ROBERT ÇİLTERN. Mən onunla görüşüb bunu ona deyə bilərəm.

LEDİ ÇİLTERN. Sən onunla bir daha görüşməyəcəksən. Bir daha görüşməyəcəksən, onunla bir kəlmə belə danışmayacaqsan! O qadın sənin kimi adamla danışmağa belə layiq deyil! Elə bu saat götür ona yaz, indicə yaz ona! Elə yaz ki, o qadın başa düşsün: sənin qərarın dəyişməyəcək!

SER ROBERT ÇİLTERN. Bu saat yazım, deməli...

LEDİ ÇİLTERN. Hə, elə bu dəqiqə!

SER ROBERT ÇİLTERN. Axı indi gecdir! Bir azdan on iki olacaq!

LEDİ ÇİLTERN. Eybi yoxdur! Heç nə olmaz! O qadın elə bu saat bilməlidir ki, ünvanı səhv salıb! Sən belə alçaq hərəkətlər edə bilməzsən! Sən namuslu və düz adamsan! Gəl, bax bu stol arxasında otur, yaz! Yaz ki, o layihəni müdafiə etməkdən imtina edirsən! Çünki sən bunu şərəfsizlik sayırsan! Belə də yaz – şərəfsizlik! Yəqin, o qadın bu sözü anlayar!

Ser Robert Çiltern oturub məktub yazır. Sonra yazdıqlarını oxuyur.

SER ROBERT ÇİLTERN. Hə, belə daha yaxşı olar! (Zəngi basır.) İndi də qoyum konvertə!

(Məktubu konvertə qoyur. Meyson içəri girir.) Meyson, bu məktubu təcili Klaric hotelinə aparın. Cavab lazım deyil.

Meyson gedir.

Ledi Çiltern əyilib ərini qucaqlayır.

LEDİ ÇİLTƏRN. Robert, sevgi insanı müdrik edir. Mən hiss edirəm ki, bu gün səni nəşə dəhşətli bələdan qurtarmışam, sən hörmətdən düşə bilərdin. Mənə elə gəlir ki, sən öz qüdrətinə, öz qabiliyyətinə inanmırsan; başa düşürsən ki, bizim siyasi həyatımızın havasının təmizlənməsində sənin nə qədər rolun olub; bütün bunlar sənin etibarlı, namuslu, təmənnasız olmağına görə baş verib; sənin hər zaman ciddi məqsədlərə və yüksək ideallara söylə xidmət göstərməyin hesabına mümkün olmuşdur. Mən isə bunları başa düşürəm və buna görə də səni sevirəm, Robert!

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Məni sev, Gertruda, həmişəlik sev məni!

LEDİ ÇİLTƏRN. Mən səni hər zaman sevcəyəm, çünki sən mənim məhəbbətimə həmişə layiq olacaqsan. Axı pak və qüsuruz olan şeyi necə sevməmək olar! (Ərini öpür və zaldan çıxır.)

Ser Robert Çiltərn bir müddət otaqda var-gəl edir; sonra oturub üzünü əlləri ilə örtür. Eşikağası gəlir və lampaları söndürməyə başlayır.

SER ROBERT ÇİLTƏRN (başını qaldırır). İşığı söndürün, Meyson! Söndürün işıqları!

Eşikağası lampaları söndürür. Otaq qaranlıqlaşır. Yalnız pilləkənin yuxarisından sallanmış çilçırağın işığı qalır, onun işığı "Məhəbbətin təntənəsi" qədimi divar xalçasının üstünə düşür.

Pərdə.

İKİNCİ PƏRDƏ

Ser Robert Çiltərnin qonaq otağı. Son dəbdə geyinən lord Qorinq kresloya yayxanıb. Ser Robert Çiltərn buxarının qarşısında oturub, sobanın daş divarına söykəni. O, həyəcanlı və çox narahat görünür. Söhbət ərzində o, bir neçə dəfə durub otaqda var-gəl edir.

LORD QORİNQ. Əzizim Robert, bu çox xoşagəlməz hadisədir. Çox xoşagəlməz hadisə! Gərək hər şeyi arvadınıza danışaydınız! Özgələrinin arvadlarından sirr əldə etmək bizim dövrün vacib təntənəsidir. Belə ki, klubda mənə həmişə bunu dazbaş adamlar deyirlər, axı onlar hər şeyi daha yaxşı bilirlər. Amma heç bir kişi gərək öz arvadından sirr saxlamasın. Onsuz da, arvad gec-tez hər şeyi biləcək. Qadınlar bu sarıdan çox həssasdırlar, yaxşı iy bilirlər. Onlar görünən şeylərdən savayı hər şeyi görürlər.

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Artur, mən arvadıma heç nə deyə bilmədim. Axı nə vaxt deyə bilərdim? Dünən gecə? Əgər desəydim, mən bitmişdim, gərək elə o saat

ayrılıydıq. Mən dünyada yeganə sevdiyim və pərəstiş etdiyim qadını gərək itirəydim; o, mənim qəlbimdə sevgi yuvası quran yeganə qadındır. Yox, mən dünən gecə ona heç nə deyə bilməzdim. Bilirsiniz o, nə edərdi? Elə həmin dəqiqə məndən üz döndərib gedərdi. Mənə nifrət və həqarətlə baxardı... Dəhşətə gələrdi... LORD QORİNQ. Yəni ledi Çiltern bu qədər ləyaqətlidir, mükəmməl qadındır? SER ROBERT ÇİLTERN. Əlbəttə! Mənim arvadım çox mükəmməl və ləyaqətli qadındır!

LORD QORİNQ (sol əlindəki əlcəyi çıxarır). Çox təəssüf! Əzizim, bağışlayın, mən bunu demək istəmirdim! Lakin əgər sizin dedikləriniz düzdürsə, onda mən həyatla bağlı ledi Çilternlə ciddi söhbət eləməli olacağam.

SER ROBERT ÇİLTERN. Faydasızdır!

LORD QORİNQ. Yoxlamaq olarmı?

SER ROBERT ÇİLTERN. Əlbəttə, amma onun baxışlarını heç nə dəyişdirə bilməz!

LORD QORİNQ. Olsun! Ən pis halda bu bir psixoloji eksperiment olacaq!

SER ROBERT ÇİLTERN. Belə eksperimentlər çox təhlükəlidir!

LORD QORİNQ. Əzizim, belə götürəndə hər şey təhlükəlidir! Belə olmasaydı, yaşamağın mənası da olmazdı... Bax belə! Hə, dostum, siz gərək ona hər şeyi lap çoxdan açıb söyləyəydiniz.

SER ROBERT ÇİLTERN. Nə vaxt? Evlənmək ərəfəsində? Necə bilirsiniz, o, bütün bunları, yəni mənim var-dövlətimin haradan gəldiyini və mənim karyeramın necə qurulduğunu bilsəydi, mənə ərə gələrdi? O, adamların əksəriyyətinin rüsvayçılıq və şərəfsizlik adlandırdığı hərəkətlər barədə xəbər tutsaydı, heç mənə ərə gələrdimi?

LORD QORİNQ (yavaşdan). Elədir, adamlar bu hərəkətləri elə belə də adlandırırlar! Buna şübhə də ola bilməz!

SER ROBERT ÇİLTERN (dərdli). O adamlardır ki, onlar elə özləri də hər gün bundan da min dəfə pis hərəkətlər edirlər. O adamlar ki, mənim sirrim onların yanında toya getməlidir.

LORD QORİNQ. Buna görə də onlar özgə sirlərinin faş edilməsinə sevinirlər. Bu, ictimaiyyətin diqqətini azdırır, yəni adamlar onların öz biabırçılıqlarını yaddan çıxarır, diqqət özgələrə yönəlir.

SER ROBERT ÇİLTERN. Yaxşı, lap düzünə qalsa, axı mənim bu hərəkətim kimə bir pislilik gətirib, hə? Heç kimə!

LORD QORİNQ (gözlərini ona zilləyərək). Yalnız sizin özünüzə, Robert!

SER ROBERT ÇİLTERN (bir anlıq susduqdan sonra). Yaxşı, bir şeyi deyim; məndə o zamankı hakimiyyətin görmək istədiyi tədbirlər barədə qeyri-rəsmi məlumatlar vardı. Mən onlardan istifadə eləmişəm. Bax bugünkü külli miqdarda var-dövlətlərin mənbəyi də elə bu qeyri-rəsmi məlumatlardır. Çox adi şeylərdir bunlar.

LORD QORİNQ (əlağacını başmağına toxundura-toxundura). Onların adi nəticəsi də olur ictimai qalmaqal!

SER ROBERT ÇİLTERN (yenə otaqda var-gəl edir). Artur, mənim on səkkiz il bundan qabaq etdiyim hərəkətlər, deyirsiniz, indi mənim başımı ağrıda bilər, hə? Sizcə, bu, ədalətli olar? Necə ola bilər ki, lap südəmər uşaq vaxtı buraxdığım bir səhv indi mənim karyerama son qoysun? O zaman mənim iyirmi iki yaşım vardı; mən yaxşı ailədən çıxmışdım və kasıb idim; bunlar cəmiyyətdə bu gün iki bağışlanmaz günah hesab edilir. Necə ola bilər ki, gəncliyində buraxdığın səhvə, ya da elə günaha görə sənin həyatını alt-üst eləsinlər? Bütün ömrün boyu qazandığın hər şeyi məhv eləsinlər, hə? Necə ola bilər? Bu, sizcə, ədalətlidir? Adam nə qədər zillət çəkir, əzab-əziyyətə qatlaşır, bütün ömrü boyu əlləşir-vuruşur, qurur, yaradır, qazanır, sonra da deyirlər, nə bilim, bir səhv buraxmısan haçansa, hər şeyini dağıdırıq, məhv edirik! Sizcə, Artur, bu, nə dərəcədə düzgündür?

LORD QORİNQ. Həyat heç zaman ədalətli olmur, Robert. Bəlkə, elə buna görə də o, bizim əksəriyyətimiz üçün daha yaxşıdır.

SER ROBERT ÇİLTERN. İddiaları olan hər kəs öz zəmanəsi ilə elə zəmanənin öz silahı vasitəsilə vuruşmalı olur. Bizim zəmanənin silahı puldur! Bizim zəmanənin Allahı var-dövlətdir! Müvəffəqiyyət qazanmaq istəyirsənsə, pulun olmalıdır! Vəzifə, mövqe, hər nə istəyirsənsə, pulun olmalıdır, vəssalam!

LORD QORİNQ. Robert, siz özünüzü çox ucuz qiymətləndirirsiniz! İnanın mənə, siz elə var-dövlətsiz də müvəffəqiyyət qazana bilərdiniz!

SER ROBERT ÇİLTERN. Hə, ola bilsin, qocalanda... O zaman mənim hakimiyyətə gəlmək ehtirasım da sənə bilərdi, heç ondan ləzzət də ala bilməzdim. O zaman mən lap əldən düşərdim, pis kökdə, qocalmış olardım... heç kimə lazım olmayan əşya olardım... Yox, mənə gənc ikən uğur lazım idi! Gənclik uğur qazanmaq üçün ən münasib vaxtdır! Mən gözləyə bilməzdim!

LORD QORİNQ. Elədir, siz hələ gənc ikən uğur qazanmışsınız. Bizim günlərdə heç kim belə uğurlu karyera qurmayıb. Qırx yaşında xarici işlər nazirinin katibi olasan! Çox gözəl karyeradır, vallah!

SER ROBERT ÇİLTERN. İndi bütün bunları məndən alsalar, necə olar, hə? Mən bunları yaramaz və rüsvayçı bir ictimai qalmaqala görə itirsəm, necə olar, hə? İctimai fəaliyyətlə məşğul olmağa mənə qadağalar qoysalar, necə olar, hə?

LORD QORİNQ. Robert, axı sən özünü pula görə necə sata bilmisən?

SER ROBERT ÇİLTERN (həyəcanla). Mən pula satılmamışam! Mən çox baha qiymətə uğur almışam, vəssalam!

LORD QORİNQ (məyus-məyus). Elədir, siz ona görə çox ödəmişiniz. Axı ilk dəfə bu fikri sizin başınıza kim qoydu?

SER ROBERT ÇİLTERN. Baron Arnheim!

LORD QORİNQ. O əclaf, hə?

SER ROBERT ÇİLTERN. Yox, o çox incə adam idi, ağılı yaxşı işləyirdi. Baron mədəni, gözəl və məqsədyönlü adam idi. Tanıdığım adamlar arasında ən ağıllı adamlardan biri idi.

LORD QORİNQ. Ah! Mən şərəfli axmaqlara üstünlük verirəm. Ağılsızlığın şərəfinə nə qədər desən söz demək olar. Şəxsən mən ağılsızların qarşısında baş əyirəm! Təsəvvür edin ki, bu, mənim ən doğma hisslərimdir. Lakin deyin görüm, necə oldu ki, o, bu işə girişdi? Mənə təfərrüatı ilə danışın.

SER ROBERT ÇİLTERN (özünü yazı stolunun yanındakı kresloya atır). Günlərin bir günü lord Radleygildə nahardan sonra baron başladı uğurlardan danışmağa; dedi ki, müasir dövrdə uğur qazanmaq üçün çox dəqiq qaydalar var və bu tamam dəqiq bir elmdir. Sonra o, yavaşca bizə bütün fəlsəfələrdən ən qorxulunu barədə – güc və hakimiyyət fəlsəfəsi barədə danışdı; bizə İncilin ən yaxşı moizələrini, Qızıl İncil barədə moizələr oxudu. Məncə, o gördü ki, mən ona çox diqqətlə qulaq asıram və onun danışdıqları mənə çox təsir edib; bir neçə gündən sonra mən ondan məktub aldım, məni evinə dəvət edirdi. O, Park-Leyndəki evdə yaşayırdı, indi orada lord Vulkomb yaşayır. Yaxşı yadımdadır məni qarşılamağı; onun əyri solğun dodaqlarına qəribə bir təbəssüm qonmuşdu. O, məni öz gözəl şəkil qalereyasına apardı, mənə qədimi divar xalçalarını, qiymətli daş-qaşlarını, fil sümüyündən düzəldilmiş müxtəlif məmulatları göstərdi; yaşadığı dəbdəbəli həyatın bütün gözəlliklərini hiss etməyi mənə anlatdı; sonra mənə dedi ki, cah-calal, dəbdəbə yalnız fondur, yalnız pyesdəki dekorasiyadır; lakin yaşamaq naminə yeganə dəyərli şey hakimiyyətdir; hakimiyyətdən ötrü yaşamağa dəyər; başqa adamlar üzərində, dünya üzərində hakimiyyət! Ən ali həzz budur! İnsan üçün ləzzətli şey budur həyatda! Bu, yeganə sevinçdir ki, heç vaxt heç kim doymur! Bu hakimiyyəti əldə etmək üçün bizim zamanədə gərək varlı olasan! Hakimiyyətə aparan yeganə yol var-dövlətdir!

LORD QORİNQ (astadan, hər sözə ciddi diqqət yetirərək). Çox xırda bir fəlsəfədir!

SER ROBERT ÇİLTERN (ayağa durur). O zaman mən belə düşünürdüm. Elə indi də belə düşünürəm. Var-dövlət mənə böyük güc və hakimiyyət verdi. Həyatımın ilkin mərhələsində o, mənə azadlıq bəxş elədi; azadlıq isə hər şey deməkdir. Siz heç vaxt yoxsul olmamısınız, buna görə də sizin üçün şan-şöhrət, iddialı olmaq yad kimidir. Baronun mənim qarşımda hansı üfəqlər açdığını anlamaq sizin üçün çətin olar. Belə uğur fürsətləri çox az adama nəsis olur.

LORD QORİNQ. O adamların bəxti gətirib... əlbəttə, əgər nəticələrə əsaslansaq... Deyin görüm, axı bu baron sizi, nəhayət, necə tora saldı? Necə oldu ki, siz onun dediklərini eləməyə razı oldunuz?

SER ROBERT ÇİLTERN. Mənimlə xudahafizləşəndə dedi ki, əgər mən ona nə vaxtsa çox qiymətli məlumatlar ötürsəm, o, məni çox varlı bir adam edəcək. Söhbət o məlumatlardan gedirdi ki, heç kəsə bəlli deyildi, sirr idi; mən o zaman

parlaq gələcək barədə xoş xəyallara dalırdım, iddialarla yaşayırdım, hakimiyyətə çatmaq arzum sonsuz idi. Altı həftədən sonra mənim əlimin altından məxfi sənədlər keçdi...

LORD QORİNQ (ayağının altındakı xalçaya baxa-baxa). Dövlət sənədləriydi?
SER ROBERT ÇİLTERN. Hə.

LORD QORİNQ (ah çəkir, sonra əlini alınına aparır, yuxarı baxır). Robert, heç vaxt ağılıma gəlməzdi ki, siz bu qədər zəif adam olasınız... Baron Arnheym sizi yoldan çıxara bilərmiş...

SER ROBERT ÇİLTERN. Nə? Zəif adam? Ah, mən bu sözü eşitməkdən bezmişəm. Mən bu sözü başqaları barədə deyəndə də iyənirəm. Zəifə bax a! Artur, yəni siz, həqiqətən, düşünürsünüz ki, yalnız zəif adamları yoldan çıxarmaq mümkündür? Sizi inandırırım ki, elə təhlükəli azmalar var ki, onlara uymaq, aldanmaq adamdan daha çox güc və cəsarət tələb edir. Bütün həyatını qumara qoymaq, hər şeyi bircə anda riskə qoymaq (dəxli yoxdur, hakimiyyətə görəmi, ya da həzzə görəmi!) zəiflik deyil! Bunun üçün gərək insanda iblisənə bir şücaət olsun! Mənim bu cəsarətim var idi! Elə həmin günün axşamı mən oturub barona məktub yazdım (o qadın indi həmin məktubu deyir!). Həmin məktuba görə o, ən azı, milyon funt qazandı!

LORD QORİNQ. Bəs siz?

SER ROBERT ÇİLTERN. Mən ondan yüz on min funt aldım.

LORD QORİNQ. Siz daha bahalı idiniz, Robert.

SER ROBERT ÇİLTERN. Yox, bu pul mənə istədiyim hər şeyi – hakimiyyəti və çoxlu başqa şeyləri verdi. Mən dərhal parlamentə keçdim. Baron vaxtaşırı mənə maliyyə məsələləri üzrə məsləhətlər verirdi. Beş il ərzində mən var-dövlətimi, demək olar ki, üç dəfə artırdım. Mənim, sanki, əlim gətirirdi, nədən yapışırdımsa, alınırdı. Pulla bağlı nə vadısa, hamısı, elə bil, dərhal alınırdı və hərdən özüm də bundan qorxurdum. Yadımdadır, haradasa oxumuşdum ki, Allah bizi cəzalandırmaq istəyəndə arzularımızı yerinə yetirir.

LORD QORİNQ. Robert, mənə deyin görüm, etdiyiniz əmələ görə heç peşmançılıq hissləri keçiribsinizmi?

SER ROBERT ÇİLTERN. Yox. Düşünmüşəm ki, mən zəmanənin öz silahıyla zəmanəyə qarşı vuruşmuşam və qalib gəlmişəm.

LORD QORİNQ (kədərlə). Sizə elə gəlir ki, qalib gəlmisiniz, hə?

SER ROBERT ÇİLTERN. Əlbəttə. (uzun pauzadan sonra) Artur, bu sözlədiklərimdən sonra doğrudan, siz mənə həqarətlə baxırsınız?

LORD QORİNQ (dərindən ah çəkir). Robert, sizə yazığım gəlir, düz sözümdür, sizə çox yazığım gəlir.

SER ROBERT ÇİLTERN. Mən nə vaxtsa vicdan əzabı çəkdiyimi demirəm. Sözlün həqiqi mənasında mən heç onun nə olduğunu da bilmirəm. Amma dəfələrlə olub ki, mən fidyə vermişəm, çalışmışam ki, bunun əvəzini nə iləsə ödəyəm.

Taleyin mərhəmətini lazımınca qiymətləndirirəm... Məsələn, baron Arnheymin mənə verdiyi puldan iki dəfə xeyriyyə məqsədləri üçün də istifadə etmişəm. LORD QORİNQ (gözlərini ona sarı tuşlayır). Xeyriyyə məqsədləri üçün? İlahi! Robert, görün siz nə qədər pislik etmişiniz!

SER ROBERT ÇİLTERN. Ah! Belə deməyin! Artur, mənimlə belə danışmayın!

LORD QORİNQ. Bağışlayın, Robert! Mən həmişə lazım olmayan şeyləri deyirəm. Daha doğrusu, əslində, nə düşündüyümü deyirəm. Bizim zamanda belə şeylər çox təhlükəlidir. Adamlar tərsinə başa düşür. Bu iyrenc hadisəyə gəlincə isə, deyim ki, bu məsələdə mənim köməyimə arxalana bilərsiniz. Mən sizə bacardığım qədər kömək edəcəyəm. Siz özünüz də bunu yaxşı bilirsiniz.

SER ROBERT ÇİLTERN. Təşəkkür edirəm, Artur. Amma nə edək, hə? Biz nə edə bilərik?

LORD QORİNQ (əlini cibinə salır). Həəəə... ümumiyyətlə, belə bir deyim var ki, ingilislər insanın həmişə düzgün olması barədə səylə danışmasını sevmirlər, onun səhvini boynuna almasını isə xoşlayırlar. Bu da bizim ən yaxşı cəhətlərimizdən biridir. Lakin indiki halda səhvi boynuna almaq yaramaz! Robert, məni bağışlayın, o pulları ki siz almısınız ha, o pullar... nəyə yaman çirklidir... bundan əlavə, siz əgər boynunuza alsanız ki pulları götürüb bu işi görmüsünüz, onda sizin bir daha əxlaqdan danışmağa ixtiyarınız olmayacaq. İngiltərədə isə belədir ki, əgər insan, heç olmasa, həftədə iki dəfə əxlaq barədə kütlə qarşısında, ya tamam əxlaqsız publika qarşısında çıxış edə bilmədi, deməli, onun siyasi gələcəyi də yoxdur. O ya gərək çıxıb getsin nəbatat bağında işləsin, ya da kilsədə rahiblik eləsin. Yox, etiraf etmək yaramaz, bu, sizi məhv edər.

SER ROBERT ÇİLTERN. Artur, bu, doğrudan, məni məhv edər. Yeganə yolum axıradək mübarizə aparmaqdır.

LORD QORİNQ (kreslodan durur). Robert, bax elə mən də sizdən bunu gözləyirdim. Əlbəttə! Mübarizə aparmaq lazımdır. Axıradək! Bundan başlamaq lazımdır: arvadınıza hər şeyi deyin!

SER ROBERT ÇİLTERN. Yox, mən bunu edə bilmərəm!

LORD QORİNQ. Mənə inanın! Bunu etməlisiniz!

SER ROBERT ÇİLTERN. Mən bunu bacarmaram! Bu, onun mənə olan məhəbbətini öldürəcək! Yaxşısı budur, o qadın, missis ÇİVLİ barədə mənə danışın! Mən özümü necə müdafiə edəcəyəm ondan? Görünür, siz onu əvvəllər tanıyırmısınız, hə?

LORD QORİNQ. Bəli, tanıyırdım.

SER ROBERT ÇİLTERN. Yaxşı tanıyırdınız?

LORD QORİNQ (qalstukunu düzəldir). Elə yaxından tanıyırdım ki, bir dəfə, az qala, Tenbigildə onunla evlənəcəkdim... Bizim yaxınlığımız... təxminən, üç gün çəkdi...

SER ROBERT ÇİLTERN. Bəs niyə evlənmədiniz, nə oldu?

LORD QORİNQ (ehtiyatla). Ah, yadımda deyil. İndi heç bunun əhəmiyyəti də yoxdur. Yeri gəlmişkən, siz ona pul təklif eləmədiniz ki? O qadın bir zamanlar puldan ötrü ölüdü.

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Təklif etdim. İstədiyi qədər pul təklif etdim. İmtina etdi.

LORD QORİNQ. Deməli, füsunkar Yevangelist qızılı da bəzən gücsüz olur? Varlılar hər şeyə qadir olmur.

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Elədir, hər şeyə qadir ola bilmirlər. Artur, hiss edirəm ki, mən bu ictimai rüsvayçılıqdan qaça bilməyəcəyəm. Bu biabırçılıq baş verəcək, görərsən, baş verəcək! Əvvəllər bilməz idim qorxu nə olan şeydir! İndi bilirəm. Elə bil, kiminsə buz əli sənin ürəyini sıxır. Elə bil, ürəyin havada döyünür, boşluqdadır, zəifləyir, taqətdən düşür... bu saat dayanacaq.

LORD QORİNQ (yumruğunu stola çırpır). Robert, siz onunla mübarizə aparmalısınız! Onunla axıradək mübarizə aparmalısınız!

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Axı necə?

LORD QORİNQ. İndi bilmirəm necə. Bu barədə heç bir qram belə təsəvvürüm yoxdur. Lakin hər kəsin bir zəif nöqtəsi olur. (Buxarıya tərəf gedir və güzgüdə özünə baxır.) Atam deyir ki, hətta mənim də qüsurlarım var. Ola bilsin ki, var. Bilmirəm.

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Missis ÇİVLİdən qorunmaq üçün mənim hər hansı bir silahdan istifadə etmək hüququm var, elə deyilmi?

LORD QORİNQ (hələ də güzgüyə baxır). Sizin yerinizdə olsaydım, çox da xırdaçılığa getməzdim. O qadın elə özü də özünü müdafiə eləməyə qadirdir.

SER ROBERT ÇİLTƏRN (stolun arxasına keçib oturur, qələm götürür). Yaxşı, onda mən bu saat bizim Vyanadakı səfirliyimizə bir teleqram vurum ki, öyrənsinlər görüm, bu qadın kimdir, ona qarşı bir şey toplaya bilərlərmi? Ola bilsin, onunla bağlı bir gizli qalmaqal da var; qadın onun faş edilməsindən çəkinə bilər.

LORD QORİNQ (yaxasındakı sancağı düzəldir). Ooo, mənəcə, missis ÇİVLİ o müasir qadınlardandır ki, hesab edir yeni qalmaqal da ona başına qoyduğu şlyapa kimi yaraşar; hər ikisini – gah onu, gah da şlyapasını hər gün saat beş otuzda parkda gəzərkən nümayiş elətdirir. Əminəm ki, o qadın qalmaqaldan ötrü ölür; və qalmaqalsız günü ötürməsə, yaşaya bilməz.

SER ROBERT ÇİLTƏRN (yazır). Nə üçün belə düşünürsünüz?

LORD QORİNQ (dönür). Gördünüzümü, dünən axşam o qədər ənlük sürtmüşdü, əynindəki paltarlar isə az idi. Qadında ənlük çox, paltar az olursa, deməli, bu, pərişanlıq və ümitsizlik əlamətidir.

SER ROBERT ÇİLTƏRN (zəngi basır). Mənəcə, Vyanaya teleqram vurmaq da lazımdır.

LORD QORİNQ. Soruşmaq həmişə lazımlıdır, cavab vermək isə həmişə vacib deyil.

Meyson gəlir.

SER ROBERT ÇİLTERN. Mister Trafford otağındadır?

MEYSON. Bəli, ser.

SER ROBERT ÇİLTERN (yazdığı kağızı konvertə qoyub onu ehtiyatla yapışdırır). Ona deyin ki, bu məktubu dərhal şifrləsin və təcili göndərsin. Yubanmasın.

MEYSON. Oldu, ser.

SER ROBERT ÇİLTERN. Ah! Dayanın, onu bura verin! (Konvertin üstündə nəşə yazır, onu təzədən Meysona qaytarır.)

Meyson məktubu alıb çıxır.

SER ROBERT ÇİLTERN. Görünür, o qadının baron Arnheimə güclü təsiri varmış. Bu nəymiş, görəsən?

LORD QORİNQ (gülərək). Mənim üçün də maraqlıdır.

SER ROBERT ÇİLTERN. Mən ölənədək onunla mübarizə aparacağam. Təki arvadım bu barədə heç nə bilməsin!

LORD QORİNQ (ucadan). Siz onunla bütün hallarda mübarizə aparmalısınız!

SER ROBERT ÇİLTERN (pərişan-pərişan). Əgər arvadım bilsə, mübarizənin də mənası olmayacaq! Hə, bax Vyanadan cavab alan kimi sizə deyəcəyəm. Bu bir şansdır, ümid azdır, amma hər halda, ümitsizlik də yoxdur. Mən o qadınla onun öz silahıyla vuruşacağam. Yalnız belə ədalətli olar. Əminəm ki, o qadının keçmişini var.

LORD QORİNQ. Gözəl qadınların əksəriyyətinin keçmişini olur. Məsələ bundadır ki, necə keçmişini olur! Keçmişin də paltar kimi dəbi olur. Ola bilsin ki, missis ÇİVLİN keçmişini çox açıq-saçıq olub, indi o şeylər dəbdədir. Bundan başqa, əzizim Robert, missis ÇİVLİN qorxudacağınıza çox da bel bağlamayın. Mənim bildiyimə görə, o, qorxaq qadın deyil. O, bütün kreditorlarını üstələyib, onları əzib gəlib çıxıb və o, heç vaxt özünü itirmir.

SER ROBERT ÇİLTERN. Ah! Mən indi ümidlə yaşayıram. Saman çöpünə də əl ataram. Mən gəmissi batan adama bənzəyirəm. Su artıq dizimə qədər qalxıb, ətrafda isə dəhşətli fırtına var. Sussss! Arvadımın səsi gəlir!

Ledi Çiltern daxil olur, gəzinti paltarında.

LEDİ ÇİLTERN. Axşamınız xeyir, lord Qorinq!

LORD QORİNQ. Axşamınız xeyir, ledi Çiltern! Parkda idiniz?

LEDİ ÇİLTERN. Yox! Mən elə indicə Liberal Qadın Assosiasiyasından gəlirəm. İclasdaydım. Yeri gəlmişkən, Robert, sənin üçün orada yaman əl çaldılar. (Sonra üzünü lord Qorinqə tutur.) Hə, indi çay içmək istəyirəm. Siz hələ buradasınız, eləmi? Bizimlə çay içərsinizmi?

LORD QORİNQ. Bir az oturaram, təşəkkür edirəm.

LEDİ ÇİLTERN. İndi gəlirəm, qoy şlyapamı çıxarım.

LORD QORİNQ (çox ciddi). Xahiş edirəm, şlyapanızı çıxarmayın. Sizə çox yaraşır. Güzəl şlyapadır. Ümidvaram ki, Liberal Qadın Assosiasiyası şlyapanızı sürəkli alqışlarla qarşılayıb.

LEDİ ÇİLTERN (gülümsəyərək). Bizim bir-birimizin şlyapalarına göz yetirməkdən savayı görüləcək daha vacib işlərimiz var, lord Qorinq.

LORD QORİNQ. Doğrudan? O, hansı işlərdir belə?

LEDİ ÇİLTERN. Ah! Çox darıxdırıcı, çox cəlbədicə və çox faydalı işlərdir! Məsələn, sənaye qanunvericiliyi haqqında, qadınların hüquqları, səkkiz saatlıq iş günü, parlament seçkiləri... bir sözlə, sizin üçün çox maraqsız görünən bütün məsələlər. Lord, bax biz bu məsələlərdən danışıyıq.

LORD QORİNQ. Və heç şlyapalardan bir kəlmə belə danışırmısınız, hə?

LEDİ ÇİLTERN (acıqlı). Heç vaxt! (Qapıya sarı gedir.)

SER ROBERT ÇİLTERN (lord Qorinqin əlini tutur). Artur, siz mənim əsl dostumsunuz! Mənə həmişə yaxşı dost olmusunuz! Əsl dost!

LORD QORİNQ. Robert, mən hələ sizin üçün nə etmişəm ki! Sizə hələ heç bir kömək edə bilməmişəm! Özüm də buna pərişanam.

SER ROBERT ÇİLTERN. Siz həqiqəti söyləməkdə mənim yardımçım oldunuz. Bu, elə özü də, bir növ, köməkdir. Mən hələ heç vaxt bunu kimsəyə deməmişdim, bu, mənə əzab verir, qəlbimi parçalayırdı...

LORD QORİNQ. Həqiqət elə bir şeydir ki, mən həmişə ondan mümkün qədər tez qaçmaq istəyirəm. Çox pis vərdir. Mənə bəzən klubda yaşlı üzvlər arasında ziyan gətirir. Onlar güman edirlər bu, ondan irəli gəlir ki, mən özüm haqqında çox yüksək fikirdəyəm. Bəlkə də, bu belədir.

SER ROBERT ÇİLTERN. Artur, əzizim, Allah özü şahiddir ki, mən həqiqətin tərəfdarı olmuşam həmişə! Ah, mən necə istəyirdim həqiqəti deyim... Mən həqiqətlə, düzgünlüklə yaşamağı necə istəyirdim! Namusla yaşamaqdan gözəl və uca nə var axı! (Ah çəkər, qapıya tərəf gedir.) Artur, biz tezliklə görüşəcəyik, eləmi?

LORD QORİNQ. Əlbəttə! Nə vaxt istəsəniz! Əgər maraqlı bir şey çıxmasa qarşıma, bu gün axşam subaylar balına gedəcəyəm. Amma sabah səhər mən sizə baş çəkərəm. Əgər məni bu gecə yenə görmək istəsəniz, onda Kurzon stritə məktub göndərin, gəlim.

SER ROBERT ÇİLTERN. Təşəkkür edirəm!

Robert qapının ağzına çatanda buduardan1 ledi Çiltern çıxır.

LEDİ ÇİLTƏRN. Robert, sən gedirsən?

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Əzizim, mən məktub yazmalıyam...

LEDİ ÇİLTƏRN (üstünə yeriir). Robert, çox gərgin işləyirsən. Heç özün barədə düşünmürsən. Sən çox yorğun görünürsən.

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Boş şeydir, əzizim, keçib-gedər. (Arvadını öpür və çıxır.)

LEDİ ÇİLTƏRN (lord Qorinqə). Xahiş edirəm, əyləşin. Mən çox şadam ki, siz gəldiniz. Mən sizinlə söhbət etmək istəyirəm... əlbəttə, şlyapa barədə yox, heç Liberal Qadın Assosiasiyası barədə də danışmaq istəmirəm... Birinci məsələ sizi çox maraqlandırır, ikinci isə az...

LORD QORİNQ. Siz mənimlə missis ÇİVLİ barədə danışmaq istəyirsiniz?

LEDİ ÇİLTƏRN. Bəli, tapdınız. Ötən gecə siz gedəndən sonra mən anladım ki, o qadın həqiqəti söyləyir. Təbii, mən dərhal Roberti məcbur elədim ki, sözünü geri götürsün. O qadına yazsın ki, təklifdən imtina edir.

LORD QORİNQ. Hə, Robert mənə dedi.

LEDİ ÇİLTƏRN. Əgər Robert ona verdiyi vədi yerinə yetirsəydi, onda bu, onun nüfuzuna ilk ləkə olardı. Robert təmiz və saf olmalıdır. O, başqa kişilər kimi deyil. O, başqaları kimi hərəkət edə bilməz. (Lord Qorinqə baxır, o isə susur.) Siz mənimlə razı deyilsiniz məgər? Siz ki Robertin ən yaxşı dostusunuz! Siz bizim ən yaxın dostumuzsunuz! Bizim ikimizdən başqa Roberti daha yaxşı kim tanıya bilər ki? Heç kəs! Onun məndən və sizdən gizlin heç bir sirri yoxdur!

LORD QORİNQ. Əlbəttə, əlbəttə! Onun məndən gizlin bir sirri yoxdur. Hər halda, mən biləni, bu belədir.

LEDİ ÇİLTƏRN. Bəlkə, mən Robert haqqında düz fikirləşmirəm, hə? Bilirəm, mən yanılmıram. Amma siz mənimlə açıq danışın.

LORD QORİNQ (düz onun gözlərinin içinə baxaraq). Lap açıq danışım?

LEDİ ÇİLTƏRN. Əlbəttə! Gizlətməyə nə ehtiyac var ki?

LORD QORİNQ. Elədir, ehtiyac yoxdur! Lakin mən düşünürəm ki... daha keçib, icazə verin, açıq danışım... real həyata gələndə...

LEDİ ÇİLTƏRN (gülümsəyir). ...həmin o real həyat barədə siz çox az şey bilirsiniz, lord Qorinq...

LORD QORİNQ. Şəxsi təcrübə baxımından düzdür, heç nə bilmirəm... lakin müşahidələrim mənə bəzi şeyləri deyir. Məncə, praktik həyatda uğur – söhbət böyük uğurdan gedir – bir qədər qarışıq məsələdir. Daha doğrusu, onun və şöhrətin qazanılması yollarında bir qədər qarışıqlıq, dolaşıqlıq olur. Əgər insan zirvəyə qalxmağa qəti qərar veribsə, onu heç kəs saxlaya bilməz. Əyri yolla

dırmaşmaq lazımdırsa, o dırmaşacaq. Yaxud palçıqdan, çirkabdan keçmək lazım gəldisə...

LEDİ ÇİLTƏRN. Yəni?

LORD QORİNQ. Yəni o, çirkabdan keçmək lazım gəldikdə mütləq oradan keçəcək... Mən əlbəttə, ümumiyyətlə deyirəm bunu.

LEDİ ÇİLTƏRN (vurğuyla). Əminəm ki, elədir ki var. Siz mənə niyə belə qərribə tərzdə baxırsınız, lord Qorinq?

LORD QORİNQ. Ledi Çiltərn, bəzən mən düşünürəm ki... siz... sizin mühakimələriniz çox sərt... hər halda, həyat barədə siz bir balaca sərt düşünürsünüz... Məncə, siz daha çox səbirsizsiniz... Dərinə getsək, elə hər kəsin bir zəif damarı olur, bəlkə, zəiflikdən də pis cəhəti olur. Elə götürək hər hansı bir görkəmli siyasi xadimi, mənim atamı, məsələn, yaxud lord Mertonu, ya da elə Roberti, nə vaxtsa, lap çoxdan kiməsə bir axmaq, deyək ki, elə ehtiyatsız bir məktub yazıb...

LEDİ ÇİLTƏRN. Ehtiyatsız? Nə demək istəyirsiniz?

LORD QORİNQ. Elə bir məktub ki, onun özünü gözdən salır, ləkələyir... Mən, əlbəttə, təsəvvür edirəm...

LEDİ ÇİLTƏRN. Robert belə ehtiyatsız hərəkətlər edə bilməz. O, sarsaq hərəkətlərə heç yol verməz.

LORD QORİNQ (pauzadan sonra). Hər kəs ehtiyatsız hərəkət edə bilər. Heç kim səhv və ya sarsaq hərəkətlər etməkdən sığortalanmayıb.

LEDİ ÇİLTƏRN. Siz pessimistsiniz? Sizin o biri modabazlar buna nə deyəcək, hə? Yəqin, onlar da yas içində olurlar...

LORD QORİNQ (qalxır). Yox, ledi Çiltərn, mən pessimist deyiləm. Əslində, mən heç əmin də deyiləm ki, pessimizmin nə demək olduğunu bilirəm, ya yox! Mənim bildiyim şey budur ki, həyatı anlamaq üçün gərək bir qədər ona mərhəmət, lütfkarlıq göstərəsən, insanı başa düşmək üçün mütləq gərək ona mehriban və xeyirxah olasan. İnsanlar arasında yaşayırsansa, onlara qarşı gərək mehriban olasan, xeyirxahlıq göstərəsən. Bu sevgidir, alman fəlsəfəsi deyil, dünyanın, həyatın izahı sevgidir, məhəbbətdir. Bu sevgi bizim dünyamızın, bu aləmin əsasıdır. Mən bilmirəm göylərdə, o biri dünyada necədir, bizim gerçək dünyamızdan danışırım. Ledi Çiltərn, sizə bir şey demək istəyirəm... əgər, Allah eləməmiş, sizə bir bədbəxtlik üz versə, ya da bir işə düşsəniz, çətin vəziyyətdə olsanız, yadda saxlayın ki, hər zaman sizə kömək etməyə hazırım. İnanın mənə, əlimdən gələni edərəm sizin üçün. Sadəcə, mənə iki kəlmə yazın ki, "sizi görmək istəyirəm". Dərhal gələrəm. Ya da dərhal birbaşa mənim yanıma gəlin.

LEDİ ÇİLTƏRN (təəccüblə ona baxır). Lord Qorinq, siz tamamilə ciddi şeylər deyirsiniz. Sizi heç vaxt belə ciddi görməmişdim!

LORD QORİNQ (gülür). Bağışlayın, ledi Çiltərn, daha ciddi olمامam!

LEDİ ÇİLTƏRN. Amma ciddi olanda siz mənim xoşuma gə bilərsiniz.

Meybl Çiltern daxil olur. Əynində gözəl don var.

MEYBL ÇİLTERN. Əzizim Gertruda, lord Qorinqə belə dəhşətli şeylər söyləməyin! Ciddilik ona yaraşmaz. Xoş gördük, lord Qorinq və xahiş edirəm, bacardığca qeyri-ciddi olun!

LORD QORİNQ. Məmnuniyyətlə, miss Meybl, olardım... amma bu gün nəsə alınmır. Hə, təəssüf ki, mən indi gedirəm...

MEYBL ÇİLTERN. Elə mənim gəlməyimi gözləyirdiniz! Nə pis maneranız var e! Yüz faiz bilirəm ki, sizi çox pis tərbiyə ediblər!

LORD QORİNQ. Elədir, çox pis!

MEYBL ÇİLTERN. Kaş sizi mən tərbiyə edəydim!

LORD QORİNQ. Heyif!

MEYBL ÇİLTERN. İndi də çox gecdir, elə deyil?

LORD QORİNQ (gülür). Çox da əmin deyiləm buna...

MEYBL ÇİLTERN. Səhər at sürməyə gedəcəksiniz?

LORD QORİNQ. Hə, saat onda.

MEYBL ÇİLTERN. Unutmayın ha!

LORD QORİNQ. Heç elə şey olar! Yeri gəlmişkən, ledi Çiltern, bugünkü "Morning Post" da sizin dünənki qonaqlarınızın siyahısı yoxdur. Görünür, siyahını verə bilməyiblər, onun yerini şəhər sovetinin iclasının hesabatı, ya kilsə konfransı barədə material, ya da bunlara oxşar zibil məlumatlar tutub. O siyahını mənə verə bilərsinizmi? Bunu istəməyə xüsusi səbəbim var, ona görə lazımdır...

LEDİ ÇİLTERN. Mister Trafford sizə bir nüsxə verər.

LORD QORİNQ. Təşəkkür edirəm.

MEYBL ÇİLTERN. Tommi Londonda ən lazımlı adamdır.

LORD QORİNQ (ona sarı dönərək). Bəs Londonda ən füsunkar adam kimdir?

MEYBL ÇİLTERN (təntənə ilə). Mən!

LORD QORİNQ. Maşallah, çox ağıllısınız, tapdınız! (Şlyapasını və əlağacını götürür.) Xudahafiz, ledi Çiltern! Dediklərimi unutmayın, yaxşımı?

LEDİ ÇİLTERN. Unutmaram. Amma bilmirəm bunları mənə nə üçün dediniz?!

LORD QORİNQ. Elə mən özüm də yaxşı bilmirəm. Sağ olun, miss Meybl!

MEYBL ÇİLTERN (bir qədər yalançı məyusluqla). Təəssüf ki, gedirsiniz! Mən sizə nəsə söyləmək istəyirdim... bax mənim başıma bu gün dörd əntiqə macərə gəlib, hətta dörd yarım... Qalsaydınız, sizə də söyləyərdim.

LORD QORİNQ. Hətta dörd yarım, hə? Bəs mənim üçün saxlamadınız o macərələrdən? Ay sizi, eqoist!

MEYBL ÇİLTERN. Mən heç istəmirəm sizin başınıza macərə gəlsin! Onlar sizə zərər gətirər!

LORD QORİNQ. Bax bu, yeganə amansız bir söz idi ki, siz mənə heç vaxt deməmişdiniz. Amma bu sözü elə sevimli dediniz ki! Hə... sabah onda! Oldu?

MEYBL ÇİLTERN. Düz saat onda!

LORD QORİNQ. Dübbədüz! Amma mister Traffordu gətirməyin ha!

MEYBL ÇİLTERN. Oh, yox, mən Tommini götürməyəcəyəm! Tommi etibardan və gözümdən düşüb.

LORD QORİNQ. Bunu sizdən eşitməyimə şadam. (Təzim edir və çıxır.)

MEYBL ÇİLTERN. Gertruda, Tommi Traffordla siz özünüz danışardınız da!

LEDİ ÇİLTERN. Yazıq Tommi yenə nə edib sizə? Robert deyir ki, Tommi ən yaxşı köməkçidir.

MEYBL ÇİLTERN. Tommi yenə mənə evlənmək təklif etdi. Hər dəfə də elə bunu edir. Dünən konsertdə də mənə evlənmək təklif etdi; o anda mən tamam müdafiəsiz idim, çünki hansısa mürəkkəb bir trio ifa olunurdu; heç ağzımı da açma bilmədim. Musiqiçilər axı ağılsız xalqdır, adamı lal görmək istəyirlər. Özü də bu, o vaxt olur ki, sən kar olub heç musiqiyə qulaq asmaq belə istəmirsən. Bu gün səhər isə o, yenə mənə evlənməyi təklif etdi, özü də küçədə, o Axillesin qorxunc heykəlinin qarşısında; gör e, o dəhşətli sənət əsərinin qarşısında həmişə nəşə qorxulu hadisələr baş verir. Bilmirəm bu polis hara baxır! Lanç zamanı Tomminin gözlərinin parıltısından bildim ki, o, yenə mənə evlənmək təklifi edəcək, lakin mən vaxtında onu saxladım və dedim ki, mən bimetallistəm. Doğrusu, heç özüm də bilmirəm bu nədir. Məncə, heç kəs bilmir mənəsin. Lakin bu söz Tommini düz on dəqiqə susdurdu. Onun üzü tamam dəyişmişdi. O, mənə təklifini ucadan söyləsəydi, dərd yarıydı, heç olmasa, camaatda bir maraq yaradardı bu. Yoxsa qulağıma pıçıldayır, heç kəs də eşitmir... Tommi hissiyyata qapılındı, elə bil, həkimdir, xəstəsiylə danışır. Mən Tommini çox sevirəm, amma onun evlənmək təklifi metodu tamam köhnəlib. Gertruda, xahiş edirəm, siz ona deyiniz ki, heç olmasa, həftədə bir dəfə təklifini eləsin, özü də ucadan söyləsin bunu.

LEDİ ÇİLTERN. Əziz Meybl, belə danışmayın. Axı Robert mister Trafford barədə çox yüksək fikirdədir. O inanır ki, Tomminin parlaq gələcəyi var.

MEYBL ÇİLTERN. Ah! Dünya dağıla, mən parlaq gələcəyi olan adama ərə getməyəm!

LEDİ ÇİLTERN. Meybl!

MEYBL ÇİLTERN. Bilirəm, əzizim. Siz parlaq gələcəyi olan adamlarla evlənmisiniz, eləmi? Lakin Robert axı dahidir, siz isə nəcib, fədakar qadınsınız. Siz dahilərə dözə bilərsiniz. Mənim isə heç dözüümüm yoxdur, Robert yeganə dahidir ki, mən ona dözüürəm. Bir qayda olaraq dahilər dözülməz olurlar. Onlar çox danışirlar, elə deyilmi? Pis vərdir! Həm də onlar yalnız özləri barədə düşünürlər, amma mən istəyirəm ki, mənim barəmdə düşünsünlər. Ah! Mənim məşqimin vaxtıdır! Ledi Bezildongilə getməliyəm! Biz axı canlı şəkillər düzəldəcəyik, yadınızdən çıxıb? Nə bilim nəyinsə tənənəsi... Məncə, bu elə

mənim təntənəm olacaq... Məni yalnız bu təntənə maraqlandırır... (Ledi Çilterni öpür və çıxır, yenə geri qayıdır.) Ah, Gertruda, bilirsiniz sizi görməyə kim gəlir? O qorxunc xanım, missis ÇİVLİ! Əntiqə də geyinib! Siz onu dəvət eləmişiniz? LEDİ ÇİLTERN (ayağa durur). Missis ÇİVLİ? Bizə gəlir? Ola bilməz! MEYBL ÇİLTERN. Hə, bu odur, özüdür ki var! Təbii görüntüdə olmasa da, özüdür! Pilləkənləri qalxır. LEDİ ÇİLTERN. Meybl, sən get, gecikirsən. Ledi Bezildon səni gözləyir. MEYBL ÇİLTERN. Ah! Qoy ledi Markbiylə görüşüm, sonra! O çox mehriban qadındır. Məni məzəmmət edəndə xoşlanıram.

Meyson daxil olur.

MEYSON (məlumat verir). Ledi Markbi, missis ÇİVLİ!

Ledi Markbi, missis ÇİVLİ daxil olurlar.

LEDİ ÇİLTERN (qonaqların qabağına çıxır). Əzizim ledi Markbi, sizi görməyimə çox şadam, nə yaxşı oldu gəldiniz! (Onun əlini sıxır və uzaqdan soyuq tərzdə missis ÇİVLİə təzim edir.) Missis ÇİVLİ, buyurun, əyləşin! MİSSİS ÇİVLİ. Təşəkkürlər. Bu, miss Çilterndir? Onunla tanış olmaq istərdim. LEDİ ÇİLTERN. Meybl, missis ÇİVLİ səninlə tanış olmaq istəyir.

Meybl Çiltern yüngülcə təzim edir.

MİSSİS ÇİVLİ (əyləşir). Miss Çiltern, dünən gecə əyninizdəki paltar çox yaraşqlı idi. Çox sadə və qəşəng idi. MEYBL ÇİLTERN. Doğrudan? Gərək bunu dərzimə deyim. Sürpriz olar onun üçün. Sağ olun, ledi Markbi! LEDİ MARKBİ. Gedirsiniz? MEYBL ÇİLTERN. Təəssüf ki, gedirəm. Məşqə tələsirəm. Mən orada hansısa canlı şəklin başının üstündə durmalıyam. LEDİ MARKBİ. Nə dedin? Başının üstündə? Məsləhət görmürəm, əzizim! Məncə, bu, çox zərərliidir. (Divanda missis ÇİVLİlə yanaşı oturur.) MEYBL ÇİLTERN. Ledi Markbi, axı bu, xeyriyyə məqsədiylədir. Ləyaqətsiz kasıbların xeyrinə edilir. Bu kateqoriyadan olan kasıblara yazığım gəlir. Mən onların katibiyəm, Tommi isə xəzinədarı. MİSSİS ÇİVLİ. Bəs lord Qorinq? MEYBL ÇİLTERN. Lord Qorinq sədrdir. MİSSİS ÇİVLİ. Bu vəzifə üçün o ən münasib adamdır. Əgər mənim tanıdığım vaxtdan bəri dəyişməyibsə...

LEDİ MARKBİ (dalğın). Meybl, siz çox müasir qızınsınız. Bir qədər də ifrat dərəcədə deyim. Bu isə qorxulu bir şeydir. İfrat dərəcədə müasirlik yaramaz. Qəflətən dəbdən düşə bilərsən. Mən buna çox rast gəlmişəm.

MEYBL ÇİLTERN. Ah, necə dəhşətli bir perspektivdir!

LEDİ MARKBİ. Ah! Mənim əzizim, əsəbiləşməyə dəyməz! Siz həmişə beləcə gözəl olacaqsınız! Bax ən etibarlı dəb budur! Sizə deyim ki, bu, yeganə dəbdir ki, onu İngiltərə yaradıb.

MEYBL ÇİLTERN (əyilib təzim edərək). İngiltərəyə və... özümə görə çox təşəkkür edirəm, ledi Markbi! (Çıxır.)

LEDİ MARKBİ (ledi Çilternə sarı dönür). Əzizim Gertruda, biz missis ÇİVLİN brilyant saçyığanından ötrü gəlmişik; dünən o, deyəsən, düşüb burada, tapılmayıb ki?

LEDİ ÇİLTERN. Bizdə düşüb?

MİSSİS ÇİVLİ. Bəli. Mən Klaric hotelinə qayıdanda gördüm ki, yoxdur. Düşündüm ki, yəqin, burada salmışam.

LEDİ ÇİLTERN. Mən bu barədə bir şey eşitməmişəm. Amma indi eşikağasını çağırıb soruşaram. (Zəngi basır.)

MİSSİS ÇİVLİ. Ooo, ledi Çiltern, Allah xatirinə, narahat olmayın. Yəqin, mən onu operada itirmişəm. Bura gəlməmişdən qabaq operaya getmişdim.

LEDİ MARKBİ. Hə, hə, ola bilər. Operada düşə bilər. Biz hamımız gün ərzində o qədər ora-bura gedirik ki, axşama üst-başımızda bir şey qalarsa, böyük şeydir. Özümdən götürüm, hansısa qonaqlıqda kiminsə qonaq otağından çıxdımsa, hiss edirəm ki, üst-başında heç nə qalmayıb, bircə para-para olmuş mütəbər nüfuzumdan başqa... Və yalnız sonuncuya görə aşağı sinfin nümayəndələri karetimin pəncərəsindən mənə baxarkən kinayəli eyhamlar vurmurlar. Məsələn bundadır ki, bizim cəmiyyətimiz əhali sıxlığı və artıqlığından əziyyət çəkir. Əslində isə emiqrasiya məsələlərini düzgün təşkil etmək lazımdır. Kimsə bununla əməlli-başlı məşğul olmalıdır. Bu çox faydalı iş ola bilər.

MİSSİS ÇİVLİ. Ledi Markbi, mən sizinlə tamamilə razıyam. Mən, təxminən, altı ildir ki, Londona gəlmirdim. Deməliyəm ki, kübar cəmiyyət dəhşətli dərəcədə qatışıq bir cəmiyyətə çevrilib. Hər yanda qəribə-qəribə adamlar peyda olublar.

LEDİ MARKBİ. Düz deyirsiniz, əzizim. Amma gərək onlarla yaxınlıq etməyəsən; məsələn, mənim evimə gələn adamların, demək olar ki, yarısını mən heç tanımıram. Həqiqətən, onlar barədə elə şeylər eşidirəm ki, heç tanış olmaq belə istəmirəm də...

Meyson içəri girir.

LEDİ ÇİLTERN (missis ÇİVLİə). Saçyığanın görünüşü necəydi, missis ÇİVLİ?

MİSSİS ÇİVLİ. Brilyant qaşlarla bəzədilmiş saçyığan idi, başında iri yaqut qaşı vardı. Çox yekə yaqut qaşı vardı.

LEDİ MARKBİ. Əzizim, axı mənə, siz demişdiniz ki, safir idi, yaqut deyildi?

MİSSİS ÇİVLİ (gülür). Yox, ledi Markbi, yaqut idi.

LEDİ MARKBİ (başını bulayır). Həə. Çox da yaraşığı idi, əminəm.

LEDİ ÇİLTERN. Meyson, bu gün səhər buranı yığışdıranda brilyant bilərzik görməmişiniz ki?

MEYSON. Xeyr, miledi!

MİSSİS ÇİVLİ. Ledi Çiltern, doğrudan deyirəm, çox da vacib deyil. Çox üzr istəyirəm, sizi narahat etdiyimə görə...

LEDİ ÇİLTERN (soyuq tərzdə). Nə narahatlıq var ki! Yaxşı, Meyson, gedin. Çay gətirin.

Meyson çıxır.

LEDİ MARKBİ. Nəsə itirmək adama ağır gəlir. Yadıma gəlir, bir dəfə Batda, uzun illər bundan qabaq, mən əyləncə mərkəzində gözəl bir brilyant bilərziyimi itirdim; onu mənə ser Con bağışlamışdı. Con bir daha mənə heç bir şey bağışlamadı. O, son vaxtlar elə xarab olmuşdu ki! Həqiqətən, bu Ümumilər Palatası bizim ərlərimizi ağlasığmaz dərəcədə korlayır. Vallah, parlament fəaliyyəti ailə səadətinin düşmənidir. Hələ bir buna dəhşətli bir ad da qoyublar – qadınlara ali təhsil yuvası...

LEDİ ÇİLTERN (gülümsəyir). Ledi Markbi, bizim evdə bu küfrdür. Robert qadınlar üçün daha yüksək ali təhsilin qızgın tərəfdarıdır. Mən də həmçinin.

MİSSİS ÇİVLİ. Mənsə daha çox kişilər üçün ali təhsil məsələlərinə üstünlük verərdim. Bu sarıdan onlar korluq çəkirlər.

LEDİ MARKBİ. Düz deyirsiniz, əzizim. Amma qorxuram bu, kara gəlməyə.

Mənə, kişi inkişaf etməyə qabil deyil. O, artıq yüksək nöqtəyə çatıb, amma hansı yüksəklikdədir, hara qədər gedib, bundan Allahın xəbəri yoxdur, elə deyil?

Qadınlara gəlinə isə, hər halda, siz, Gertruda, gənc nəslə aidsiniz, əminəm ki, bir halda ki siz təsdiq edirsiniz, problem yoxdur. Mənim vaxtımda bu məsələlər başqa cür idi. Bizi öyrədirdilər ki, heç nə anlamayaq. Köhnə tərbiyə sistemi idi; maraqlıydı. Mən yazıq bacımla birgə oxuyurdum, heç nə anlamırdım. O qədər şey vardı ki, başımız çıxmırdı onlardan. Desəm, uzun bir siyahı alınar. Lakin deyirlər, müasir qadınlar hər şeyi başa düşürlər.

MİSSİS ÇİVLİ. Ərlərindən başqa... Bu, yeganə seydirdir ki, müasir qadın onu heç vaxt başa düşmür...

LEDİ MARKBİ. Əzizim, çox yaxşı ki başa düşmür... Əgər başa düşsəydi, dünyada bircə dənə belə xoşbəxt ailə qalmazdı, hamısı dağılardı. Gertruda, bu, əlbəttə, sizə aid deyil. Sizin nümunəvi bir əriniz var. Kaş mən özümünkü barədə

də bu sözləri deyəydim! Bax mənim Conum parlamentin iclaslarına gedəndən xarab olub; dəhşətli danışıq tərzı yaranıb. Əvvəllər heç o, belə deyildi, yəni parlamentin iclaslarına getməyən vaxtları deyirəm. O, elə bilir, evdə də parlamentdə oturub, buna görə də o, kənd təsərrüfatı işçilərinin vəziyyətini, yaxud Metodist1 Kilsəsini, ya da elə bunlara bənzər ədəbsiz bir məsələni müzakirə etməyə başlayanda mən nökrələri otaqdan çıxarmağa məcbur oluram. Axı yaxşı deyil! Görürsən ki, sənə iyirmi üç il qulluq edən şəxsi eşikağan bufetin yanında boynunu büküb qızarıb, nökrələr isə küncdə-bucaqda sirkdəki kimi atılıb-düşürlər. Sizi əmin edirəm ki, əgər Conu təcili Lordlar Palatasına göndərməsələr, bizim həyatımız məhv olacaq. Onda Con siyasətlə bir daha maraqlanmaz, düzdür? Lordlar Palatası sağlamdüşüncəli yerdir! Ora centlmenlər assambleyasıdır. Amma indiki mövqeyində ser Con çox əzablı bir sınaq dövrünü yaşayır. Uzağa niyə gedirəm, lap bu gün səhər yemək zamanı qəflətən durub buxarıya yanaşdı, əllərini cibinə salaraq var gücüylə bağıraraq ingilis xalqına müraciət etdi. Əlbəttə, mən buna dözə bilmədim, dərhal fincanımdakı kofeni içib qurtardım və bayıra çıxdım. Lakin onun qalmaqallı nitqi bütün evi başına götürmüşdü. Gertruda, görəsən, sizin Robert də belədir?

LEDİ ÇİLTƏRN. Amma mən siyasətlə çox maraqlanmıram, ledi Markbi! Robert siyasətdən danışanda mən qulaq asmağı xoşlayıram.

LEDİ MARKBİ. Hər halda, mən ümid edirəm ki, o, ser Con kimi özünü tamamilə "Mavi Kitab"lara həsr etmir. Bu heç biri üçün faydalı ola bilməz.

MİSSİS ÇİVLİ (süzgün). Mən heç vaxt Mavi Kitabı oxumamışam. Mən sarı cildli kitablara üstünlük verirəm.

LEDİ MARKBİ (sadəlvəhcəsinə). Hə, hə, sarı daha fərəhli rəngdir. Mən gəncliyimdə tez-tez sarı paltarlar geyərdim. İndi də geyərdim, amma ser Con mənim tualetlərim barədə daim nəzakətsiz töhmətlər vurur. Kişilərin bundan nə başı çıxır axı!

MİSSİS ÇİVLİ. Əksinə, ledi Markbi, onlar elə əsl hakimdirlər.

LEDİ MARKBİ. Doğrudan? Eh... onların qoyduqları şlyapalara baxanda mən bunu deməzdim.

Eşikağası və nökrə içəri girir. Çay fincanlarını ledi Çiltərnin qabağındakı stolun üstünə düzürlər.

LEDİ ÇİLTƏRN. Sizə çay verim, missis ÇİVLİ?

MİSSİS ÇİVLİ. Təşəkkürlər. (Xidmətçi missis ÇİVLİ üçün çay süzür və verir.)

LEDİ ÇİLTƏRN. Sizə, ledi Markbi?

LEDİ MARKBİ. Yox. Təşəkkür edirəm, əzizim. (Xidmətçilər çıxırlar.) Məsələ bundadır ki, mən onca dəqiqəliyə zavallı ledi Brankasterə baş çəkməliyəm. Söz vermişəm. O, dəhşətli bir işə düşüb. Onun qızı, yeri gəlmişkən, çox sevimli, çox

tərbiyəli bir qızcıqazdır, Şropşirdə məhəllə keşişinin köməkçisinə ərə gedir. Çox kədərləndirici və dərdli bir faktdır. Mən başa düşə bilmirəm, bu kəndli keşiş köməkçisinə ərə getmək nə vaxtdan dəbə minib! Mənim vaxtımda biz qızlar onları hərdənbir görürdük, dovşan kimi otərəf-butərəfə qaçırdılar. Lakin biz heç vaxt onlara belə diqqət yetirməzdik. İndi gör mənə nə deyirlər: kənddəki kübar cəmiyyət onları lap arı pətəyində bəsləyir. Mənə elə gəlir ki, bu, sadəcə, dinə qarşı hörmətsizlikdir. Ledi Brankasterin böyük oğlu atasıyla dalaşandan sonra, deyirlər ki, atası lord Brankaster klubda oğlunu görəndə üzünü “Tayms” qəzeti ilə gizlədir. Bununla belə, düşünürəm ki, bizim zamanda adi haldır ki, Müqəddəs Ceyms stritdəki bütün klublarda “Tayms” qəzetini beləcə alıb üzlərinə tutsunlar. Çünki baxırsan, nə qədər oğul atayla yola getmir, nə qədər ata oğulları ilə dalaşaraq danışmır. Məncə, bu çox pis haldır.

MİSSİS ÇİVLİ. Mən də belə düşünürəm. İndiki dövrdə atalar gərək oğullardan çox şey öyrənsinlər.

LEDİ MARKBİ. Doğrudan, əzizim? Nəyi öyrənsinlər?

MİSSİS ÇİVLİ. Yaşamaq sənətini. Bu, yeganə gözəl sənətdir ki, bizim nəsil tərəfindən yaradılıb.

LEDİ MARKBİ (başını bulayır). Ah! Görünür, lord Brankaster yaşamaq sənəti barədə az şey bilmir. Yazıq arvadından çox bilər. (ledi Çilternə) Əzizim, siz axı ledi Brankasteri tanıyırdınız?

LEDİ ÇİLTERN. O qədər də yox! Ötən payızda o, Lanqtonqildə qalırdı, biz də oraya getmişdik.

LEDİ MARKBİ. Və deməli, siz onu görmüsünüz. Bütün kök qadınlar kimi elə görünür ki, guya, o, dünyanın ən xoşbəxt qadınıdır. Amma bu keşiş köməkçisi məsələsindən savayı onun ailəsinin başına nə qədər faciələr gəlib! Onun doğma bacısı, missis Cekil daha bədbəxt bir həyat yaşayıb; təəssüf ki, bu, onun öz səhvi ucbatından baş verməyib. Uğursuz izdivacdən sonra o qadın çox pərişan olmuşdu və... bilmirəm, deyəsən, monastıra getdi, ya da... dəqiq yadımda deyil, opera səhnəsində çıxış eləməyə... Hə, yox, yadıma düşdü, naxışlı tikmələrlə məşğul olmağa başladı. Nə isə... həyatın bütün ləzzətindən məhrum oldu. (Ayağa durur.) Gertruda, indi, mənə icazə versəniz, mən missis ÇİVLİ sizin ixtiyarınıza buraxıb gedərəm. On beş dəqiqədən sonra onun dalınca gələrəm. Bəlkə, əzizim missis ÇİVLİ, siz bir qədər karetdə oturub məni gözləyəsiz? Mən ledi Brankasterə başsağlığı verib dərhal qayıdıram. Çox çəkməz!

MİSSİS ÇİVLİ (qalxır). Etiraz etmirəm. Əgər orada məni narahat etməsələr, oturaram karetdə.

LEDİ MARKBİ. Hə, yaxşı yadıma düşdü, deyirlər, həmin o keşiş bütün günü oralarda veyllənir.

MİSSİS ÇİVLİ. Bağışlayın, mən heç vaxt şit xörəkləri sevmirəm.

LEDİ ÇİLTƏRN (durur). Missis ÇİVLİ bizdə oturub gözləşəydi, şad olardım. Onunla söhbət eləmək istəyirəm.

MİSSİS ÇİVLİ. Ooo, təşəkkür edirəm, ledi Çiltərn! Siz çox mehribansınız! Mən də sizinlə söhbətləşməkdən məmnun olardım.

LEDİ MARKBİ. Hə, sizin ümumi xatirələriniz var da! Məsələn, uşaqlıq, məktəb illəri... Necə də xoş olar! Hələlik, əzizim Gertruda! Bu gün ledi Bonargilə gələcəksiniz? O, hansısa bir dahini aşkara çıxarıb. Məncə, pis deyil, görmüşəm. Bu da elə rahat nəfəs almaq kimi bir şeydir, elə deyilmi?

LEDİ ÇİLTƏRN. Robertlə mən bu gün evdə şam edəcəyik; şamdan sonra bir yerə getməyə heç həvəsim yoxdur. Əlbəttə, Robert parlamentin axşamkı iclasına gedəcək. Lakin orada da heç bir maraqlı şey baş verməyəcək.

LEDİ MARKBİ. Evdə şam edəcəksiniz? Təkliddə? Darıxdırıcı deyil sizə? Ah, yadımdan çıxmışdı, sizin əriniz o adamlardan deyil! Mənimki ümumi nüsxədir; qadını hər gün ümumi nüsxə görməkdən savayı heç bir şey belə tez qocaltmaz. (ÇIXIR.)

MİSSİS ÇİVLİ. Ledi Markbi çox yaxşı qadındır, elə deyil? Çox danışır, amma heç nə demir. Ondan yaxşı natiq çıxardı. Ərindən daha yaxşı danışır; onun əri tipik ingilis olsa da, çox darıxdırıcı adamdır, bəzən isə lap kobuddur.

LEDİ ÇİLTƏRN (cavab vermir, ayaq üstə seyr edir, susur. Sonra ikisinin də baxışları toqquşur, ledi Çiltərn solğun və pərişandır, missis ÇİVLİ çox məmnun görünür). Missis ÇİVLİ, məncə, sizinlə açıq danışmaq vaxtıdır: qabaqcadan bilsəydim ki siz gələcəksiniz, ötən axşam heç sizi evimə dəvət eləməzdim.

MİSSİS ÇİVLİ (qıcıqlandırıcı gülüslə). Doğrudan?

LEDİ ÇİLTƏRN. Mən bunu edə bilməzdim.

MİSSİS ÇİVLİ. Gertruda, görürəm bu illər ərzində siz heç dəyişməmişsiniz.

LEDİ ÇİLTƏRN. Mən heç vaxt dəyişməmişəm.

MİSSİS ÇİVLİ (qaşlarını çatır). Deməli, həyat sizə heç nəyi öyrətməyib?

LEDİ ÇİLTƏRN. Niyə, öyrədib! Öyrədib ki, əgər insan haçansa şəərəfsiz bir hərəkət edibsə, onu bir də təkrar edə bilər; buna görə də həmin adamdan mümkün qədər uzaqlaşmaq lazımdır.

MİSSİS ÇİVLİ. Və siz bu qaydanı hamıyamı şamil edirsiniz?

LEDİ ÇİLTƏRN. Bəli, hər bir adama! İstisna yoxdur!

MİSSİS ÇİVLİ. Onda çox təəssüf edirəm, Gertruda, çox təəssüf!

LEDİ ÇİLTƏRN. Hə, indi siz artıq bilərsiniz ki, bir çox səbəblərə görə bizim aramızdakı münasibətlər davam edə bilməz. Siz Londonda qaldığınız müddətdə bu qeyri-mümkündür.

MİSSİS ÇİVLİ (kresloya söykənir). Gertruda, görürsünüz, mən etiraz etmirəm sizin məzəmmətlərinizə? İncimirəm də. Axı dediyiniz o ədəb qaydalarını qəbul etmək, sadəcə, bir pozadır; insan bəzən sevmədiyi bir adamın qarşısında bu pozada dayanmağa məcbur olur. Bilirəm, siz məni sevmirsiniz. Mən də sizə

həmişə nifrət etmişəm. Buna baxmayaraq, bura gəlmişəm ki, sizə xidmətimi təklif edəm.

LEDİ ÇİLTƏRN (həqarətlə). Dünən gecə mənim ərimə göstərmək istədiyiniz xidməti deyirsiniz, eləmi? Şükür Allaha ki, mən onu sizin göstərəcəyiniz xidmətdən xilas etdim.

MİSSİS ÇİVLİ (cəld ayağa durur). Deməli, dünən gecə mənə həyasız bir məktub yazmağa onu siz məcbur etmişiniz? Sözüünü geri götürməyə onu siz vadar etmişiniz?

LEDİ ÇİLTƏRN. Bəli.

MİSSİS ÇİVLİ. Deməli belə! Onda elə edin ki, əriniz sözünün üstündə dursun. Sizə sabah səhərə kimi vaxt verirəm. Əgər sabah səhərə kimi əriniz mənim maraqlı olduğum o gözəl layihəni parlamentdə müdafiə etməyə hazır olduğunu bildirməsə...

LEDİ ÇİLTƏRN. O fırlıdaq layihəni deyirsiniz?

MİSSİS ÇİVLİ. Necə istəyirsiniz adlandırın. Sizin əriniz mənim əlimdədir... Əgər sizin bir qram aqlınız varsa, siz onu məcbur edəcəksiniz ki, mən dediyimi etsin.

LEDİ ÇİLTƏRN (durub ona sarı yeriyyir). Siz ədəbsiz adamsınız! Mənim ərimin sizinlə nə işi ola bilər? Özü də sizin kimi bir qadınla?

MİSSİS ÇİVLİ (acı gülüşlə). Hə... Biz onunla bir bezin qırağıyıq. Sizin əriniz şərfəsiz bir adamdır; yalançıdır, buna görə də biz onunla rastlaşmışıq. Sizinlə onun arasında dərin bir uçurum var. Biz isə onunla daha yaxınıq. Biz bir-birimizə zəncirlə möhkəm bağlanmış düşmənlərik. Bizi birləşdirən də eyni cinayətdir.

LEDİ ÇİLTƏRN. Siz nə cəsərlə mənim ərimi özünüzlə bir edirsiniz? Nə cürətlə onu və mənə təhdid edirsiniz? Çıxın mənə evimdən! Siz mənə qapımın kandarından içəri girməyə belə layiq deyilsiniz.

Ser Robert Çiltərn arxadan gəlir. O, arvadının sonuncu sözlərini eşidir. Missis ÇİVLİ görür. Rəngi ağarır.

MİSSİS ÇİVLİ. Sizin eviniz! Evinə bax! Siz bu evi şərəf və ləyaqətinizi satmaqla almısınız. Xəyanət və satqınlıq edərək qazandığınız pullarla almısınız! (Geri dönür və Robert Çiltərnə baxır.) Ondan soruşun, bu var-dövlət haradandır? Qoy sizə desin ki, dövlət sirrini birja agentinə necə satıb? Öyrənin görün, siz belə mövqə əldə etdiyinizə görə kimə borclusunuz?

LEDİ ÇİLTƏRN. Yalandır! Robert! O, düz deyir?

MİSSİS ÇİVLİ (barmağı ilə Roberti göstərir). Baxın! Görün o, bunu inkar edə bilərmi? Bunu inkar etməyə heç gücü çatmaz!

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Çıxın gedin! Gedin buradan! Siz artıq nə istəyirdiniz, elədiniz.

MİSSİS ÇİVLİ. Nə istəyirdim? Hələ yox! Hələ sizinlə işim qurtarmayıb! Hər ikinizə səhərədək vaxt verirəm! Əgər sabah saat on ikiyə qədər mənim tələbim yerinə yetirilməsə, bütün dünya Robert Çilternin xəyanətindən xəbər tutacaq.

Ser Robert Çiltern zəngi basır, Meyson daxil olur.

SER ROBERT ÇİLTERN. Missis ÇİVLİyə yola salın!

Missis ÇİVLİ, elə bil, zərbədən səksənir. Sonra nəzakətlə ledi Çilternə təzim edir, ledi Çiltern cavab təzimi etmir. Qapının yanında duran ser Robertə yaxınlaşanda bir anlıq ayaq saxlayır və düz onun gözlərinin içinə baxır. Sonra xidmətçinin müşayiəti ilə çıxır. Ər və arvad tək qalırlar. Ledi Çiltern, elə bil, yuxu görür, sonra dönüb ərinə tərəf təəccüb və heyrətlə baxır; elə bil, onu birinci dəfədir görür.

LEDİ ÇİLTERN. Sən dövlət sirrini satmısan? Sən həyatını yalanla başlamısan? Sən öz karyeranı şərəfsizliklə qurmusan? Ah! Mənə de ki, bunlar yalandır! De ki, bunlar düz deyil! Mənə yalan danış! Yalan de! De ki, o qadının dedikləri düz deyil!

SER ROBERT ÇİLTERN. Qadının dediklərinin hamısı doğrudur! Amma... Gertruda, qulaq as mənə! Sən bilmirsən, bu necə böyük bir tələ idi! Qoy sənə hamısını danışım! (Arvadına sarı gedir.)

LEDİ ÇİLTERN. Mənə yaxın gəlmə! Toxunma mənə! Mənə elə gəlir ki, sən məni də palçığa bulamısan! Ah! Bu illər ərzində, deməli, sənün üzündə maska varmış! Dəhşətli, çirkli bir maska! Sən özünü pula satmısan? Ah! Oğru olmaq daha yaxşıdır, oğru! Sən özünü kim çox pul veribsə, ona satmısan, hə? Səni bazardan alıblar, hə? Sən bütün dünyaya yalan demisən! Və indi mənə yalan demək istəmirsən!

SER ROBERT ÇİLTERN (arvadına sarı yeriyir). Gertruda! Gertruda!

LEDİ ÇİLTERN (onun irəli uzadılmış əllərini rədd edir). Yox, danışma! Heç nə demə! Sənün səsinə eşitmək istəmirəm! O səs mənim xatirələrimi oyadır, dəhşətli xatirələrimi oyadır, eşidirsən? Sənün məni sevdiyini, mənim səni sevdiyimi xatırladır... O sözlər, o səslər mənə dediyin sevgi sözlərini xatırladır mənə! Ah! Necə dəhşətlidir! Ah! Mən gör kimi sevmişəm?! Mən gör kimə pərəstiş etmişəm! Sən mənim üçün nəsə ideal bir adam idin! Nəsə ayrı bir dünya idin! Təmiz, saf, ləkəsiz, namuslu və şərəfli, xeyirxah! Mən sənə inanırdım! İnanırdım ki, həyat daha gözəl, dünya daha yaxşıdır, çünki sən vardın həyatda, sən yaşayırdın dünyada! İndi isə... Gör mən kimi öz idealım seçmişəm! Gör mən bütün həyatımın idealını kimdə görmüşəm?!

SER ROBERT ÇİLTERN. Bax elə bu, sənün səhvindir! Öz səhvindir! Bütün qadınlar aldanırlar! Axı siz qadınlar nə üçün bizi olduğumuz kimi sevmirsiniz?

Nə üçün siz bizi səhvlərimizlə, nöqsanlarımızla birgə qəbul etmirsiniz? Nə üçün siz bizi dağ başına qoyursunuz? Bizim hamımızın ayaqları palçıqdandır; qadınların da, kişilərin də ayaqları palçıqlıdır! Kişilər qadınları onların zəif yerlərini bilib də sevirlər; kişi qadının bütün qüsurlarını, bütün qəribəliklərini və qeyri-mükəmməliyini bildikdən sonra da sevir! Bəlkə, elə bu cəhətlərə görə kişi qadını daha çox sevir! Və bu da düzgündür! Ona görə ki, güclü olanın yox, zəif olanın sevgiyə ehtiyacı var! Bax elə buna görə də biz yaralananda, yaxud bizi kimsə yaralayanda sevgi köməyimizə çatmalıdır, sevgi bizim yaralarımızı sağaltmalıdır! Əks təqdirdə sevgi nəyə lazımdır ki? Həqiqi sevgi sevginin özünə qarşı edilən xəyanət və cinayətlərdən başqa bütün günahları və cinayətləri bağışlamalıdır! Həqiqi sevgi sevgisiz həyatdan başqa bütün yaşantıları əziz tutmalıdır! Kişinin sevgisi bax belədir! Onun sevgisi geniş, böyükdür, qadının sevgisindən daha humanistdir! Siz düşünürsünüz ki, biz kişiləri ideal edirsiniz! Yox! Siz yanlış bütələr düzəldirsiniz özünü! Sən də məni yanlış və yalançı büt eləmişən özünə! Məni qoymusan dağın başına! Mənim isə cəsarətim çatmayıb ki, aşağı düşəm, sənə öz yaralarımı göstərəm, zəif yerlərimi boynuma alıb sənə söyləyəm! Mən sənin sevgini itirməkdən qorxurdum; indi bax, elə onu itirdim! Axırı nə oldu? Dünən gecə sən mənim həyatımı məhv etdin! Bəli, bəli, məhv etdin! O qadının tələbi mənə etdiyi təklifin yanında heç nə idi! O qadın təhlükəsiz həyat, dinclik, stabillik təklif edirdi! Mən düşünürdüm ki, gəncliyimdə etdiyim bir xəta artıq dəfn olunub! Lakin o xəta qəflətən mənim qarşıma çıxdı; dəhşətli, məhvedici və ləyaqətsiz bir xəta! O, mənim boğazımdan yapışdı! Mən onu öldürə bilərdim, onu yenidən qəbrə salıb basdırı bilərdim, onun izlərini yox edib birdəfəlik itirə bilərdim! Sən mənə mane oldun. Bunu sən bilirsən! Səndən başqa heç kim bilmir, sən bilirsən! İndi isə... mənim gələcəyim yoxdur! Qabaqda məni yalnız ictimai rüsvayçılıq gözləyir! Mənim bütün ümidlərim öldü! Məni biabırçı utanc, xalqın istehzalı qınaqları gözləyir! İndi məni haradasa, uzaq bir yerdə tənha həyat, vicdan əzabı və bəlkə də, bu cəmiyyətin həqarətləri içində yalnız bir ölüm gözləyir! Yox! Qoy qadınlar bir daha ərlərindən ideal düzəltməsinlər! Qoy qadınlar kişilərdən səcdəgah düzəltməsin, sonra da onlara sitayiş etməsinlər! Yoxsa qadınlar daha çox insan həyatını məhv edərlər! Sənin kimi, mənim böyük məhəbbətlə sevdiyim qadın kimi! Sən də mənim həyatımı məhv etdin! (Gedir.)

Ledi Çiltern ona tərəf qaçır. Lakin qapı çırpılır, qadın qapının ağzında qalır. Rəngi solmuşdur, özünü itirir, köməksiz hiss edir özünü. Elə bil, suda bir ağac çöpüdür, yellənir. Onun açılmış qolları gül ləçəkləri kimi havada oynayır. O, uşaq kimi zarıyır.

Pərdə.

ÜÇÜNCÜ PƏRDƏ

Lord Qorinqin evi. Kitabxana. Sağ tərəfdəki qapı zala çıxır. Soldakı qapı papiros çəkmək üçün otağa açılır. Arxadakı qapı qonaq otağına açılır. Divar sobası yanır. Eşikağası Fipps səliqə ilə qəzetləri yazı masasının üstünə yığır. Fipps həvəssiz və soyuqqanlı görünür. Bəziləri onu ideal xidmətçi adlandırırlar. Sfinks ondan daha ünsiyyətcildir. Fipps maneralı bir maskadır. Onun ağılı və emosional həyatı barədə heç bir məlumat yoxdur. O, elə bil, sadəcə, formadır.

Lord Qorinq daxil olur. Frakdadır. Yaxasında sancaq var. İpək şlyapa geyib. Ağ əlcəklər geyinib. Çiyinə pləş atıb. XVI Lüdovik sayacağı əlağacı gəzdirir. Müasir dəbin ən xırda atributu belə yaddan çıxmayıb. Görünür, lord dəblə sıx bağlı adamdır, dəbi özü yaradır, sonra isə onun başında durur. Bəşəriyyətin fikir tarixində o, yeganə filosofdur ki, yaxşı və zövqlə geyinməyi bacarır.

LORD QORİŇQ. Fipps, mənim ikinci qönçəli sancağımı gətirdiniz?

FİPS. Bəli, milord. (Lordun şlyapasını və əlağacını alır, yeni sancağı sinidə ona uzadır.)

LORD QORİŇQ. Necə qəşəngdir! Fipps, Londonda bu sancağı taxan yeganə diqqətəlayiq adam mənəm, deyəsən!

FİPS. Bəli, milord. Bunu müşahidə eləmişəm.

LORD QORİŇQ (köhnə sancağı çıxarır). Fipps, görürsən, sən özün nə geyinirsənsə, o da dəb deməkdir. Başqalarının geyindiği isə dəb deyil.

FİPS. Bəli, milord.

LORD QORİŇQ. Ədəbsizlik də belədir: o, sadəcə, başqalarının etdiyi hərəkətlərdir.

FİPS. Bəli, milord.

LORD QORİŇQ (yeni sancağını taxır). Yalan isə başqa adamların həqiqətidir.

FİPS. Bəli, milord.

LORD QORİŇQ. Başqaları dəhşətli məxluqdur. Ən yaxşı cəmiyyət elə insanın özüdür.

FİPS. Bəli, milord.

LORD QORİŇQ. Fipps, özünü sevmək bütün həyatın boyu davam edəcək bir romanın başlanğıcıdır.

FİPS. Bəli, milord.

LORD QORİŇQ (güzgüdə özünə baxır). Fipps, hər halda, bu sancaq mənim xoşuma gəlmir. Elə bil, məni bir qədər yaşlı göstərir. Bu sancaqda, elə bil, yaşının ahıl çağında olan kişilərə oxşayıram, hə, Fipps?

FİPS. Sizin xarici görünüşünüzdə heç bir dəyişiklik görmürəm, milord!

LORD QORİŇQ. Görmürsünüz?

FİPS. Xeyr, milord.

LORD QORİNQ. Tam əmin deyiləm. Fipps, siz mənə daha münasib, bir qədər yüngül sancaq hazırlatdırın. Xüsusən cümə axşamları.

FİPS. Milord, mən gül mağazasının sahibəsi ilə danışaram. Bu yaxında onun qohumlarından kimsə vəfat edib. Görünür, sancağın belə alınması da bu səbəbdəndir.

LORD QORİNQ. Bizim ingilis cəmiyyətinin aşağı təbəqəsi üçün qeyri-adi xüsusiyyətdir! Onların qohumlarından daim kimsə ölür!

FİPS. Bəli, milord. Bu barədə onların bəxti gətirir!

LORD QORİNQ (geriyə dönüb ona baxır. Fipps soyuqqanlı halını saxlayır).

Hm... Fipps, məktub varmı?

FİPS. Bəli, milord. Üç dənə gəlib. (Sinidə məktubları verir.)

LORD QORİNQ (məktubları götürür). Fipps, iyirmi dəqiqədən sonra mənə kəret lazım olacaq!

FİPS. Baş üstə, milord! (Qapıya sarı gedir.)

LORD QORİNQ (çəhrayı rəngdəki məktubu ona göstərir). Ooo! Bu məktub nə vaxt gəlib?

FİPS. Siz kluba gedəndən dərhal sonra onu bir nəfər əllə gətirib verdi.

LORD QORİNQ. Yaxşı, gedə bilərsiniz! (Fipps çıxır.) Ledi Çilternin xətti və onun qeydlər üçün işlətdiyi kağız! Qəribədir! Gözləyirdim ki, Robert yazsın! Ledi Çiltern, görəsən, nə yaza bilər mənə? (Yazı masası arxasında oturub zərfi açır, oxuyur.) “Mən sizi görmək istəyirəm. Sizə inanıram. Sizə gəlirəm. Gertruda”. (Məktubu bükür, təəccüblə qaşlarını qaldırır. Yenə məktubu başlayır oxumağa.) “Sizi görmək istəyirəm. Sizə inanıram. Sizə gəlirəm”. Belə, deməli, o, hər şeyi öyrənib. Yazıq qadın! Zavallı qadın! (Saatını çıxarıb baxır.) Çox gecdir axı! Saat ondur, bu vaxt adamın evinə gələrlər? Gərək Berkşirə getməyimi təxirə salım! Hər halda, gözləndiyin yerə getməmək həmişə xoş təsir bağışlayır. Subaylar klubunda mənə gözləməirlər, bax oraya gedərəm. Hə... çalışaram, ledi Çilterni dilə tutum, qoy ərinin yanında olsun, onu tərk eləməsin. Hər bir ərli qadın belə etməlidir. Bədbəxtlik bundadır ki, qadınlarda mənəvi hisslər güclü olur. Elə buna görə də evlilik möhkəm olmur, ailələr dağılmağa məhkum olur. Saat on! Yəqin, indi gələr. İndi burada olar! Fippsə demək lazımdır ki, başqaları üçün mən evdə yoxam! (Zəngi basmağa gedir.)

Fipps daxil olur.

FİPS. Lord Kaverşam!

LORD QORİNQ. Eh! Bu valideynlər həmişə namünasib vaxtda peyda olurlar! Bu da təbiətin bir səhvidir! (Lord Kaverşam daxil olur.) Əziz ata, səni görməyimə çox şadam! (Qabağına gedir.)

LORD KAVERŞAM. Kömək elə, paltomu çıxarım!

LORD QORİNQ. Ata, bəlkə, heç çıxarmayasan?

LORD KAVERŞAM. Yox, qoy çıxarım. Burada nə yaxşı rahat kreslon var?

LORD QORİNQ. Hə, bu kresloda özüm otururam. Qonağım olanda.

LORD KAVERŞAM. Sağ ol! Burada külək-zad vurmur adamı?

LORD QORİNQ. Yox, ata, yelçəkən yoxdur...

LORD KAVERŞAM (oturur). Hə, çox yaxşı. Yelçəkən olanda dözə bilmirəm. Bizim evdə heç vaxt yelçəkən olmur.

LORD QORİNQ. Amma hərdən meh əsir!

LORD KAVERŞAM. Nə? Meh? Başa düşmədim, nə demək istəyirsən? Mən səninlə ciddi söhbət eləməyə gəlmişəm, ser!

LORD QORİNQ. Bu gecə vaxtı? Saata bax bir, ata!

LORD KAVERŞAM. Saat ondur! Nəyi pisdirdi ki? Məncə, lap yaxşı vaxtdır!

LORD QORİNQ. Ata, bağışla, bu gün ciddi söhbətlər etməyə halım yoxdur! Bağışla məni, bu gün vaxtı deyil!

LORD KAVERŞAM. Bu nə deməkdir, ser?

LORD QORİNQ. Mövsüm vaxtı mən ciddi söhbətləri yalnız hər ayın çərşənbə günü saat dördədən yeddiyə kimi aparıram.

LORD KAVERŞAM. Təsəvvür elə ki, çərşənbədir! Hə, elə bil, çərşənbədir!

LORD QORİNQ. Axı indi yeddidən keçib, ata, mənim həkimim mənə icazə vermir, deyir ki, yeddidən sonra ciddi söhbətlər eləmə! Belə olanda yuxuda danışırım, sayıqlayıram öz-özümə!

LORD KAVERŞAM. Yuxuda danışırısan? Nə olsun ki? Sən axı evli deyilsən?

LORD QORİNQ. Elədir, ata, evli deyiləm.

LORD KAVERŞAM. Hm... Bax elə bundan ötrü gəlmişəm ki, səninlə söhbət edəm. Sən təcili evlənmişsən! Sizin yaşınızda mən üç ay deyildi ki, subay qalmışdım, başladım sənənin gözəl anana pərəstiş etməyə, onun qulluğunda durmağa. Evlənmək sənənin borcundur, sən ömrün boyu keflə yaşamayacaqsan ki! Bu gün hər bir ədəbli adam evlənməlidir! Həmişə keflə çəkmək olar? Subay qalmaq indi daha dəbdə deyil. Subaylar etibardan düşmüş adamlardır. Onlar haqqında çox şey danışirlar. Sənənin arvadın olmalıdır, ser! Dostun Robert Çilternə bax, gör nələrə sahib olub! Namusla, zəhmətlə, şərəfli əməklə və ağıllı arvadla hər şeyə nail olub! Sən niyə onun yoluyla getməyəsən, hə? Niyə ondan nümunə götürməyəsən?

LORD QORİNQ. Düşünürəm ki, mən də belə edəcəyəm, ata!

LORD KAVERŞAM. Əlbəttə, mən bunu çox istərdim. O zaman mən də rahat hiss edərdəm özümü. İndi mən səndən ötrü yazıq ananın gününü göy əsgiyə döndərmişəm. Sənənin heç qəlbin yoxdur? Bizə yazığın gəlmi?

LORD QORİNQ. Nə danışırısan, ata! Elə demə!

LORD KAVERŞAM. Gərək çoxdan evlənəydin! Bir bax, otuz dörd yaşın var e!

LORD QORİNQ. Bilirəm, ata! Amma mən həmişə yaxama gözəl sancaq taxanda deyirəm ki, otuz iki yaşım var, ya da otuz bir yarım! Bu yaxamdakı isə çox pis sancaqdır, dəhşətdir lap!

LORD KAVERŞAM. Mənsə sənə deyirəm ki, otuz dörd yaşın var! Bundan başqa, bu otaq çox yelçəkəndir! Bu da sənin davranış və hərəkətlərinə pis təsir edir! Niyə mənə dedin ki, yelçəkən yoxdur burada? Mən güclü külək hiss edirəm! Lap çox tutur buranı! Düz məni tutur külək!

LORD QORİNQ. Məni də tutur, ata! Nə pis tutur yelçəkən?! Sabah gələrəm, səni görürəm, ata! Onda nədən istəsən, danışarıq. Qoy paltonu tutum, geyin!

LORD KAVERŞAM. Yox! Mən bura dəqiq bir niyyətlə gəlmişəm! O niyyəti həyata keçirməmiş buradan gedən deyiləm! Sağlamlığıma zərər gəlsə də! Ya da səninkinə! Paltomu qoy o tərəfə!

LORD QORİNQ. Yaxşı, ata! Onda gəl keçək o biri otağa! (Qapının zəngi çalınır.) Bu otaqda yaman yelçəkən var! (Fipps içəri girir.) Fipps, siqaret çəkilən otaqda sobanı yandırmısınız?

FİPS. Bəli, milord.

LORD QORİNQ. Gəl keçək oraya, ata. Siz elə asqırırsınız ki, adamın ürəyi paralanır.

LORD KAVERŞAM. Yaxşı, yaxşı! Mənim asqırmağa ixtiyarım yoxdur bəyəm?

LORD QORİNQ (üzrxahlıqla). Əlbəttə, var! Ata, mən yalnız sənə ürəyim yandığı üçün dedim belə!

LORD KAVERŞAM. Əh! Nəyimə lazımdır? Bu rəhmdillik və mərhəmət bu bəlalı dünyada, onsuz da, həddən artıq çoxdur!

LORD QORİNQ. Səninlə razıyam, ata! Əgər insanlar bir-birinə az mərhəmət göstərsəydilər, dünyada bədbəxtliklər, iztirablar da az olardı!

LORD KAVERŞAM (siqaret çəkilən otağa gedir). Bu paradoksdur! Mən paradokslara nifrət edirəm!

LORD QORİNQ. Elə mən də! Bizim dövrdə kimi görürsən, paradoksdur başdan-ayağa! Adamın canı sıxılır. Sən cəmiyyətdə hər kəsi apaydın görə bilirsən.

LORD KAVERŞAM (dönür, qalın kirpikləri arasından oğluna baxır). Sən həmişəmi anladığın şeyləri danışırısan?

LORD QORİNQ (bir qədər tərəddüdlə). Bəli, ata! Diqqətlə qulaq asanda nə danışdığımı da bilirəm.

LORD KAVERŞAM (əsəbiləşərək). Diqqətlə qulaq asanda... hə? Həyasız küçüyə bax bir! (Siqaret çəkilən otağa girir. Fipps daxil olur).

LORD QORİNQ. Fipps, indilərdə mənim yanıma bir xanım gələcək! İşlə əlaqədar! Gələndə onu qonaq otağına apar! Başa düşdün?

FİPS. Bəli, milord.

LORD QORİNQ. O qadının mənimlə vacib işi var!

FİPS. Başa düşürəm, milord!

LORD QORINQ. Daha heç kəsi qəbul etməyin! Heç bir şəkildə!

FİPS. Başa düşdüm, milord! (Zəng çalınır.)

LORD QORINQ. Ah! Bu, odur, yəqin! O qadındır! Onu özüm qarşılayacağam!
(Qapıya sarı gedəndə lord Kaverşam o biri otaqdan başını çıxarır.)

LORD KAVERŞAM. Mən səni çoxmu gözləyəcəyəm?

LORD QORINQ (karıxır). Bu saat, ata, gəlirəm. Üzr istəyirəm! (Lord Kaverşam görünür, üzünü Fippsə tutur.) Deməli, Fipps, danışdıq, düz qonaq otağına aparın onu!

FİPS. Baş üstə, milord!

Lord Qorinq siqaret çəkilən otağa girir. Nökər Harold missis ÇİVLİ içəri müşayiət edir. Missis ÇİVLİ ilan kimi yaşılımtıl-gümüşü libasdadır. Çiyinlərində ölgün qızılgül rəngdə zolaqları olan qara atlas parçadan manto var.

HAROLD. Madam, sizi necə təqdim edim?

MİSSİS ÇİVLİ (ona yaxınlaşan Fippsə). Lord Qorinq buradadır? Mənə dedilər axı o evdədir?

FİPS. Madam, indi lord Qorinq lord Kaverşamla məşğuldur. (Soyuq tərzdə Harolda göz ağardır, o da dərhal gözdən itir.)

MİSSİS ÇİVLİ (öz-özünə). Nə yaxşı oğuldur!

FİPS. Madam, milord tapşırırdı ki, sizi qonaq otağına aparım. Xahiş elədi ki, bir az gözləyəsiz. O, bu saat sizin yanınıza gələcək.

MİSSİS ÇİVLİ (təəccüblə). Lord Qorinq məni gözləyir ki?

FİPS. Bəli, madam.

MİSSİS ÇİVLİ. Siz buna əminsiz?

FİPS. Milord mənə tapşırıb ki, siz gələndə kimi sizi qonaq otağına aparım. (Qonaq otağının qapılarını açır.) Milordun tapşırığını dəqiqliklə yerinə yetirirəm!

MİSSİS ÇİVLİ (öz-özünə). Necə həssas bir diqqət! Gözlənilməz qonağı gözləmək əsl müasir təfəkkürün məhsuludur! (Qonaq otağına daxil olur və otağa baxır.) Offf! Bu subayların qonaq otaqları necə səliqəsiz və narahat olurmuş!

Bunları dəyişdirməli olacağam! (Fipps lampa gətirir.) Yox, yox, lampa lazım deyil! Onun işığı çox parlaqdır. Yaxşı olar ki, bir neçə şam yandırasınız!

FİPS (lampanı geriyə, yazı masasının üstünə qoyur). Baş üstə, madam!

MİSSİS ÇİVLİ. Güman edirəm ki, şamların yaraşığı abajurları var, hə?

FİPS. Hələ ki onlardan heç kəs şikayət etməyib, madam! (Qonaq otağına keçib şamları yandırmağa başlayır.)

MİSSİS ÇİVLİ (öz-özünə). Maraqlıdır, görəsən, o, hansı xanımı gözləyir? Onu iş başında yaxalamaq nə olardı! Kişilər yaxalandıqları zaman həmişə axmaq görünürlər! Kişilər hər zaman yaxalanırlar! (Otağa göz gəzdirə-gəzdirə yazı masasına yaxınlaşır.) Maraqlı otaqdır! Nə maraqlı şəkildir! Aha, baxmaq görək bu

məktublar kimdən gəlib? (Məktubları və vizitkaları eşələyir.) Nə maraqsız şeylərdir! Hesablar, qaimələr! Bəs bu çəhrayı kağız nədir belə? Çəhrayı kağızda da məktub yazarlar? Lap gülməlidir! Bu lap orta təbəqənin sevgi romanının başlanğıcına bənzəyir! Roman hisslərin büruzə verilməsi ilə başlamamalıdır! Sevgi romanı ayıq başla başlamalı, bəxşişlə nəticələnməlidir. (Məktubu qoyur yerinə və yenə götürür.) Mən, deyəsən, bu xətti tanıyıram... Aaaa, Gertrudanın xəttidir. Hə, Gertruda Çilternin, yadıma düşür. Üslub da onunkudur – hər sətirdə on əmr! Və bütün səhifə əxlaq moizəsi ilə dolu olur! Görəsən, Gertruda bu dəfə nə yazır? Bəlkə, mənim barəmdə yazıb? Pis sözlər də yazı bilər! Ah, mən o qadına necə nifrət edirəm! (Başlayır məktubu oxumağa.) “Sizə inanıram. Sizi görmək istəyirəm. Sizin yanınıza gəlirəm. Gertruda”. “Sizə inanıram. Sizi görmək istəyirəm. Sizin yanınıza gəlirəm. Gertruda”.

Üzü içiq saçır, sanki, qələbə sevincini yaşayır, elə istəyir ki, məktubu oğurlasın, Fipps içəri girir.

FİPS. Madam, qonaq otağındakı şamları yandırdım.

MİSSİS ÇİVLİ. Təşəkkür edirəm. (Tələsik qalxır, məktubu isə stolun üstündəki iri kağız qovluğunun altında gizlədir.)

FİPS. Madam, güman edirəm ki, abajurlar xoşunuza gələcək. Bunlar bizdə olan ən yaxşı abajurlardır. Bizim milordumuz nahar ərəfəsində həmişə bu işıqlar altında əynini dəyişir.

MİSSİS ÇİVLİ (gülümsəyir). Onda, əlbəttə ki, mükəmməl olar.

FİPS (ciddi). Təşəkkür edirəm, madam.

Missis ÇİVLİ qonaq otağına gedir. Fipps qapını örtür və çıxıb gedir. Daha sonra qapı yenə yavaş-yavaş açılır, missis ÇİVLİ yenə yazı masasına yaxınlaşır. Birdən siqaret çəkilən otaqdan səs gəlir. Missis ÇİVLİN rəngi ağarır. Dayanıb qulaq asır. Səs-küy daha da artır. Qadın dərhal qonaq otağına qaçır, dodağını çeynəyir.

Lord Qorinqlə Lord Kaverşam daxil olurlar.

LORD QORİNG (etiraz edə-edə). Ata, ay ata, əgər mənim evlənməyimi istəyirsənsə, onda icazə ver, heç olmasa, vaxtı, yeri və arvadı özüm seçim də! Xüsusilə arvadı!

LORD KAVERŞAM (quru). Elə şey yoxdur! Bunlar mənə aiddir! Tanımıram səni? Sənin seçdiyin adam kim olacaq ki? Bunu mən edəcəyəm! Burada mülkiyyət maraqları var. Hisslər rol oynamır. Sevgidir, hissdir, bunlar sonradan, evlilik dövründə gəlir adama.

LORD QORİNG. Elədir, ata! O hisslər ərlə arvad bir-birinə nifrət etdikləri zaman gəlir adama... (Lord Kaverşamın paltosunu tutur.)

LORD KAVERŞAM. Tamamilə doğrudur! Daha doğrusu, düz deyil, ser! Sən bu gün çox səfeh-səfeh danışsən. Mənim dediyim odur ki, izdivacda əsas məsələ sağlam düşüncədir!

LORD QORİNQ. Axı sağlam düşüncəyə malik olan qadınların hamısı, nədənsə, kifir olur, ata! Özün görməmişən məgər? Əlbəttə, mən də eşitdiyimi deyirəm...

LORD KAVERŞAM. Ya kifir olsun, ya da gözəl, dəxli yoxdur, heç bir qadın sağlam düşüncəyə malik deyil! Yadında saxla – sağlam düşüncə biz kişilərə xas olan üstünlükdür.

LORD QORİNQ. Tamam doğru deyirsən, ata! Biz kişilər o qədər təvazökarıq ki, bu üstünlüyümüzdən heç vaxt istifadə etmirik, elə deyil?

LORD KAVERŞAM. Yox, mən istifadə edirəm! Bircə ondan istifadə edirəm, başqa şeydən yox!

LORD QORİNQ. Hə, hə, anam mənə deyib.

LORD KAVERŞAM. Elə sənın ananın xoşbəxtliyinin sirri də bundadır! Sənsə qəlbsiz adamsan! Sənın heç qəlbin-zadın yoxmuş ki!

LORD QORİNQ. Ata, bu nə sözdür! Elə demə!

Çıxırlar. Bir dəqiqədən sonra qəflətən lord Qorinq Robert Çilternlə birgə qayıdır. Həyəcanlıdır.

SER ROBERT ÇİLTERN. Artur, əzizim, yaxşı ki həyəətə düşdünüz, sizi gördüm. Eşikağası dedi ki, siz evdə yoxsunuz! Çox qəribədir!

LORD QORİNQ. Robert, məsələ bundadır ki, bu axşam mən çox məşğulam. Ona görə də belə bir tapşırıq verdim ki, evdə yoxam. Hətta atamı da soyuq qarşıladım. Elə hey deyindi ki, nə bilim yel çəkir, soyuqdur, filan!

SER ROBERT ÇİLTERN. Ah! Artur, mənə yox! Siz mənə üçün evdə olmalısınız! Siz mənim ən yaxşı dostumsunuz! Amma bilmək olmaz, bəlkə də, sabah siz mənim yeganə dostum olacaqsınız. Mənim arvadım hər şeyi bildi.

LORD QORİNQ. Ah! Elə bilirdim belə olacaq!

SER ROBERT ÇİLTERN. Bilirdiniz? (Ona baxır.) Bu, necə ola bilər?

LORD QORİNQ (bir qədər tərəddüdlə). Elə içəri girəndə sizin üzünüzün ifadəsindən bildim. Yaxşı, bəs ona kim deyib?

SER ROBERT ÇİLTERN. Missis ÇİVLİ özü! İndi mənim sevdiyim qadın hər şeyi bilir – bilir ki, mənim karyeram yalan və şərəfsizlik üstündə qurulub! Bilir ki, mən bütün həyatımı, ömrümü, evimi rüsvayçılıq qumu üstündə tikmişəm! Mən adi alverçiyəm, namusumu, qeyrətimi, ləyaqətimi satmışam! Mənə etibar edilən sirri satmışam. Hələ şükür Allaha ki, lord Radley vaxtında öldü, bunları bilmədi. Ona necə zərbə vurduğumu bilmədən öldü! Kaş elə onda mən özüm öləydim!

Yoldan çıxmıyaydım, alçaqlıq etməyəydim! (Üzünü əlləri ilə örtür.)

LORD QORİNQ (pauzadan sonra). Vyanadan hələ cavab gəlməyib?

SER ROBERT ÇİLTERN. Gəlib! (Gözləri işıldayır.) Səfirliyin birinci katibindən bu axşam bir teleqram almışam. Saat səkkizdə!

LORD QORİNQ. Nə yazır?

SER ROBERT ÇİLTERN. Heç nə! O qadına dair heç nə! Əksinə, yazır ki, o qadının cəmiyyətdə nüfuzlu mövqeyi var. Özü də yuxarı dairələrdə. Hamı bilir ki, baron Arnheyim var-dövlət və mirasının böyük bir hissəsini ona qoyub gedib. Bundan başqa heç nə öyrənə bilməmişəm.

LORD QORİNQ. Deməli, o qadın casus deyil.

SER ROBERT ÇİLTERN. Oh! Casuslar indi kimə lazımdır ki? Onların sənəti ölməkdədir. Onların vəzifələrini qəzetlər yerinə yetirir də!

LORD QORİNQ. Özü də pis yerinə yetirmir!

SER ROBERT ÇİLTERN. Artur, mən susamışam. Olarmı zəng edim, mənə bir şey gətirsinlər? Şərab, ya da seltzer!

LORD QORİNQ. Əlbəttə! Qoy mən deyim! (Zəngi basır.)

SER ROBERT ÇİLTERN. Təşəkkürlər! Artur, mən bilmirəm nə edim, bilmirəm! Necə edim, Artur, qalmışam belə! Siz axı mənim yeganə dostumsunuz! Bircə sizə inanıram! Mən sizə möhkəm inana bilərəm, elə deyil?

Fipps daxil olur.

LORD QORİNQ. Əzizim Robert, əlbəttə, inana bilərsiniz! Oh! (Fippsə) Şərab və seltzer gətirin!

FİPS. Baş üstə, milord!

LORD QORİNQ. Hə, Fipps!..

FİPS. Bəli, milord!

LORD QORİNQ. Üzr istəyirəm, Robert. Bircə dəqiqə sizi yalnız buraxım. Xidmətiyə bir-iki tapşırıq verəcəyəm.

SER ROBERT ÇİLTERN. Buyurun, buyurun!

LORD QORİNQ. O xanım gəlsə, deyin ki, evdə yoxam! Deyin, milord qəfildən şəhər kənarına getməli oldu! Başa düşdünüzmü?

FİPS. Milord, xanım qonaq otağındadır! Siz mənə dediniz ki, gələn kimi xanımı qonaq otağına aparım. Mən də apardım.

LORD QORİNQ. Fipps, düz eləmisiniz! (Fipps çıxır.) Nə zibilə düşmüşəm?!

Eybi yox, mənə, bu qarışıqlıqdan qurtulacağam! Mən onunla qapı arasından danışaram. Çətin vəziyyətdir, amma birtəhər yola verərəm də!

SER ROBERT ÇİLTERN. Artur, deyin görüm, mən nə etməliyəm? Mənə elə gəlir ki, bütün dünya başıma fırlanır. Həyatım məhv olur. Sanki, sükanı olmayan gəmi kimiyəm, qalmışam qaranlıq səma altında...

LORD QORİNQ. Robert, siz axı arvadınızı sevirsiniz, elə deyilmi?

SER ROBERT ÇİLTERN. Mən onu hər şeydən çox sevirəm. Əvvəllər elə bilirdim ki, həyatda əsas şey mənəsbədir, ad-sandır. Amma sən demə, belə deyilmiş. Əsas sevgidir, sevgi! Sevgi hər şey deməkdir həyatda! Mən öz arvadımı sevirəm. Amma mən onun gözündən düşmüşəm. İndi mən onun gözündə şərəfsiz bir adam kimiyəm. Hər şey bitdi! O, mənim necə adam olduğumu bildi!

LORD QORİNQ. Məgər o özü səhvlər etməyib? Bəlkə, o da nə vaxtsa elə şeylər edib ki, təsir altına düşüb, ya da elə arzuolunmaz hərəkətlər edib ki...

Doğrudanmı, o, sizi bağışlaya bilmir?

SER ROBERT ÇİLTERN. Mənim arvadımı deyirsiniz? Yox! Heç vaxt! O heç bilmir ki, zəiflik, yaxud tovlama nə deməkdir. Mən də o biri kişilər kimi puçam! Mənim arvadım da əksər yaxşı qadınlar kimi bizdən yüksəkdə durur; o, öz həqiqətində amansızdır, soyuq və sərtidir; o, iztirablara belə baş əymir. Lakin mən onu sevirəm! Artur, bizim uşağımız yoxdur; axı mən ondan başqa kimi sevdim? Bəs məni kim sevsin, hə? Bəlkə də, Allah bizə uşaq versəydi, onun ürəyi yumşalardı, o daha mərhəmətli olardı! Mənə qarşı mülayim olardı! Lakin Allah bizə tənha ev verdi. Gertruda isə mənim qəlbimi ikiye böldü. Gəlin bu haqda danışmayaq. Bu axşam mən ona kobudluq etdim. Lakin günahkarlar müqəddəslərlə danışan zaman, yəqin, elə həmişə kobud olurlar. Allah bilir mən ona nə dedim; ona elə bir həqiqət söylədim ki, çox rəzil idi, kişinin rəzil həqiqəti idi! Bu barədə danışmasaq, yaxşıdır!

LORD QORİNQ. Sizin arvadınız sizi bağışlayacaq! Bəlkə də, bu dəqiqələrdə o, sizi artıq bağışlayıb. Robert, o, sizi sevdi! Niyə də bağışlamasın?

SER ROBERT ÇİLTERN. Allah eləsin! Allah eləsin! (Üzünü əlləri ilə tutur.) Artur, bilirsiniz, mən sizə başqa şeylər də demək istəyirəm axı!

Fipps əlində sini, içkilər içəri girir.

FİPS (içkiləri Robertə verir). Şərab və seltzer, ser!

SER ROBERT ÇİLTERN. Təşəkkür edirəm.

LORD QORİNQ. Sizin kəretiniz buradadır, Robert?

SER ROBERT ÇİLTERN. Yox, mən klubdan birbaşa bura piyada gəlmişəm.

LORD QORİNQ. Fipps, ser Robert mənim kəretimi götürəcək.

FİPS. Oldu, milord. (Çıxır.)

LORD QORİNQ. Robert, inciməyin, mənim kəretim sizi gözləyir!

SER ROBERT ÇİLTERN. Artur, icazə verin, bir beş dəqiqə də ləngiyim. Mən artıq bu gün palatada nə deyəcəyimi bilirəm. Argentina kanalı barədə müzakirələr saat on birdə başlayacaq. (Qonaq otağından tarappılı gəlir, kreslo aşır.) Bu nədir belə?

LORD QORİNQ. Heç nə! Fikir verməyin.

SER ROBERT ÇİLTERN. O biri otaqda nəşə səs eşitdim. Elə bil, kreslo aşdı. Kimsə bizə qulaq asır.

LORD QORİNQ. Yox, yox! Orada heç kim yoxdur!

SER ROBERT ÇİLTERN. Yox, orada kimsə var! Otaqdan işıq da gəlir. Qapı da aralıdır. Kimsə mənim bütün sirlərimə qulaq asır. Artur, bu nədir belə?

LORD QORİNQ. Robert, siz həyəcanlısınız, gərginsiniz, əsəbiləşmişsiniz. Sizə elə gəldi. Orada heç kim yoxdur. Əyləşin, dostum!

SER ROBERT ÇİLTERN. Siz mənə söz verin ki, orada heç kim yoxdur!

LORD QORİNQ. Bəli, söz verirəm!

SER ROBERT ÇİLTERN. Deyin vicdan haqqı. (Əyləşir.)

LORD QORİNQ. Vicdan haqqı!

SER ROBERT ÇİLTERN (yenidən ayağa durur). Artur, yox, özüm yoxlayacağam!

LORD QORİNQ. Yox, yox, yox!

SER ROBERT ÇİLTERN. Əgər heç kim yoxdursa, mən ora niyə baxmayım, hə? Artur, siz məni o otağa buraxmalısınız, mən ora baxmalıyam! Mən əmin olmalıyam ki, orada heç bir casus yoxdur və mənim ailəmin də sirrini heç kim bilmir! Artur, siz bilmirsiniz, mən nə çəkirəm!

LORD QORİNQ. Robert, sakit olun! Mən axı sizə dedim orada heç kim yoxdur! Bu, kifayət deyil?

SER ROBERT ÇİLTERN (otağa hücum çəkir). Yox, kifayət deyil! Mən bu otağa girmək istəyirəm! Tələb edirəm! Siz dediniz orada heç kəs yoxdur! Bəs məni niyə buraxmırsınız ora?

LORD QORİNQ. Allah xatirinə, Robert, lazım deyil! Orada kimsə var! O kimsəni siz görməməlisiniz!

SER ROBERT ÇİLTERN. Ah, gördünüz, elə belə də bilirdim!

LORD QORİNQ. Mən sizə o otağa girməyi qadağan edirəm!

SER ROBERT ÇİLTERN. Çəkilin yolumdan! Mənim həyatım qumara qoyulub! Cəhənnəmə ki orada kim var! Mənə dəxli yoxdur, bu saat onu görməliyəm! Mən bilməliyəm ki, sirrimi kimə açmışam, mənim ailə həyatımın gizlinlərini kim eşidib! (Otağa girir.)

LORD QORİNQ. Ay Allah! Orada öz arvadıdır!

Ser Robert Çiltern geri qayıdır. Acıqlı və əsəbi halda

SER ROBERT ÇİLTERN. Mənə izah edin görüm, o qadının burada nə işi var?

LORD QORİNQ. Robert, and içirəm ki, o qadın pak və günahsızdır! Sizə qarşı da xəyanət etməyib!

SER ROBERT ÇİLTERN. Alçaq, rəzil bir qancıq!

LORD QORİNQ. Robert, belə deməyin! O qadın sizdən ötrü gəlib bura. Ona görə gəlib ki, mənimlə məsləhətləşsin ki, sizi necə xilas etmək olar! O, sizdən başqa heç kimi sevmir! Yalnız sizi sevir!

SER ROBERT ÇİLTERN. Siz dəli olmusunuz! Bu qadınla sizin əlaqələrinizin mənə dəxli yoxdur! Qoy o, sizin sevgiliniz olsun! Siz elə bir-birinizə yaraşırsınız! Əla cütlüksünüz! O qadın əxlaqsız, tərbiyəsiz və utanmazdır, siz də – xəyanətkar dost, düşməndən də betərsiniz.

LORD QORİNQ. Yox, Robert, yalandır! Allaha and olsun, bu, düz deyil! Gəlin gedək içəri, qoy sizin yanınızda mən izah edim hər şeyi!

SER ROBERT ÇİLTERN. Ser, icazə verin, gedim. Buraxın məni! Siz mənə kifayət qədər yalan danışdınız! (ÇIXIR.)

Ser Robert Çiltern çıxır, lord Qorinq qonaq otağına sarı yüyürür, missis ÇİVLİ qarşısına çıxır və ona kinayəli, işvəli təbəssümlə baxır.

MİSSİS ÇİVLİ (bic-bic gülərək). Axşamınız xeyir, lord Qorinq!

LORD QORİNQ. Missis ÇİVLİ?! Aman Allah! Sizin mənim qonaq otağında nə işiniz var, hə?

MİSSİS ÇİVLİ. Qulaq asırdım. Qapı arasından danışığlara qulaq asmaqdan ötrü sinov gedirəm! Adam həmişə belə vəziyyətlərdə elə maraqlı şeylər eşidir ki!

LORD QORİNQ. Bu, Allaha da xoş getməz! Sizə elə gəlmir ki, bu, Tanrının özünü də tovlamaq deməkdir, hə?

MİSSİS ÇİVLİ. Oh! Narahat olmayın, Tanrının özünü neçə dəfə yoldan çıxarıblar, artıq buna öyrəşib!

İşarə edir ki, lord ona mantosunu çıxarmaqda kömək eləsin, lord Qorinq itaətlə bunu edir.

LORD QORİNQ. Çox şadam ki, gəlmisiniz. Mən sizə xeyirxah bir məsləhət vermək istəyirəm.

MİSSİS ÇİVLİ. Oh! Allah xatirinə! Bunu etməyin! Qadına axşamlar geyinə bilməyəcəyi heç şeyi bağışlamaq lazım deyil.

LORD QORİNQ. Görürəm, siz əvvəllər olduğu kimi inadkarlıq göstərirsiniz.

MİSSİS ÇİVLİ. Daha çox! Mən təkmilləşmişəm! Yaxşılığa doğru! Təcrübə toplamışam.

LORD QORİNQ. Həddən artıq! İfrat təcrübə təhlükəlidir. Siqaret çəkirsiniz?

Londonda gözəl qadınların yarısı siqaret çəkir. Şəxsən mən o biri yarısına üstünlük verirəm.

MİSSİS ÇİVLİ. Təşəkkür edirəm. Mən, ümumiyyətlə, siqaret çəkmirəm. Mənim dərzim siqaret iyini xoşlamır. Qadının həyatda birinci vəzifəsi isə dərzisini razı

salmaqdır. Elə deyil? İkinci vəzifəsi nədən ibarətdir – hələ heç kim bunu izah edə bilməyib.

LORD QORİNQ. Siz bura Robert Çilternin məktubunu mənə satmağa gəlmisiniz?

MİSSİS ÇİVLİ. Onu sizə bir neçə şərtlə təklif etmək üçün! Haradan bildiniz bunu?

LORD QORİNQ. Çünki siz bu barədə susursunuz. Məktub sizdədir?

MİSSİS ÇİVLİ (əyləşir). Oh, yox! Görmürsən, mənim gözəl donumun cibi yoxdur? Gözəl tikilmiş paltarda cib olmur!

LORD QORİNQ. Qiymətinizi deyin!

MİSSİS ÇİVLİ. Necə də mənasız bir ingilissiniz! Bu ingilislər niyə düşünürlər axı həyatda çek kitabı hər şeyi həll edə bilər? Niyə, hə, əzizim Artur, niyə? Mənim pulum sizinkindən qat-qat çoxdur! Təxminən, Robert Çilterninki qədər pulum var! Mənə pul lazım deyil!

LORD QORİNQ. Bəs nə istəyirsiniz, missis ÇİVLİ?

MİSSİS ÇİVLİ. Məni niyə Laura çağırırsınız, hə?

LORD QORİNQ. Mən bu adı xoşlamıram.

MİSSİS ÇİVLİ. Vaxt vardı xoşlayırdınız...

LORD QORİNQ. Elədir. Buna görə də indi xoşlamıram. (Missis ÇİVLİ jestlə onu yanında oturmağa çağırır, lord gülümsəyir və onun yanına gedir.)

MİSSİS ÇİVLİ. Artur, bir zamanlar siz məni sevirdiniz.

LORD QORİNQ. Hə, sevirdim.

MİSSİS ÇİVLİ. Və məndən xahiş edirdiniz ki, sizin arvadınız olum.

LORD QORİNQ. Bu, mənim sizə olan sevgimin təbii nəticəsi idi.

MİSSİS ÇİVLİ. Sonra da məni atdınız... ona görə ki, guya, məni Tenbinin qış bağında olarkən zavallı lord Mortleyklə mazaqlaşanda görmüşdünüz... Daha doğrusu, siz dediniz ki, görmüsünüz...

LORD QORİNQ. Bildiyimə görə, bu məsələni mənim vəkilim müəyyən şərtlərlə sizinlə həll edib. O şərtləri siz özünüz diktə etmişdiniz...

MİSSİS ÇİVLİ. O zaman mən kasıb idim, siz varlı...

LORD QORİNQ. Elədir. Buna görə də siz özünüzü elə aparırdınız ki, guya, məni sevirsiniz.

MİSSİS ÇİVLİ (çiyinlərini çəkir). Yazıq qoca lord Mortleyk! Onun danışmağa ikicə mövzusu vardı – biri arvadıydı, biri də podaqrası! Və mən heç vaxt başa düşə bilmirdim ki, o, bunların hansı birindən danışır. Bədbəxt qoca onların hər ikisini elə pis söyürdü ki! Nə isə... Artur, siz o zaman çox sarsaq bir hərəkət etdiniz. Lord Mortleyk mənim üçün əyləncədən başqa bir şey deyildi. Belə deyək də – ingilis bağ evinə qonaq getdiyiniz zaman qeyri-ixtiyari özünü əyləncəyə aludə edən adamın rəzil məşğuliyyəti kimi bir şey idi. Adam darıxmaqdan orada nə desən edər! Bundan ötrü heç kimi günahkar saymazlar!

LORD QORİNQ. Bəli, çoxları belə hesab edir.

MİSSİS ÇİVLİ. Mən sizi sevirdim, Artur.

LORD QORİNQ. Əziz missis ÇİVLİ, kimisə sevmək üçün siz həmişə çox ağıllı olmusunuz.

MİSSİS ÇİVLİ. Amma sizi sevirdim. Siz də məni sevirdiniz. Özünüz də bilirsiniz ki, məni sevirdiniz. Məhəbbət isə çox qeyri-adi bir hissdır. Əgər kişi nə vaxtsa bir qadını sevibsə, o, həmin qadın üçün hər şey edər. Bircə şeydən – o qadını sevməkdə davam etməkdən başqa! (Əlini onun əllərinə toxundurur.)

LORD QORİNQ (əllərini ehtiyatla çəkir). Elədir, hər şeyi edər, bircə sevməkdən başqa.

MİSSİS ÇİVLİ (pauzadan sonra). Mən xaricdə yaşamaqdan bezmişəm. Londona gəlmək istəyirəm. İstəyirəm ki, gözəl bir evim olsun burada. Salonum olsun, qonaq qəbul edim. Əgər ingilislərə danışmağı, irlandlara isə qulaq asmağı öyrətmək olsaydı, buradakı cəmiyyət, bilirsiniz, necə mədəni olardı! Bundan başqa, mən artıq yaşımın romantik mərhələsindəyəm. Mən dünən sizi Çiltərlərin evində görəndə anladım ki, kimisə sevməli olsam, o yalnız siz olacaqsınız, Artur! Belə! Sizinlə evlənən günün səhəri isə mən o məktubu sizə verəcəyəm. Robert Çiltərlərin məktubunu! Bax mənim təklifim budur! Hətta mən o məktubu indi də verə bilərəm, əgər siz mənimlə evlənəcəyinizə söz versəniz.

LORD QORİNQ. Lap indi?

MİSSİS ÇİVLİ (gülür). Sabah!

LORD QORİNQ. Ciddi deyirsiniz?

MİSSİS ÇİVLİ. Tam ciddiyyətlə.

LORD QORİNQ. Məndən sizə yaxşı ər olmaz.

MİSSİS ÇİVLİ. Mənə pis ər də yetərlidir. Mən artıq iki dəfə ərdə olmuşam. İkisini görmüşəm. Onlar məni dəhşətli dərəcədə əyləndirirdilər.

LORD QORİNQ. Demək istəyirsiniz ki, siz özünüz özünüzü əyləndirirdiniz, eləmi?

MİSSİS ÇİVLİ. Mənim evliliyim barədə nə bilirsiniz?

LORD QORİNQ. Heç nə. Lakin mən onu kitab kimi oxuya bilirəm.

MİSSİS ÇİVLİ. Necə yəni kitab? Hansı kitabdan danışırırsınız?

LORD QORİNQ (qalxır). Say kitabından I.

MİSSİS ÇİVLİ. Evinizə gələn qadını təhqir etmək nə dərəcədə nəzakət sayılır, hə?

LORD QORİNQ. Əgər qadın sizin kimi belə füsunkardırsa, onun cinsi onun üçün müdafiə rolunu oynamır. Onun cinsi kişi üçün bir çağırışdır.

MİSSİS ÇİVLİ. Yəni düşünürsünüz ki, bu, mənə komplimentdir, hə? Əzizim, qadınları komplimentlə tərk-silah etmək olmaz. Kişiləri isə etmək olar. İki cins arasındakı fərq də bundadır.

LORD QORİNQ. Qadınlar heç vaxt heç nə ilə tərksilah olunmurlar... hər halda, mənim bildiyimə görə.

MİSSİS ÇİVLİ (pauzadan sonra). Deməli, belə çıxır ki, siz dostunuz Robert Çilternin məhv olmasını görməyi mənimlə evlənməkdən daha məqbul sayırsınız, eləmi? Özü də hələ də cazibədarlığını itirməmiş mənim kimi bir qadınla evlənməkdən! Düşünürdüm ki, siz fədakarlıq göstərəcəksiniz. Artur, bu necə də yaxşı olardı! Ömrünüzün qalan hissəsini də yüksəklərdə keçirərdiniz!

LORD QORİNQ. Mən indi elə belə edirəm. Fədakarlığa gəlincə isə onu gərək qanunla qadağan edəsən. Fədakarlıq özünü qurban verdiyin adamları əxlaqsız edir, adamlar həmişə yoldan çıxır, azırlar.

MİSSİS ÇİVLİ. Robert Çilterni nə iləsə əxlaqsızlaşdırmaq olmaz, hə? Yaddan çıxarmayın, mən onun əsl iç üzünü tanıyıram!

LORD QORİNQ. Sizin dediyiniz cəhətlər Robertin əsl mahiyyəti deyil! Bəli, razıyam sizinlə, onun gəncliyində etdiyi səhv hərəkətlər rüsvayçılıqdır, axmaqlıqdır, razıyam, şərəfsizlikdir... onun üçün ləyaqətsiz bir hərəkətdir, bunu da qəbul edirəm... amma bu, onun əsl mahiyyəti və iç üzünü deyil!

MİSSİS ÇİVLİ. Siz kişilər həmişə bir-birinizi müdafiə edirsiniz!

LORD QORİNQ. Siz qadınlar da həmişə bir-birinizə hücum edirsiniz!

MİSSİS ÇİVLİ (qıcıqlanır). Mən yalnız bir qadına hücum edirəm, Gertruda Çilternə! Mən ona nifrət edirəm! İndi həmişəkindən daha çox nifrət edirəm ona!

LORD QORİNQ. Yəqin, ona görə ki, siz onun həyatını əsl faciəyə döndərmisiniz.

MİSSİS ÇİVLİ (istehzayla). Qadının həyatında yalnız bir əsl faciə var; onun üçün keçmiş olan şey onun əbədi məşuqu, gələcək isə bir qayda olaraq əridir.

LORD QORİNQ. Ledi Çiltern sizin eyhamla danışdığınız həyatdan bixəbərdir.

MİSSİS ÇİVLİ. Yeddi ölçülü əlcək geyən qadının başı heç nədən çıxmaz.

Bilirsinizmi, Gertruda həmişə yeddi ölçüdə əlcək geyir? Görünür, elə bu da bizi bir-birimizdən fərqləndirir... Nə isə... Artur, deməli, bizim romantik görüşümüz bitdi, eləmi? Heç olmasa, siz bu görüşün romantik olması qənaətindəsinizmi, hə? Bir də fikirləşin, əgər sizin arvadınız olsam, mən öz diplomatik karyeramı qurban verməyə belə hazırım! Siz imtina etdiniz. Çox yaxşı. Əgər ser Robert mənim istədiyim Argentina kanalını müdafiə etməsə, mən onu ifşa edəcəyəm. Voilà tout!1

LORD QORİNQ. Bunu etməyin! Bu, alçaqlıq, vicdansızlıq olar!

MİSSİS ÇİVLİ (çiyinlərini çəkir). Belə gurultulu sözlər nəyə lazım?! Onların heç bir mənası yoxdur ki! Bu, kommersiya sövdəsidir. Vəssalam. Sentimental hissləri bura qarışdırmaq olmaz. Mən Robert Çilternə təklif etdim ki, məndən nəyisə pulla alsın. O hesab edir ki, mənim qiymətim həddən artıq bahadır. Əgər o, mənim istədiyim qiyməti verməsə, onda cəmiyyətlə hesablaşmalı olacaq. Bu, ona daha baha başa gələcək. Daha nə deyim, sözüm yoxdur. Mən getməliyəm. Sağ olun! Siz mənim əlimi sıxmaq istəmirsiniz?

LORD QORİNQ. Sizin? Yox! Mən sizin Robert Çilternlə bağlı o kommersiya sövdənizi, hiyləgər niyyətinizi bağışlayardım. Mən deyərdim ki, bu firıldağ elə bizim iyrənc biznes əsrimizə layiq bir işdir. Bunu da keçərdim sizə; lakin siz, görünür, unutmusunuz ki, bura sevgi haqqında danışmağa gəlmişdiniz, sizin dodaqlarınızdan “məhəbbət” sözü qopanda mən duydum ki, artıq bu sözün özünü də ləkələdiniz; sizin üçün sevgi artıq bağlanmış kitabdır; siz dünyanın ən mötəbər, ən zərif bir qadınının evinə gedib hiyləgərcəsinə ailəni dağıtmaq, ərini o qadının gözündən salmaq, onun sevgisini öldürmək, qəlbini incitmək, bəlkə də, parça-parça etmək, o qadının idealını məhv edib həyatını büsbütün zəhərləmək niyyətində olmusunuz! Bax bunu sizə bağışlaya bilməyəcəyəm! Bax bu, rəzalət və çirkinlikdir! Bunu heç cür bağışlamaq olmaz!

MİSSİS ÇİVLİ. Artur, siz mənə qarşı insafsızcasına danışsınız. İnanın mənə, siz mənə ədalətsizlik edirsiniz. Əvvəla, mən Gertrudagilə heç o məqsədlə də getməmişdim, mənim onu incitmək, yaxud onunla oyun oynamaq fikrim də yox idi. Biz ledi Markbiylə ona görə getdik ki, mən saçyığanımı itirmişdim, haradasa salmışdım. Soruşmaq istəyirdik ki, bəlkə, Gertrudagildə düşüb. İnanmırsansa, ledi Markbidən soruşa bilərsən. Ledi Markbi təsdiq edə bilər. Sonra ledi Markbi çıxıb getdi, biz qaldıq tək. Bizim Gertruda ilə söhbətimiz isə yaxşı alınmadı. Gertruda özü mənə kinayəli və tənəli sözlər dedi. Mən də cavabını qaytardım, bəlkə də, bir qədər sərt oldum, amma nə isə... mənim məqsədim bu deyildi, brilyant bilərziyimi tapmaq idi. Məsələ belə oldu.

LORD QORİNQ. Yaqut qaşlı ilanabənzər brilyant saçyığan?

MİSSİS ÇİVLİ. Hə, hə. Haradan bildiniz?

LORD QORİNQ. Çünki o tapılıb. Daha doğrusu, onu mən tapdım, lakin gedərkən eşikağasına bu barədə deməyi unuttum. (Qonaq otağına, yazı masasına tərəf gedir, masanın gözlərini açır.) Saçyığan buradadır. Yox, o biri gözdədir. Bax budur, saçyığan! Sizinkidirmi? (Gətirib göstərir).

MİSSİS ÇİVLİ. Hə. Ah, necə sevinirəm. Nə yaxşı tapıldı! Bu... Artur, mənə hədiyyədir...

LORD QORİNQ. Siz onu taxacaqsınız?

MİSSİS ÇİVLİ. Mütləq. Mənə kömək edin. (Lord Qorinq qəflətən qadının saçyığanını onun biləyinə taxır.) Nə edirsiniz? Mən bilmirdim heç, bunu bilərzik kimi də taxmaq olar?

LORD QORİNQ. Doğrudan?

MİSSİS ÇİVLİ (işvəylə öz gözəl əlini lorda uzadır). Belə də pis deyil! Baxın, görün mənə necə yaraşır!

LORD QORİNQ. Elədir. Onu sonuncu dəfə gördüyümdən də gözəldir.

MİSSİS ÇİVLİ. Nə vaxt görmüsünüz?

LORD QORİNQ (təmkinlə). On il bundan əvvəl. Ledi Berkşirin boynunda, siz də ondan oğurlamısınız bunu.

MİSSİS ÇİVLİ (diksinib geriyə çəkilir). Nə? Bu nə deməkdir?

LORD QORİNQ. Siz bu saçıyğanı mənim dayım qızı Meri Berkşirdən oğurlamısınız. Mən bu saçıyğanı o, ərə gedəndə ona bağışlamışdım. O vaxt bədbəxt xidmətçidən şübhələndilər və onu rüsvayçılıqla qovdular. Ötən gecə mən bunu dərhal tanıdım. Qərara aldım ki, oğrunu tapana kimi heç kəsə bir kəlmə deməyim. İndi oğrunu tapmışam; onun etirafını eşitdim.

MİSSİS ÇİVLİ. Yalandır! (Başını qaldırır.)

LORD QORİNQ. Həqiqətdir! Özünüz də bilirsiniz! Həm də sizin üzünüzdə elə indi oğru sözü yazılıb!

MİSSİS ÇİVLİ. Yox, elə deyil, mən bu ittihamı rədd edirəm! Deyəcəyəm ki, mən bu miskin saçıyğanı heç vaxt görməmişəm! Onu heç əlimdə də tutmamışam! Missis ÇİVLİ bilərziyi tələsik çıxarmağa çalışır. Lord Qorinq ona təbəssümlə baxır. Qadının əlləri bilərziyi çıxararkən titrəyir. Söyüş söyür.

LORD QORİNQ. Missis ÇİVLİ, oğurluq sərf eləmir; çünki oğru heç vaxt bilmir ki, o, necə gözəl bir şey oğurlayıb. Siz saçıyğanı çıxara bilmirsiniz? Bu saçıyğanı belə çıxarmaq olmaz, gərək biləsən, yaycığı haradadır. Görünür, siz bilmirsiniz bunu. Onu tapmaq çox çətinidir.

MİSSİS ÇİVLİ. Əclaf! Donuzun biri donuz! (Yenə çalışır ki, saçıyğanı açsın, amma açə bilmir.)

LORD QORİNQ. Oh! Gurultulu sözlər nəyə lazımdır? Onların indi heç bir mənası yoxdur.

MİSSİS ÇİVLİ (yenə hirsələ, hiddətlə qışqırır, saçıyğanı dartır. Sonra dayanır, lord Qorinqə baxır). Nə etmək fikrindəsiniz?

LORD QORİNQ. Eşikağasını çağıracağam. O, nümunəvi xidmətçidir, çağırışa dərhal gəlir. O gələndə kimi isə mən onu polisə dalınca göndərəcəyəm.

MİSSİS ÇİVLİ (qorxudan əsir). Polisə? Nə üçün?

LORD QORİNQ. Sabah Berkşirlər sizi məhkəməyə verəcək. Buna görə də polis gəlib sizi aparmalıdır.

MİSSİS ÇİVLİ (qorxudan üzüntülü görünür, rəngi ağarıb, dodaqları titrəyir. Üzündən maska düşüb. Bu anlarda ona baxmaq çox dəhşətlidir). Bunu etməyin! Nə istəyirsiniz edərəm, Artur! Dünyada nəyi istəsəniz, edərəm sizin üçün!

LORD QORİNQ. Robert Çilternin məktubunu verin!

MİSSİS ÇİVLİ. Yox!.. Dayanın! Qoyun bir qədər fikirləşim!

LORD QORİNQ. Robert Çilternin məktubunu verin!

MİSSİS ÇİVLİ. Özümlə götürməmişəm axı! Sabah verərəm!

LORD QORİNQ. Yalan deməyin! Məktubu bu saat mənə verin!

(Missis ÇİVLİ məktubu çıxarıb uzadır. Onun rəngi meyit kimi ağarıb.) Həmin məktubdur?

MİSSİS ÇİVLİ (boğuş səslə). Hə, odur!

LORD QORİNQ (məktubu götürür, baxır, diqqətlə gözdən keçirir və sonra onu lampa odunda yandırır). Missis ÇİVLİ, sizin kimi gözəl və yaraşlıq qadının sağlam düşüncədən, hər halda, məhrum olmamasını görmək çox xoşdur. Sizi təbrik edirəm.

MİSSİS ÇİVLİ (yazı masasının üstündə ledi Çiltərnin məktubu gözünə sataşır, məktubun ucu kitabın altından görünür.) Xahiş edirəm, bir stəkan su gətirin mənə!

LORD QORİNQ. Oh, əlbəttə! (Otağın küncünə tərəf gedir, stəkana sü süzür, arxası missis ÇİVLİə olanda, qadın ledi Çiltərnin məktubunu oğurlayır, lord Qorinq qayıdıb suyu ona uzadanda qadın nazla imtina edir.)

MİSSİS ÇİVLİ. Yox, istəmirəm, sağ olun. Mənə kömək edin, geyinim!

LORD QORİNQ. Böyük məmnuniyyətlə. (Mantosunu tutur.)

MİSSİS ÇİVLİ. Təşəkkür edirəm. Mən bir də heç vaxt Robert Çiltərnə narahət etməyəcəyəm, ona zərər gətirməyəcəyəm.

LORD QORİNQ. Missis ÇİVLİ, xoşbəxtlikdən, buna imkanınız da yoxdur!

MİSSİS ÇİVLİ. Hətta imkanım da olsaydı, etməzdim. Əksinə, mən ona elə bir xidmət göstərmək istəyirəm ki!

LORD QORİNQ. Bunu sizdən eşitməyimə şadam. Görünür, sizin qəlbinizdə çevriliş baş verib.

MİSSİS ÇİVLİ. Bəli! Sadəcə, ürəyim ağrıyır: Robert Çiltərn kimi təmiz, əsl ingilis zadəganını, vicdanlı adamı vicdansızcasına aldadırlar. Elə buna görə də...

LORD QORİNQ. Nə buna görə?..

MİSSİS ÇİVLİ. Bilirsiniz, mənim cibimə necə olubsa, bir sənəd, özü də çox maraqlı bir sənəd düşüb. Gertruda Çiltərnin vida sözü və ölümqabağı etirafları...

LORD QORİNQ. Nə demək istəyirsiniz?

MİSSİS ÇİVLİ (acı-acı gülümsəyərək özündənrazı halda). Onu demək istəyirəm ki, mən Robert Çiltərnə onun arvadının bu gecə sizə yazdığı sevgi məktubunu göndərmək niyyətindəyəm!

LORD QORİNQ. Sevgi məktubu?

MİSSİS ÇİVLİ (gülərək). “İnanıram. Görmək istəyirəm. Gəlirəm. Gertruda”.

LORD QORİNQ (yazı masasına yaxınlaşır, konverti götürür, içinə baxır, görür ki, boşdur, dönür). Mənfur qadın! Oğurluq etməsəniz, qala bilməzsəniz! Əliniz öyrəşib! Qaytarın mənə məktubu! Qaytarmasanız, onu zorla alacağam sizdən! Onu verməsəniz, mənim evimdən çıxma bilməyəcəksiniz! (Qadının üstünə cumur, lakin missis ÇİVLİ stolun üstündəki elektrik zəngini götürür, basır və Fipps o dəqiqə içəri girir).

MİSSİS ÇİVLİ (pauzadan sonra). Lord Qorinq zəng vurdu ki, siz məni ötürəsiniz. Gecəniz xeyrə, lord Qorinq! (Fippsin müşayiəti ilə çıxır. Onun üzünə yenə işıq saçır, həqarətli bir işıq. Gözləri od saçır, elə bil, gəncliyi yenidən qayıdıb. Onun vida baxışları ox kimi dəşicidir.)

Lord Qorinq miskin-miskin durub, dodaqlarını çeynəyir, sonra siqaret çəkməyə başlayır.

Pərdə.

DÖRDÜNCÜ PƏRDƏ

İkinci şəkildəki şərait. Lord Qorinq divar sobasına söykənib, əlləri ciblərində. Darıxır.

LORD QORİNQ (saatı çıxarıb baxır, sonra zəngi basır). Axx, belə də iş olar?! Bu evdə heç kəsi tapa bilmirəm! Bir adam yoxdur ki, danışasan onunla! Məndə isə o qədər maraqlı məlumatlar var ki! Mən indi lap təcili nömrəyə gedən qəzet materialı kimiyəm! (Xidmətçi daxil olur.)

CEYMS. Ser Robert hələ xarici işlər nazirliyindədir, milord.

LORD QORİNQ. Ledi Çiltern hələ aşağı düşməyib?

CEYMS. Miledi öz otağındadır, çölə çıxmayıb. Elə indicə at sürməkdən gəlib.

LORD QORİNQ (öz-özünə). Bu da pis deyil!

CEYMS. Lord Kaverşam ser Roberti kitabxanada gözləyir. Mən ona dedim ki, siz buradasınız, milord.

LORD QORİNQ. Təşəkkür edirəm. Ona deyə bilərsinizmi ki, mən artıq çıxıb getmişəm?

CEYMS (təzim edir). Deyərəm, milord. (Çıxır.)

LORD QORİNQ. Üç gün dalbadal ata ilə görüşmək! Vallah, hətta ən sevimli ata olsa belə, oğul üçün bu çoxdur! Allah eləyə, o, bu otağa gəlməyə! Ümumiyyətlə, gərək atalar görünməsin, gərək heç onların səsini də eşitməyəsən. Möhkəm ailənin əsası yalnız budur! Analar fərqlidirlər. Analar adamın qəlbini oxuya bilirlər. (Özünü kresloya atır, qəzet götürür, başlayır oxumağa. Lord Kaverşam daxil olur.)

LORD KAVERŞAM. Hə, oğlum, Artur, sən burada neyləyirsən? Yenə, adətin üzrə, vaxt öldürürsən, hə?

LORD QORİNQ (qəzeti tullayıb ayağa durur). Əziz ata, əgər kimsə kiminsə evinə gedirsə, o özü vaxt itirmir, əksinə, qonaq getdiyi adamın vaxtını alır!

LORD KAVERŞAM. Dünən gecəki söhbətlərim barədə fikirləşdin?

LORD QORİNQ. Elə yalnız bu barədə düşünürəm, ata.

LORD KAVERŞAM. Yaxşı, de görüm, artıq nişanlandın, ya yox?

LORD QORİNQ (mülayim). Hələ yox! Amma yəqin ki, səhər yeməyinə qədər bunu edəcəyəm!

LORD KAVERŞAM (istehzalı təbəssümlə). Nahara qədər də təxirə sala bilərsən, əgər münasib deyilsə!

LORD QORİNQ. Təşəkkürlər! Amma düşünürəm ki, elə səhər yeməyinə qədər nişanlansam, yaxşıdır.

LORD KAVERŞAM. Hm! Səndən baş açammıram da! Bilmək olmur ciddi deyirsən, ya yox!

LORD QORİNQ. Mən özüm də heç bilmirəm, ata! (pauza)

LORD KAVERŞAM. Bugünkü “Tayms”ı oxumusan?

LORD QORİNQ. “Tayms”ı? Yox, oxumamışam. Mən ancaq “Morning Post”u oxuyuram. Müasir həyat barədə bir şey bilmək istəyirsənsə, yalnız bu məlumatları öyrənə bilərsən – bu və ya digər hersoginya indi haradadır. Vəssalam. Qəzetin işi budur. Qalan məlumatlar adamın başını xarab edir.

LORD KAVERŞAM. Necə? Sən Robert Çilternin karyerası barədəki məlumatı oxumamısan? Özü də birinci səhifədə!

LORD QORİNQ. Nə? Robert haqqında? Yox. Oxumamışam. Nə yazıblar?

LORD KAVERŞAM. Nə yazıblar? Əlbəttə, ən tərifi sözlər! Çilternin dünənki iclasda Argentina kanalı barədəki çıxışı əla effekt verib! O çıxış natiqlik sənətinin zirvəsi sayıla bilər. Kanningdən1 bəri palatada hələ belə çıxış olmamışdı!

LORD QORİNQ. Ah! Kanning kimdir? Tanımıram onu, heç maraqlanmıram da... Hə, necə oldu, Çiltern... bu layihəni müdafiə elədi?

LORD KAVERŞAM. Müdafiə elədi? Sən onu hələ yaxşı tanımırısan, ser! O, layihəni alt-üst elədi! Onu bir qəpiklik elədi! Hələ üstəlik, bütövlükdə belə layihələri maliyyələşdirən indiki maliyyə sisteminin atasını yandırdı! Bu nitq onun karyerasının dönüş nöqtəsi olacaq! Bəli, “Tayms” belə də yazır! Sən gərək bu məqaləni oxuyasan, oğlum! (Qəzeti açır.) “Ser Robert Çiltern...bizim ən görkəmli və gənc dövlət xadimlərimizdən biri... usta natiq... qətiyyətli mövqeyi və nüfuzu... vicdanlı və namuslu... dəyanət və etibarını ilə tanınan... ingilis ictimai həyatının ən yaxşı təmsilçisi... mənəvi cəhətdən aşılınmış xarici siyasətçilərdən kəskin surətdə fərqlənən...” Görürsən? Sənin haqqında belə şeylər yazmazlar, ser!

LORD QORİNQ. Allah eləməsin! Lakin mən çox şadam ki, Robert haqqında belə şeylər yazıblar. Mən lap yaxşı mənada heyrləndim. Bu, onu göstərir ki, Robert cəsarətli adamdır.

LORD KAVERŞAM. Cəsarət nədir, a bala! O dahidir!

LORD QORİNQ. Ah! Mən daha çox cəsarət deyərdim buna! Bizim dövrdə dahilər itətökdür. Amma cəsarətli adama nadir hallarda rast gəliirsən.

LORD KAVERŞAM. Bəs sən nə üçün parlamentə keçmirsən, hə?

LORD QORİNQ. Ata, əzizim, parlamentə yalnız cansıxıcı adamlar gedir və orada yalnız küt adamlar uğur qazanırlar.

LORD KAVERŞAM. Bəs sən niyə həyatda faydalı bir işin qulpundan yapışmırısan?

LORD QORİNQ. Mən hələ çox cavanam.

LORD KAVERŞAM (quru tərzdə). Cavanların bu cür münasibətlərinə yoxam da! İndiki dövrdə hamı özünü cavan göstərməyə çalışır. Çox axmaq bir dəbdir!

LORD QORİNQ. Cavanlıq dəb deyil, ata! Cavanlıq incəsənətdir!

LORD KAVERŞAM. Sən mənə de görüm, niyə o gözəl qadın var e, miss Çiltern, ona evlənmək təklif etmirsən, hə?

LORD QORİNQ. Mənim əsəblərim zəifdir. Xüsusilə səhərlər.

LORD KAVERŞAM. Doğrudan a! Onda sənə heç bir şansın yoxdur ki, miss Çiltern heç təklifini qəbul etməz!

LORD QORİNQ. Heç bilmirəm bu gün necə olacaq! Görək də!

LORD KAVERŞAM. Əgər o, sənə təklifini qəbul etsə, onda İngiltərənin ən gözəl ağılsızı olar.

LORD QORİNQ. Mən də elə ağılsızla evlənmək istəyirəm! Ağıllı arvad mənim başımı altı ayın içində xarab eləyər!

LORD KAVERŞAM. Sən miss Çilternə layiq deyilsən!

LORD QORİNQ. Ata, əzizim, əgər biz kişilər layiq olduğumuz qadınlarla evlənsəydik, onda həyat bizim üçün dözülməz olardı.

Meybl Çiltern daxil olur.

MEYBL ÇİLTERN. Aaa! Salam, lord Kaverşam! Ledi Kaverşam necədir?

LORD KAVERŞAM. Ledi Kaverşam özünü ... həmişəki kimi hiss edir. Hə, həmişəki kimi.

LORD QORİNQ. Sabahınız xeyir, miss Meybl!

MİSS MEYBL (ona heç əhəmiyyət vermir, yalnız lord Kaverşama müraciət edir).

Bəs ledi Kaverşamın şlyapaları necədir? Yaxşıdır mı hamısı?

LORD KAVERŞAM. Bu yaxında vəziyyətləri yaman ağırlaşmışdı...

LORD QORİNQ. Miss Meybl, sabahınız xeyir!

MEYBL ÇİLTERN (lord Kaverşama). Ümidvaram ki, cərrahiyyə müdaxiləsi lazım gəlməyəcək.

LORD KAVERŞAM (qızın zərif inadkarlığına gülümsəyir). Əgər bu baş versə, onda gərək biz ledi Kaverşama uyuşdurucu verək. Əks təqdirdə o heç tükünə belə toxunmağa icazə verməz.

LORD QORİNQ (bir qədər də vurğu ilə). Sabahınız xeyir, miss Meybl!

MEYBL ÇİLTERN (dönür, yalandan təəccüblə). Aaa, siz də buradasınız? Yəqin, bilərsiniz, təyin etdiyimiz görüşə gecikdiyiniz üçün mən artıq sizinlə heç vaxt danışmayacağam.

LORD QORİNQ. Miss Meybl, bu qədər amansız olmayın! Siz Londonda yeganə adamsınız ki, mən özümü məcbur edirəm qulaq asım. Özü də mənim bundan xoşum gəlir.

MEYBL ÇİLTERN. Lord Qorinq, sizin mənə dediklərinizin heç birinə inanmıram. Eləcə də mənim sizə dediklərimə inanmıram...

LORD KAVERŞAM. Əzizim, lap düz deyirsiniz. Əhsən, düz dediniz. Yəni ona aid nə dediniz, düzdür!

MEYBL ÇİLTERN. Xahiş edirəm, oğlunuza deyın ki, heç olmasa, hərdən özünü yaxşı aparsın. Heç olmasa, ayda-ildə bir dəfə, dəyişiklik üçün.

LORD KAVERŞAM. Miss Çiltern, təəssüf ki, mən oğluma cüzi də olsa təsir edə bilmirəm. Kaş edə biləydim. Edə bilsəydim, onu məcbur edərdim buna.

MEYBL ÇİLTERN. Görünür, o, həddən artıq zəif iradəli məxluqlara aiddir, onlara heç bir təsir kar eləmir.

LORD KAVERŞAM. Onun qəlbi daşdandır, heç qəlbi yoxdur ki!

LORD QORİNQ. Məncə, burada mən artıqam.

MEYBL ÇİLTERN. Bu, sizin üçün faydalıdır, onda bilərsiniz ki, adamlar sizin dalınızca nələr danışirlar.

LORD QORİNQ. Adamların mənim dalımca nələr söylədiyi məni heç maraqlandırmır. Bu, məni çox arxayınlaşdırır.

LORD KAVERŞAM. Mənim əzizim, görürəm, sizinlə xudahafizləşmək vaxtıdır.

MEYBL ÇİLTERN. Siz məni lord Qorinqlə təkbətək qoyursunuz? Özü də belə, səhər tezdən!

LORD KAVERŞAM. Bağışlayın, mən onu özümlə Dauninq stritə apara bilməyəcəyəm. Bu gün baş nazirin işsizləri görmək günü deyil! (Miss Meyblin əlini sıxır, şlyapasını və əlağacını götürüb çıxanda acıqla oğlunu süzür.)

MEYBL ÇİLTERN (qızılğülləri götürüb stolun üstündəki vazaya qoymağa başlayır). Parkda görüş yerinə gəlməyən adamlar çox pisdirlər.

LORD QORİNQ. Sadəcə, əclafdırlar, yaramazdırlar!

MEYBL ÇİLTERN. Yaxşı ki, bunu boynunuza alırsınız. Amma başa düşmürəm, bunu deyərkən niyə belə özünüzdən razı simanız var!

LORD QORİNQ. Bacarmıram. Sizinlə birlikdə olanda həmişə belə özümdənrazi görkəmim olur.

MEYBL ÇİLTERN (hirsli-hirsli). Deməli, belə çıxır ki, mənim vəzifəm sizinlə birlikdə qalmaqdır, hə?

LORD QORİNQ. Əlbəttə, elədir ki var.

MEYBL ÇİLTERN. Mən vəzifə etibarilə görməli olduğum şeyləri bir qayda olaraq yerinə yetirmirəm. Hər cür öhdəlikdən zəhləm gedir. Buna görə də çox təəssüf... sağ olun, mən getməliyəm... xudahafiz..

LORD QORİNQ. Xahiş edirəm, getməyin, miss Meybl. Mənim sizinlə xüsusi söhbətim var; sizə çox vacib bir şey deməliyəm.

MEYBL ÇİLTERN (təəccüblə). Oh! Bəlkə, evlənmək təklifidir?

LORD QORİNQ (bir balaca karıxır). Mən... hə... daha doğrusu... istəyirəm deyəm ki...

MEYBL ÇİLTERN (rahat və məmnun halda nəfəs alır). Çox şadam! Bu artıq bu gün ikincidir!

LORD QORİNQ (acıqla). İkincidir? O hansı həyasız eşşəkdir elə? Məndən qabaq sizə evlənmək təklifinə cürət edib?

MEYBL ÇİLTERN. Kim olacaq?! Tommi Trafford! Bu gün onun günüdür! Mövsüm ərzində o, həmişə çərşənbə və cümə axşamları mənə evlənmək təklif edir.

LORD QORİNQ. Ümidvaram ki, siz onu rədd etmisiniz.

MEYBL ÇİLTERN. Mən həmişə onu rədd edirəm. Elə buna görə də Tommi mənə evlənmək təklifini etməkdən yorulmur. Lakin bu gün mən sizə elə hirsələnmişdim ki, az qala, ona razılıq verəcəkdim. Bu, sizin hər ikinizə əntiqə dərs olardı. Onda hər ikiniz qadınla yaxşı davranmağı öyrənərdiniz.

LORD QORİNQ. Ah! Tommi Trafford cəhənnəm olsun! Tommi eşşəyin biridir! Mən sizi sevirəm.

MEYBL ÇİLTERN. Bilirəm! Belə hesab edirəm ki, siz gərək bunu mənə çoxdan deyəydiniz. Özü də bunun üçün mən sizə dəfələrlə şans vermişdim!

LORD QORİNQ. Meybl, nə olar, ciddi olun! Xahiş edirəm sizdən, yalvarıram, ciddi olun!

MEYBL ÇİLTERN. Ah! Kişi həmişə bu sözləri qadına evlənməmişdən qabaq deyir. Evlənəndən sonra isə heç vaxt belə sözlər söyləmir.

LORD QORİNQ (əlindən tutur). Meybl, mən dedim ki, sizi sevirəm. Bəs siz... heç olmasa, bir balaca da olsa, məni sevirsinizmi?

MEYBL ÇİLTERN. Ah! Axmaq Artur! Əgər bir qədər, bir azca ağılınız olsaydı, onda bunu çoxdan bilərdiniz: mən sizdən ötrü öldüm. Sizdən başqa Londonda bunu hamı bilir. Axı bu, sadəcə olaraq, qalmaqdır, yəni mənim sizi belə çox sevməyim əməlli-başlı qalmaqla bənzəyir. Təəccüb edirəm ki, siz hələ bir mənimlə danışırınsınız da. Mən öz nüfuzumu tamam itirmişəm, adımla batırmışam. Hər halda, mən indi xoşbəxtəm; xoşbəxtəm ki, görünür, mənim heç adım-sanım da yoxdur, etibarım da...

Lord Qorinq qızı tutub qucaqlayır, onu ehtirasla öpməyə başlayır. Sonra araya xəfif bir sükut çökür.

LORD QORİNQ. Əzizim, bilirsən, mən elə qorxurdum ki! Qorxurdum ki, sən məni rədd edəsən!

MEYBL ÇİLTERN (gözlərini ona dikir). Eh, Artur, yəni sənə, doğrudanmı, nə vaxtsa rədd cavabı veriblər? Təsəvvür edə bilmirəm ki, kimsə səndən imtina eləsin.

LORD QORİNQ (qızı yenidən öpüslərə qərğ edəndən sonra). Mən, əlbəttə, sənə heç dırnağın da ola bilmərəm, Meybl.

MEYBL ÇİLTERN (lorda qısıılır). Əzizim, mən çox sevinirəm. Mən isə qorxurdum, qorxurdum ki, birdən elə oldun... lap çeçələ barmağım oldun...

LORD QORİNQ (bir qədər tərəddüddən sonra). Və mən... mən...mənim yaşıım artıq bir az otuzu keçib.

MEYBL ÇİLTERN. Əzizim, sən yaşıından həftələrlə cavan görünürsən...

LORD QORİNQ (heyranlıqla). Bunu necə də şirin deyirsən!.. Meybl, bir şeyi də açıq deməliyəm sənə: mən çox bədxərcəm!

MEYBL ÇİLTERN. Elə mən özüm də, Artur! Buna görə də bizim aramızda tam anlaşma olacaq! Hə... indi gedim, Gertrudayla salamlaşmalıyam.

LORD QORİNQ (qızı öpür). Yəni, doğrudan, salamlaşmalısən?

MEYBL ÇİLTERN. Hə.

LORD QORİNQ. Onda ona de ki, onunla vacib söhbətim var. Onu görməliyəm. Mən burada bütün günü gözləmişəm, onları – ya Roberti, ya da onu görmək üçün. Vacib işim var onlarla...

MEYBL ÇİLTERN. Nə? Deməli, sən bura işdən ötrü gəlmisən? Deməli, sən xüsusi olaraq mənə evlənmək təklifini etmək üçün gəlməmişən, hə?

LORD QORİNQ (zəfər çalmış adam kimi). Yox! Bu, mənim şiddətli ehtirasım idi!

MEYBL ÇİLTERN. Birinci ehtirasın...

LORD QORİNQ. Sonuncu...

MEYBL ÇİLTERN. Şadam bu sözləri eşitməyimə. Yaxşı, burada gözlə. Beş dəqiqəyə gəlirəm və mən olmayanda yolunu azma.

LORD QORİNQ. Sevimli Meybl! Sən olmayanda məni heç kim yoldan çıxara bilməz. Məni yalnız sənin cazibən yoldan çıxarır. Yeri gəlmişkən, mən dəhşətli dərəcədə səndən asılı oluram.

Ledi Çiltern içəri girir.

LEDİ ÇİLTERN. Sabahın xeyir, əzizim. Bu gün sən necə də yaxşılaşmışsən.

MEYBL ÇİLTERN. Siz isə solmusunuz, elə bil, Gertruda! Rənginiz ağarıb.

Amma bu, sizə yaraşır.

LEDİ ÇİLTERN. Sabahınız xeyir, lord Qorinq.

LORD QORİNQ (təzim edərək). Sabahınız xeyir, ledi Çiltern.

MEYBL ÇİLTERN (lord Qorinqə pıçıltıyla). Mən şüşəbənddə olacağam, bağın içində, sol tərəfdə ikinci palma ağacının altında.

LORD QORİNQ. Soldan ikinci?

MEYBL ÇİLTERN (şən əhvali-ruhiyyə ilə gülümsəyərək). Hə, adi palma ağacının altında. (Ledi Çilterndən gizlin ona öpüş göndərir və çıxır.)

LORD QORİNQ. Ledi Çiltern, sizə deməyə yaxşı xəbərlərim var. Ötən gecə missis ÇİVLİ Robertlə bağlı məktubu mənə verdi. Mən onu yandırdım. Roberti daha heç bir təhlükə gözləmir.

LEDİ ÇİLTERN (divanda oturur). Təhlükə gözləmir! Ah! Şükür Allaha, mən necə xoşbəxtəm! Nə yaxşı Robertin sizin kimi bir dostu var! Siz onu xilas etdiniz! Siz bizi xilas etdiniz! Ah, ya Rəbb, nə yaxşı!

LORD QORİNQ. Amma indi... başqa bir adamı təhlükə gözləyir.

LEDİ ÇİLTERN. Kimi?

LORD QORİNQ (onunla yan-yana oturur). Sizi!

LEDİ ÇİLTERN. Məni? Təhlükə gözləyir məni? Necə yəni?

LORD QORİNQ. Təhlükə çox böyük sözdür. Ola bilsin ki, mən bu sözü düzgün ifadə etmədim. Lakin hər halda, elə bir şərait yaranıb ki, mən bu barədə sizi xəbərdar etməliyəm. Dünən axşam siz mənə gözəl bir məktub yazmışdınız, təsirli bir məktub. Məndən kömək xahiş edirdiniz. Siz o məktubu mənə ərinizin köhnə bir dostu kimi yazmışdınız. Səmimiyyətlə. Missis ÇİVLİ o məktubu mənim otağımdan oğurladı.

LEDİ ÇİLTERN. Nə olsun, məktub onun nəyinə lazımdır? Bu, sizi niyə narahat edir ki?

LORD QORİNQ (ayağa durur). Ledi Çiltern, mən sizinlə açıq danışacağam. Missis ÇİVLİ bu məktuba xüsusi bir məna verir və bu məktubu da sizin ərinizə göndərmək istəyir.

LEDİ ÇİLTERN. Nə məna verə bilər axı? Oh!.. Aman Allah! Bircə bu çatdırdı! Yox! Bircə o məna olmasın! Yox! Əgər mən çətin məqamda sizə məktub yazmışamsa, yazmışamsa ki, sizin köməyinizə ehtiyacım var, sizə inanıram, sizin yanınıza gəlirəm... siz mənə məsləhət verə bilərsiniz... Aman Allah! Nə yaman murdar qadın imiş! O, bu məktubu ərimə göndərmək istəyir? Mənə hər şeyi danışın! Hər şeyi, görüm nə olub?

LORD QORİNQ. Missis ÇİVLİ mənim kitabxanama bitişik qonaq otağımda gizlənmişdi, mənim xəbərim olmadan. Mən elə bilirdim ki, bu sizsiniz. Çünki siz yazmışdınız ki, gələcəksiniz. Qəflətən Robert də gəlib çıxdı. Stul, ya da kreslo aşdı, otaqdan səs gəldi. Robert zorla otağa girib o qadını gördü. Dəhşətli səhnə idi. Mən hələ də düşünürdüm ki, o qadın sizsiniz. Robert mənimlə çox hirslə danışmışdı. Sonda mən missis ÇİVLİ qonaq otağımda gördüm. Sizin məktubunuz da onun əlində idi. Nə vaxt və necə oğurlayıb, orasını bilmirəm.

LEDİ ÇİLTERN Saat neçəydi?

LORD QORİNQ. On birin yarısı olardı. İndi isə mən təklif edirəm ki, bütün bunları dərhal Robertə çatdırmaq lazımdır.

LEDİ ÇİLTERN (demək olar ki, qorxmuş halda lorda baxır). İstəyirsiniz mən Robertə deyəm ki, siz məni gözləyirdiniz orada, missis ÇİVLİ yox, hə?

Düşünmüşünüz ki, gecə saat on birin yarısında mən sizin qonaq otağında gizlənmişəm? Siz istəyirsiniz ki, mən bunu Robertə deyim, hə?

LORD QORİNQ. Məncə, Robert bunu bilsə, yaxşıdır.

LEDİ ÇİLTƏRN (ayağa durur). Ah, mən bunu deyə bilmərəm! Yox, bu mümkün deyil!

LORD QORİNQ. Onda qoyun mən deyim!

LEDİ ÇİLTƏRN. Yox!

LORD QORİNQ (ciddi). Ledi Çiltern, siz səhv edirsiniz.

LEDİ ÇİLTƏRN. Yox! Bu məktubu ondan almaq lazımdır! Vəssalam! Amma...

mən bunu necə edə bilərəm? Ona məktublar günün istənilən vədəsində gəlir.

Onun katibi məktubları açır və sonra Robertə verir. Mən cürət edib onlardan xahiş edə bilmərəm ki, ərimə gələn məktubları mənə versinlər. Mümkün deyil, yox!

Ah! Mən nə edim bəs, niyə demirsiniz, nə edim?

LORD QORİNQ. Sakit olun, ledi Çiltern. Xahiş edirəm, suallarına cavab verəsiniz. Deyirsiniz, ərinizə gələn məktubları katib açır?

LEDİ ÇİLTƏRN. Bəli.

LORD QORİNQ. Bu gün kimdir növbədə? Mister Trafford?

LEDİ ÇİLTƏRN. Yox, mister Monforddur, deyəsən.

LORD QORİNQ. Ona inana bilərsinizmi?

LEDİ ÇİLTƏRN (məyusluqla). Necə inanım? Necə olur o?

LORD QORİNQ. Yəni siz ondan nəşə xahiş eləsəniz, o edərmi?

LEDİ ÇİLTƏRN. Məncə, hə, edər.

LORD QORİNQ. Sizin məktubunuz çəhrayı kağızda yazılmışdı. Katib onu tanıya biləcək, onu oxumamış belə tanıyacaq, elə deyilmi? Rəngindən!

LEDİ ÇİLTƏRN. Yəqin ki.

LORD QORİNQ. İndi o buradadır?

LEDİ ÇİLTƏRN. Bəli.

LORD QORİNQ. Onda qoy mən özüm gedim ona deyim ki, gün ərzində Robertə belə bir məktub gələcək, çəhrayı rəngli kağızda. Həmin məktub Robertin əlinə düşməməlidir. (Qapıya sarı gedib onu açır.) Oh! Robert pilləkənlərlə yuxarı qalxır! Əlində də məktub! Məktub artıq ona çatıb!

LEDİ ÇİLTƏRN (ağrıdan ufuldayır). Ufff! Siz onun həyatını xilas etdiniz! Mənim həyatımı isə...

Ser Robert Çiltern daxil olur. Əlində məktub, oxuyur. O, arvadına sarı yeriyyir, lord Qorinqi görmür.

SER ROBERT ÇİLTƏRN. “Səni görmək istəyirəm. Sənə inanıram. Sənin yanına gəlirəm. Gertruda”. Ah, mənim mələyim, mənim sevimli arvadım! Yəni, doğrudan, bunu sən yazmışsan? Sən, həqiqətən, mənə inanırsan? Sən məni,

doğrudan, belə istəyirsənmi? Belədirsə, mənim borcumdur sənin yanına gəlim, əzizim! Niyə zəhmət çəkib yazırdın mənə bu məktubu? Bunu bilsəydim, çoxdan sənin yanına qaçardım. Gertruda, əzizim, sən yazdığın bu məktub mənə, bilirsən, necə böyük güc verib! Mən indi dünyada heç kimdən və heç nədən qorxmuram! Nə olur-olsun! Gertruda, de görüm, məni istəyirsən, hə?

Lord Qorinq ser Robertin arxasından ledi Çilternə əl ilə işarələr edir ki, dərhal şəraitə uyğun hərəkət etsin, ərini şübhələrə salmasın.

LEDİ ÇİLTƏRN. Hə, əzizim.

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Sən mənə inanırsanmı, Gertruda?

LEDİ ÇİLTƏRN. Hə, əzizim.

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Ah! Axı nə üçün bura yazmadın ki, məni sevirsən, hə? Gərək onu da yazaydın!

LEDİ ÇİLTƏRN (əlini ərinə tərəf uzadır). Ona görə ki... əzizim... ona görə ki, mən səni sevirəm.

Lord Qorinq şüşəbəndə, oradan da bağçaya enir.

SER ROBERT ÇİLTƏRN (arvadını öpür). Gertruda, bilirsən indi mən nə hiss edirəm? Monford sən məktubunu mənə verəndə – o, səhvən məktubu açmışdı, hətta bilmədi ki, bu, sən xəttindir – mən onu oxuyan kimi tanıdım və həmin andaca daha heç bir təhlükədən-filandan qorxmadım; nə rüsvay olmaqdan, nə də hər hansı bir ifşadan çəkinib-eləmədim! Çünki anladım ki, sən məni sevirsən və yalnız sən barəndə düşündüm!

LEDİ ÇİLTƏRN. Robert, indi sənə heç bir təhlükə yoxdur! Heç bir ifşa, nə bilim biabırçılıq-filan da olmayacaq! Missis ÇİVLİ o məktubu lord Qorinqə verib, Qorinq də məktubu yandırır.

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Doğru deyirsən, Gertruda?

LEDİ ÇİLTƏRN. Hə, əzizim. Lord Qorinq özü mənə dedi.

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Deməli, məni heç bir təhlükə gözləmir? Ah! Təhlükəsiz olmaq nə gözəl şeymiş! İnan, iki gün idi tikan üstündə oturmuşdum. İndi təhlükəsizəm. Artur o məktubu necə məhv edib ki? Danış görüm...

LEDİ ÇİLTƏRN. Artur məktubu yandırır.

SER ROBERT ÇİLTƏRN. Heyif! Gəncliyimin yeganə günahının külə necə döndüyünü görə bilmədim! Görəsən, dünyada öz keçmişini yandırır külə döndərmək istəyən nə qədər adam var?! Artur buradadır?

LEDİ ÇİLTƏRN. Hə, şüşəbəndə, bağçaya düşdü.

SER ROBERT ÇİLTERN. Mən indi çox sevinirəm. Çox sevinirəm ki, dünən axşam palatada çıxış etdim. Mən dünən o çıxışı edəndə düşünürdüm ki, ümumxalq rüsvayçılığını və nifrətini öz üzərimə götürürəm. Amma əksinə alındı.

LEDİ ÇİLTERN. Xalq qarşısında məsuliyyət, ictimai borcdur bu!

SER ROBERT ÇİLTERN. Mən də elə düşünürəm. Mən hətta bundan bir qədər də qorxuram. Ona görə ki, Gertruda, əzizim... təhlükə məndən sovuşsa da, mənim əleyhimə olan yeganə dəlil məhv edilsə də... düşünürəm ki, gərək siyasi karyeramla xudahafizləşəm. Hər halda, istefaya getsəm yaxşıdır... (Sual dolu və həyəcanlı baxışlarını arvadına dikir.)

LEDİ ÇİLTERN (çılğın). Hə, Robert, düz deyirsən. Getsən yaxşıdır! Bu, sənin borcundur, onu etməlisən!

SER ROBERT ÇİLTERN. Gör nə qədər itirəcəyəm!

LEDİ ÇİLTERN. Yox, itirməyəcəksən! Əksinə, daha çox qazanacaqsan!

SER ROBERT ÇİLTERN (otaqda var-gəl edir, həyəcanlı və narahatdır. Sonra yenə arvadına yaxınlaşır, əlini arvadının çiyninə qoyur). Sən mənimlə harada olsa yaşamağa razı olarsanmı? Məsələn, haradasa, xaricdə, ya bir ucqar kənddə, qəsəbədə. Hər halda, Londondan uzaq bir yerdə. Peşman olmazsan ki?

LEDİ ÇİLTERN. Yox, Robert, heç vaxt peşman olmaram!

SER ROBERT ÇİLTERN (kədərlənir). Bəs sən o şöhrətpərəst arzuların nə olsun? Axı sən mənim üçün həmişə vəzifə, ad-san, şöhrət arzu edirdin?

LEDİ ÇİLTERN. Ah, mənim arzularım! İndi mənim heç bir arzum-filanım yoxdur! Yalnız bunu istəyirəm ki, biz bir-birimizi sevək! Mənsəbə, ad-sana gəlincə... Görürsən, o, səni haraya aparıb çıxartdı? Gəl artıq mənsəbdən danışmayaq. O, bizə lazım deyil!

Lord Qorinq şüşəbənddən gəlir. Çox məmnun və razı görünür, yaxasında təzə güllü sancaq var, görünür, bunu kimsə onun üçün düzəldib.

SER ROBERT ÇİLTERN (onu qarşılamağa gedir). Artur, ah, mən sizə minnətdaram! Hər şeyə görə sizə təşəkkür edirəm, əziz dostum! Mən bunun əvəzini necə çıxacağam, bilmirəm! Bunu nə ilə ödəyə bilərəm sizə? (Əlini sıxır.)

LORD QORİŦQ. Deyim də necə! Əzizim, bax siz elə bu dəqiqə, elə indi bu yaxılığın əvəzini çıxı bilərsiniz. Gedək bağçaya, soldan ikinci palmanın altına... daha doğrusu, ora, şüşəbəndə...

Meyson gəlir.

MEYSON. Lord Kaverşam!

LORD QORİŦQ. Mənim möhtərəm atam elə həmişə vaxtsız-vədəsiz peyda olur! Denən heç sənın yerin idi! Qəlbsiz adam! İnsafsızlıqdır!

Lord Kaverşam daxil olur. Meyson çıxır.

LORD KAVERŞAM. Sabahınız xeyir, ledi Çiltern! Robert, sizi dünənki əla çıxışınıza görə ürəkdən təbrik edirəm! İndicə baş nazirin yanından gəlirəm, sizə nazir vəzifəsi təklif edirlər!

SER ROBERT ÇİLTERN (sevinir, zəfər çalmış adam kimi). Necə? Nazir vəzifəsi?

LORD KAVERŞAM. Əlbəttə! Budur, bu da baş nazirin məktubu! (Məktubu uzadır.)

SER ROBERT ÇİLTERN (məktubu alır və oxuyur). Nazir vəzifəsi!

LORD KAVERŞAM. Bəli! Siz bu vəzifəyə tamamilə layiqsiniz! Sizin indi bizim siyasi həyatımız üçün çox vacib olan cəhətləriniz var: sarsılmaz nüfuz, yüksək mənəviyyat və möhkəm əqidə! (lord Qorinqə) Bütün bunlar səndə yoxdur, ser, heç olmayacaq da!

LORD QORİNQ. Ata, mən əqidəni sevmirəm. Mən daha çox mövhumata üstünlük verirəm.

Ser Robert Çiltern artıq baş nazirin təklifini qəbul etməyə hazırdır, birdən görür ki, arvadı ona məsum baxışlarını zilləyib, arvadının aydın və işıqsaçan gözləri ona təsir edir və başa düşür ki, bu vəzifəni qəbul edə bilməz.

SER ROBERT ÇİLTERN. Lord Kaverşam, mən bu təklifi qəbul edə bilmərəm. Mən qərara almışam ki, bundan imtina edirəm.

LORD KAVERŞAM. İmtina edirsiniz, ser?

SER ROBERT ÇİLTERN. Hə. Qərara almışam ki, siyasətdən birdəfəlik gedim.

LORD KAVERŞAM (hirsələnir). Nazir vəzifəsindən imtina, siyasətdən getmək? Həyatım boyu belə sarsaq şey eşitməmişdim! Nə boş-boş danışırsınız? Ledi Çiltern, üzr istəyirəm! Robert, sizdən də üzr istəyirəm. (Dönür oğluna sarı.) Sən orada nə bic-bic gülürsən, ser!

LORD QORİNQ. Yox, ata, gülmürəm.

LORD KAVERŞAM. Ledi Çiltern, siz ağıllı qadınsınız. Özü də Londonda ən ağıllı qadınsınız! Mənim rast gəldiyim qadınların hamısından ağıllısınız! Yəqin, siz qoymazsınız əriniz belə etsin... hm... belə şeylər danışsın... Ledi Çiltern, onun başına ağıl qoyun!

LEDİ ÇİLTERN. Lord Kaverşam, hesab edirəm ki, ərim düzgün qərar verib. Mən onu dəstəkləyirəm.

LORD KAVERŞAM. Necə, siz də razısınız? Ah, Allah, sən özün kömək ol!

LEDİ ÇİLTERN (ərinin əlindən tutur). Mən buna görə ərimə hörmət edirəm.

Onun qarşısında baş əyirəm. O, mən düşündüyümdən də yaxşı ərdir. (Robertə)

Əzizim, sən baş nazirə cavab yazacaqsan? Elə bu dəqiqə yaz, sonraya saxlama. Tərəddüd etmək lazım deyil, Robert!

SER ROBERT ÇİLTERN (acı təəssüf hissi ilə). Yaxşı, indi ki belədir, təxirə salmağın da mənası yoxdur! Belə təklifləri iki dəfə eləmirlər. Bağışlayın, lord Kaverşam, mən sizi bir dəqiqəliyə tərk edəcəyəm.

LEDİ ÇİLTERN. Robert, olar, mən də səninlə gəlirm?

SER ROBERT ÇİLTERN. Gəl, əzizim, gəl!

Ledi Çiltern əri ilə bərabər çıxır.

LORD KAVERŞAM. Bunlara nə olub, hə? Burada nəşə bir iş var, deyəsən! (Barmağı ilə alınına vurur.) Səfehlikdir, giclikdir-nədir? Görünür, bunlara irsən keçib! Arvadına da, özünə də! Çox böyük dərddir! Ağlamalı dərddir! Axı heç onların nəsil-nəcabətinin tarixi də qədim deyil! Köklü nəşildən də deyillər bunlar! Heç başa düşmürəm!

LORD QORİNQ. Bu, giclik deyil, ata! Səni əmin edirəm, bu, giclik deyil!

LORD KAVERŞAM. Bəs nədir, hə?

LORD QORİNQ (bir qədər düşündükdən sonra). Bax elə indi buna belə deyirlər: yüksək mənəvi səviyyə! Əxlaq! Vəssalam!

LORD KAVERŞAM. Dəbdə olan yeni müasir sözlərdən zəhləm gedir! Əlli il bundan qabaq biz bunu sarsaqlıq, giclik adlandırardıq. Mən bu evdə daha qala bilmərəm!

LORD QORİNQ (atasının qolundan yapışır). Oh! Ata, bircə dəqiqə bura keçin, hə, buraya. Soldakı o palma ağacının altına... həmişəki yerimizə, palma ağacının altına...

LORD KAVERŞAM. Nə olub, oğlum, nə məsələdir?

LORD QORİNQ. Bağışla, ata, unudum... bura gəlin, bağçaya, buraya bax...

Orada gənc bir qız gözləyir, onunla mütləq danışmalısınız...

LORD KAVERŞAM. Nədən danışmalıyam, ser?

LORD QORİNQ. Məndən, ata!

LORD KAVERŞAM (qaşqabaqlı). Bu mövzu bəlağət sevmir!

LORD QORİNQ. Əlbəttə, elədir. Lakin o gənc qız da mənim kimidir. O da başqaları barədə bəlağətli sözlər eşitmək istəmir. Belə hesab edir ki, bu, bir qədər gurultulu səslənir.

Lord Kaverşam bağçaya düşür, ledi Çiltern daxil olur.

LORD QORİNQ. Ledi Çiltern, axı niyə siz missis ÇİVLİN dəyirmanına su tökürsünüz?

LEDİ ÇİLTERN (təəccüblə). Sizi başa düşmədim.

LORD QORİNQ. Missis ÇİVLİ sizin ərinizin həyatını məhv etməyə, onu siyasətdən kənarlaşdırmağa çalışırdı; o çalışırdı ki, əriniz ya sürgün edilmiş adam olsun, ya da vicdanı əleyhinə getsin. Siz onu bu sonuncu bədbəxtlikdən qurtardınız. Sürgünə isə siz özünüz onu məcbur edirsiniz. Niyə edirsiniz bunu? Axı missis ÇİVLİ çox çalışdı, bunu edə bilmədi, bəs sizə nə olub belə?

LEDİ ÇİLTERN. Lord Qorinq, mən istəyirəm...

LORD QORİNQ (elə bil, özünü böyük bir çıxışa hazırlayır, onun modabaz görkəmi altından, sanki, bir filosof peyda olur). Ledi Çiltern, icazə verin, mən deyim... Dünən gecə siz mənə məktub yazıb bildirmişdiniz ki, mənə inanırsınız, mənim köməyimə də ehtiyacınız var. İndi elə bir an gəlib çatıb, sizə həqiqətən kömək lazımdır, siz mənə inanmalı və mənim məsləhətlərimi də qəbul etməlisiniz. Siz Roberti sevirsiniz. Doğrudanmı, siz onun sizə olan məhəbbətinin məhv olmasını istəyirsiniz? Siz onun şan-şöhrətinin məhsullarını və böyük siyasi karyerasını əlindən alsanız, onun ictimai-siyasi həyatının qapılarını bağlasanız, onu məğlubiyyətə və fəaliyyətsizliyə düçar eləsəniz, o, nə günə düşər? O, qələbələr və uğurlar üçün doğulub. Qadınlar bizi mühakimə etmək üçün doğulmayıb, bizi bağışlamaq üçün gəlirlər həyata. Xüsusən bizim bağışlanmağa ehtiyacımız olanda. Qadının missiyası bağışlamaqdır, cəzalandırmaq deyil. Onu gəncliyində etdiyi günahına görə nə üçün cəzalandırırsınız? Halbuki o, bu günahı sizə rast gəlməmişdən edib. Qadınkindən fərqli olaraq kişinin həyatının başqa dəyəri var. Kişinin daha geniş fəaliyyət sahəsi, əhatə dairəsi var, onun iddiaları da böyük olur, böyük zirvələri fəth edə bilir. Qadın hisslərlə yaşayır və öz hisslərinə də uyğun dairədə fırlanır. Kişi isə ağıl ilə hərəkət edir, müəyyən etdiyi məqsədə doğru irəliləyir. Kobud səhvlər eləməyin, ledi Çiltern. Əgər qadın özünü kişiyə sevirə bilirsə və özü də onu sevirsə, onda o qadına görə kişi hər şeyə gedər, onun üçün nə istəsə edə bilər.

LEDİ ÇİLTERN (təəccüb və tərəddüdlə). Axı mənim ərim özü istəyir ki,

siyasətdən getsin. Hesab edir ki, bu, onun borcudur. Bu sözü də birinci o dedi.

LORD QORİNQ. Bəli, sevginizi qoruyub saxlamaq üçün o, indi hər şey etməyə hazırdır; hətta bütün karyerasından keçməyə belə hazırdır. O, sizə görə dəhşətli və qorxulu bir fədakarlığa gedir. Mənim məsləhətimə qulaq asın, ledi Çiltern! Bu böyük qurbanı ondan qəbul etməyin! Əgər belə bir lüzumsuz fədakarlığa yol versəniz, onda bütün həyatınız boyu peşmançılıq hissi sizdən əl çəkməyəcək.

Bizlərdən heç birimiz, nə kişi, nə də qadın belə fədakarlığa yol verməməlidir. Biz bu qurbanlığa layiq deyilik. Robert isə, onsuz da, kifayət qədər cəzalanıb.

LEDİ ÇİLTERN. Biz hər ikimiz cəzalandırılmışıq. Mən onu həddən artıq şişirdib ucaltmışdım.

LORD QORİNQ (bir qədər hissiyyatla). Onda indi onu çox da aşağı enməyə qoymayın. Əgər o, səcdəgahdan düşübsə, onda onu, heç olmasa, bataqlığa itələməyin. O batıb boğular. Onun ehtirası hakimiyyətdir. Hakimiyyəti əlindən

alsan, onda hər şey öləcək, hətta sizə olan sevgisi də! Bu dəqiqələrdə ərinizin həyatı sizin əlinizdədir, ərinizin məhəbbəti də sizin əlinizdədir. Onları məhv etməyin.

Ser Robert Çiltern daxil olur.

SER ROBERT ÇİLTERN. Gertruda, cavab yazdım. Sənə oxuyum?

LEDİ ÇİLTERN. Ver özüm oxuyum.

Robert cavab məktubunu arvadına verir, qadın məktubu oxuyur. Sonra onu çılğıncasına cırıb tikə-tikə edir.

SER ROBERT ÇİLTERN. Sən nə edirsən, əzizim?

LEDİ ÇİLTERN. Kişinin həyatının dəyəri qadınkindən fərqlidir. Kişinin daha böyük fəaliyyət sahəsi var; ölçüləri, əhatə dairəsi genişdir, o daha böyük uğurlar qazana bilir. Biz qadınlar hisslərlə yaşayırıq və hisslərimizin müqabilində də işlərimizi qururuq. Kişi isə ağılla iş görür, müəyyən məqsədə doğru irəliləyir. Bu və ya digər şeyləri mənə indicə lord Qorinq öyrətdi. Mən sənənin həyatını korlamaq istəmirəm və səni də qoymaram ki, öz həyatını, karyeranı məhv edəsən. Səndən də bu lüzumsuz fədakarlığı qəbul etməyəcəyəm!

SER ROBERT ÇİLTERN. Gertruda! Gertruda!

LEDİ ÇİLTERN. Unut getsin! Kişilər hər şeyi daha tez unudurlar. Mən də səni bağışladım. Bu da bizim dünyadakı missiyamızdır. Mən indi anlayıram hər şeyi.

SER ROBERT ÇİLTERN (çox həyəcanla, arvadını qucaqlayır). Ah, mənim sevimli qadınım! Mənim xanımım! (lord Qorinqə) Artur, mən sizə ömrüm boyu borcluyam.

LORD QORİNQ. Ooo, əzizim Robert, sənənin mənə borcun yoxdur, ledi Çilternə borcun var!

SER ROBERT ÇİLTERN. Yox, mən sizə çox şeyə görə borcluyam. Lord Kaverşam gələndə məndən nəyə xahiş etmək istəyirdiniz. İndi deyən görüm, nəydi o xahiş?

LORD QORİNQ. Robert, siz bacınızın qəyyumusunuz. İstəyirəm, mənim onunla evlənməyimə razılıq verəsiniz. Vəssalam.

LEDİ ÇİLTERN. Ooo! Mən çox şadam, bu nə yaxşı oldu! Çox sevindim! (Lord Qorinqin əlini sıxır.)

LORD QORİNQ. Təşəkkür edirəm. Sağ olun, ledi Çiltern.

SER ROBERT ÇİLTERN (karıxaraq). Siz mənim bacımla evlənmək istəyirsiniz?

LORD QORİNQ. Bəli.

SER ROBERT ÇİLTERN (qətiyyətlə). Artur, çox təəssüf edirəm. Bu mümkün deyil! Mən Meyblin xoşbəxtliyinin qayğısına qalmalıyam. Lakin inanmıram ki, o, sizinlə xoşbəxt olsun. Mən onu qurban verə bilmərəm.

LORD QORİNQ. Qurban?

SER ROBERT ÇİLTERN. Bəli! Mən onun həyatını məhv edə bilmərəm! Sevgisiz izdivaclar qorxuludur! Həyatda məhəbbətsiz izdivacdən pis şey yoxdur! Burada birtərəfli sevgi olur, vəssalam. Belə ailələrdə ya birtərəfli məhəbbət, ya da etibar, sədaqət olur. O biri tərəf isə... Bu cür izdivaclarda iki ürəkdən biri mütləq parçalanıb məhv olur.

LORD QORİNQ. Axı mən Meybli sevirəm. Mənim həyatımda başqa qadın da yoxdur.

LEDİ ÇİLTERN. Robert, əgər onlar bir-birini sevirərsə, niyə də evlənməsinlər?

SER ROBERT ÇİLTERN. Artur Meyblə layiq sevgini ona verə bilməz.

LORD QORİNQ. Belə düşünməyə sizi nə vadar edir? Əsasınız var?

SER ROBERT ÇİLTERN (bir qədər pauza). Siz doğrudan istəyirsiniz ki, mən bunu deyim?

LORD QORİNQ. Əlbəttə!

SER ROBERT ÇİLTERN. Nə olar, qoy siz deyən olsun! Dünən gecə mən sizə gələndə gördüm ki, missis ÇİVLİ qonaq otağında gizlənib; gecə on bir olardı. Mən təfərrüata varmaq istəmirəm, sizin missis ÇİVLİLə münasibətlərinizin mənə aidiyyəti yoxdur. Mən bunu sizə dünən də demişdim. Siz nə vaxtsa o qadınla evlənmək istəmişdiniz. Görünür, o qadına qarşı ovaxtkı hissləriniz yenidən baş qaldırıb. Dünən siz o qadın barədə elə şeylər danışmışdınız ki, lap mat qaldım; o qadın təmizdir, nə bilim, məsumdur, günahsızdır, siz ona hörmət və ehtiram bəsləyirsiniz! Qoy olsun, nə olar! Amma mən bacımın həyatını sizə etibar edə bilmərəm! Mənim buna haqqım da yoxdur! Bu çox böyük ədalətsizlik olardı; bacıma qarşı amansız bir ədalətsizlik olardı!

LORD QORİNQ. Mənim daha deməyə sözüüm yoxdur!

LEDİ ÇİLTERN. Robert, dünən gecə lord Qorinqin gözlədiyi qadın missis ÇİVLİ deyildi!

SER ROBERT ÇİLTERN. Missis ÇİVLİ deyildi! Bəs kim idi?

LORD QORİNQ. Ledi Çiltern!

LEDİ ÇİLTERN. Sənin arvadın! Robert, qulaq as, dünən hələ gündüz bizdə olarkən lord Qorinq mənə dedi ki, əgər çıxılmaz vəziyyətə düşsəniz, mənə kömək üçün müraciət edin. Ailəmizin köhnə və ən yaxın dostu kimi! Sonra elə oldu ki, bax bu otaqda o dəhşətli səhnə baş verdi, mən ona məktub yazdım; o məktubda deyirdim ki, inanıram, görmək istəyirəm, sizin yanınıza kömək və məsləhət üçün gəlirəm. (Ser Robert məktubu cibindən çıxarır.) Bəli, bu, elə həmin məktubdur. Mən lord Qorinqin yanına getmədim. Qərara aldım ki, biz yalnız özümüz bir-birimizə kömək edə bilərik. Mənim qürurum bunu dedi mənə. Və elə bu

müddətdə lord Qorinq məni gözləyərkən missis ÇİVLİ gəlib. O qadın mənim məktubumu stolun üstündən oğurlayıb və bu gün onu sənə göndərüb. Ona görə göndərüb ki, sən başqa fikrə düşəsən... sən şübhələnsən... Yox... bunu deyə bilmərəm... Nədən şübhələnsən axı? O qadın sənə təsir göstərmək istəyirmiş! SER ROBERT ÇİLTERN. Necə? Doğrudanmı, mən sənənin gözündən bu qədər düşmüşəm? Doğrudanmı, sən bircə anlıq da olsa düşünə bilərdin ki, mən səndən şübhələnə bilərəm? Gertruda, sən həyatda mənim üçün bütün varlıqların ən yaxşı canlı obrazısan, ən təmiz, ən günahsız canlı obrazı! Günah sənə yaxın belə gələ bilməz! Artur, Meyblin yanına gedin! Allahdan sizə xoşbəxtlik diləyirəm! Yox, dayanın!.. Bu məktubda müraciət yoxdur! Heç məlum da deyil axı, bu məktub kimə ünvanlanıb. Bütün bicliyinə baxmayaraq, missis ÇİVLİ, görünür, bunu nəzərindən qaçırıb. Burada ad olmalıdır.

LEDİ ÇİLTERN. Ver ora sənənin adını yazım. Mən axı sənə inanıram, sən mənə lazımsan, yalnız sən! Səndən başqa heç kim!

LORD QORİNQ. Ledi Çiltern, xahiş edirəm, icazə verin, onu götürüm. Bu məktub mənə yazılıb! Mən o məktubu geri götürmək istəyirəm!

LEDİ ÇİLTERN (gülümsəyir). Yox. Onun əvəzinə siz Meybli alacaqsınız. (Kağızı götürür, orada, müraciət yerində ərinin adını yazır.)

LORD QORİNQ. Əgər Meybl fikrini dəyişməyibsə!... Artıq onu gördüyüm andan iyirmi dəqiqə keçib.

Meybl Çiltern və lord Kaverşam daxil olurlar.

MEYBL ÇİLTERN. Lord Qorinq, sizin atanızla söhbət etmək sizinlə danışmaqdan daha maraqlıdır. Bundan sonra mən yalnız onunla danışacağam. Həmişə də bizim palmanın altında.

LORD QORİNQ. Əzizim! (Öpür.)

LORD KAVERŞAM. Bu nə deməkdir, ser? Doğrudanmı, bu gözəl, sevimli, ağıllı qızçıq sənənin arvadın olmağa razı olub?

LORD QORİNQ. Əlbəttə, ata, o razıdır. Robert Çiltern isə ağıllı bir iş gördü – nazir olmağa razılaşdı.

LORD KAVERŞAM. Aha, Çiltern, çox şadam bunu eşitməyimə.... Təbriklər, təbriklər. Əgər İngiltərə dağılıb radikalların əlinə düşməsə, siz gələcəkdə baş nazir olacaqsınız.

Meyson daxil olur.

MEYSON. Səhər yeməyi hazırdır, miledi.

Meyson çıxır.

MEYBL ÇİLTERN. Lord Kaverşam, bizimlə səhər yeməyinə buyurun.

LORD KAVERŞAM. Böyük məmnuniyyətlə. Sonra sizi Dauning stritə apararam, Çiltern! Sizin parlaq gələcəyiniz var, parlaq gələcək! (lord Qorinqə) Sənin barəndə də belə demək istərdim, ser! Amma sənin karyeran elə ev şəraitində məhdudlaşacaq!

LORD QORİNQ. Elədir, ata, elə mən də bunu istəyirəm.

LORD KAVERŞAM. Əgər sən bu gənc xanıma ideal ər olmasan, mən səni varislikdən məhrum edəcəyəm.

MEYBL ÇİLTERN. İdeal ər! Ah, mən heç onun ideal ər olmasını istəmirəm. İdeal ərələr o biri dünyada olur!

LORD KAVERŞAM. Bəs necə ər olsun sizə, əzizim?

MEYBL ÇİLTERN. Necə istəyirsə elə də olsun! Amma mən bir şey istəyirəm – bircə şey... ona əsl arvad olmağı!

LORD KAVERŞAM. And olsun Allaha, ledi Çiltern, burada sağlam düşüncənin çox böyük bir parçasını görürəm!

Hamı gedir, Robert Çilterndən başqa. O, stulda əyləşir, düşüncəlidir. Bir azdan ledi Çiltern də gəlir.

LEDİ ÇİLTERN (arxadan ərinə yaxınlaşır, əyilir). Robert, əzizim, yeməyə gəlmirsən?

SER ROBERT ÇİLTERN (arvadının əlindən yapışır). Gertruda, de görüm, mənə qarşı hansı hissləri yaşayırsan? Məni həqiqətən sevirsən, yoxsa mənə, sadəcə, rəhmin gəlir?

LEDİ ÇİLTERN. Səni sevirəm, Robert! (Öpür.) Sevirəm səni! Sevirəm, sevirəm, yenə də sevirəm! Bizim üçün yeni həyat başlanır, əzizim!

Pərdə.